

Віктор Прокопчук

*Дунаєвецький
районний архів*

Дунаївці
Кам'янець-Подільський
«Аксиома»
2015

УДК 930.25(477.43)(081)
ББК 79.34(4Укр.-4Хме)
П79

Серія: Праці Державного архіву Хмельницької області.
Випуск 9

*Рекомендовано до друку колегією
Державного архіву Хмельницької області
(протокол № 1 від 5.03.2015 р.)*

Рецензенти:

І.М. Конет, проректор з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, доктор фізико-математичних наук, професор, академік АНВШ, член Національної спілки краєзнавців України

І.В. Рибак, завідувач кафедри архівознавства, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, кандидат історичних наук, професор

В.Г. Байдич, директор Державного архіву Хмельницької області, кандидат історичних наук

А.І. Камінська, начальник архівного відділу Дунаєвської районної державної адміністрації Хмельницької області

Прокопчук В.С.

П79 Дунаєвський районний архів: монографія / В.С. Прокопчук. – Дунаївці; Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – 200 с.: фото. – (Серія: Праці Державного архіву Хмельницької області; вип. 9).

ISBN 978-966-496-328-9

У монографії на прикладі архівного відділу Дунаєвської районної державної адміністрації Хмельницької області досліджено передумови виникнення, процес становлення і розвитку районного архіву, утворення в нових історичних умовах ще однієї ланки – «Трудового архіву» для концентрації, збереження і використання документів особового призначення ліквідованих підприємств, організацій, їх роль і місце в системі архівних установ України.

Для студентів та магістрантів – архівістів, викладачів, працівників державної влади та місцевого самоврядування, архівів, учителів та учнів, краєзнавців.

УДК 930.25(477.43)(081)
ББК 79.34(4Укр.-4Хме)

ISBN 978-966-496-328-9

© В.С. Прокопчук, 2015
© «Аксіома», видання, 2015

Чому з'явилося це дослідження?

10 листопада 2016 року архівісти районної ланки відзначатимуть ювілей – 85-річчя з часу прийняття пам'ятної ухвали секретаріату Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету «Про перетворення архівосховищ райвиконкомів в райархіви», яка започаткувала появу цієї важливої ланки в мережі архівних установ України. Найближчі до фондоутворювачів вони виявилися ефективним інструментом впливу на стан діловодства й архівів підприємств, сільськогосподарських формувань, районних організацій та установ, одержавлення – концентрації і централізації – архівної справи.

Переоцінити роль архівів у суспільному житті не можливо: документи є свідками цивілізаційного поступу, скарбницями історичної пам'яті. На побутовому рівні це добре може зрозуміти той, кому випадає вирішувати правові питання. А тим більше дослідники, які реконструюють історичний процес – життєдіяльність громад, особистостей, події і факти минулого. Відновити можна зруйноване місто, село, фабрику, завод, а знищений документ – не можливо. А за ним – життя людей, діяльність попередників, їх успіхи і невдачі.

Здається, що може повідомити, наприклад, простий акт про списання бібліотечних книг. Досліднику-аналітику він може сказати чимало: про діяльність конкретної бібліотеки у вказаний час, працівників, які забезпечували формування фонду й обслуговування читачів, про зміст тогочасної літератури, авторів, ідейне спрямування творів, причини списання книг (зношеність, втрата змістової цінності, чистки фонду цензорами, заборону книг конкретних авторів – «ворогів народу», вартість видань і, нарешті – неоціненну бібліографічну інформацію про документальний масив тієї доби, а отже – епоху, в яку жили сучасники.

Тобто, саме значення архіву, як скарбниці історичної пам'яті, поцінування складної праці архівістів стали одним із спонукальних чинників звернення до проблеми функціонування архіву.

По-друге – районний архів, як ланка архівної мережі, на жаль, і досі залишається поза увагою дослідників, принаймні – на Хмельниччині. Є окремі статті, буклети про той чи інший аспект діяльності,

власне – досвід. Однак комплексне дослідження ролі і місця районного архіву в системі архівних установ відсутнє.

У той же час він є головним інструментом впливу на організацію службового діловодства й формування архівів на місцях. Територіально ближчий до фондоутворювачів райархів сприяє впорядкуванню документального масиву відповідно до державних вимог й передачі справ до наступної архівної ланки.

За понад вісімдесятирічну діяльність райархіви оправдали себе, забезпечуючи виконання покладених на них завдань. У процесі діяльності удосконалювалася методика роботи з фондоутворювачами, форми і способи накопичення, збереження, опрацювання й використання архівних документів, що заслуговує також на узагальнення й поширення в нових умовах.

Особливістю часу є перманентне реформування усіх сфер і галузей суспільного життя. Не залишилися осторонь й архівні установи. Їх діяльність регламентують Закони України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», «Про місцеве самоврядування». Останній визначив повноваження місцевої влади щодо «централізованого тимчасового зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин, та інших документів, що не належать до Національного архівного фонду». Йдеться про долю тих документальних масивів, що залишилися після ліквідації в умовах переходу до ринкової економіки сільськогосподарських формувань, підприємств, організацій і установ. А це тільки в масштабах однієї Хмельницької області 11189 фондів – 2311654 справи. У змаганні думок, де накопичувати і зберігати ці документи (на місцях, у сільських, селищних радах, чи в райцентрах), на Хмельниччині взяла верх остання концепція. На сьогодні діє 24 районних та міських так званих «Трудових архівів», значення яких у вирішенні трудових правовідносин перехідного періоду важко переоцінити.

Трудові архіви кожного району чи міста мають свою біографію. Не заперечною є активна участь архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад у їх формуванні. У Дунаєвецькому районі, наприклад, трудовий архів виріс, так би мовити, з лона районного.

Поява ще однієї структурної архівної одиниці в районі, його створення й організація діяльності є ще одним фактором, який обумовив появу цього дослідження.

За минулі десятиліття районні архіви напрацювали значний досвід – традиції, алгоритм дій, напрями, форми і методи архівної пра-

ці. Все це також потребує осмислення, виокремлення уроків, необхідних для розбудови національної архівної справи.

Усі перелічені чинники й обумовлюють актуальність здійсненого дослідження. Тому об'єктом дослідження ми й обрали районний архів, а предметом – передумови їх виникнення, становлення, розвитку і трансформації.

Поставивши мету проаналізувати не вельми багатий архівний матеріал, реконструювати процес створення й організації діяльності районного архіву, визначили низку дослідницьких завдань:

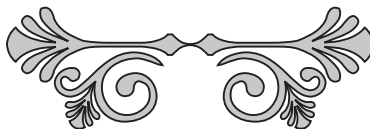
- відтворити процес появи перших архівів при церквах, монастирях, у поміщицьких маєтках, державних установах до 1917 року;
- встановити внесок української влади у рятування від знищення в 1917–1920 рр. як рухомих, так і нерухомих пам'яток, спробу їх концентрації, організації централізованого збереження, створення відповідних державних та громадських структур, які опікувалися долею архівів, вживали невідкладних заходів для їх порятунку;
- прослідкувати перші кроки радянської влади з одержавлення архівної справи, створення низової управлінської ланки – окружних архівних управлінь, посилення ролі райвиконкомів в організації діловодства та архівної справи на підпорядкованих територіях у 20-х роках ХХ ст.;
- вияснити причини виникнення, реконструювати процес становлення і розвитку райархівів у 30-і передвоєнні роки;
- виявити проблеми, які супроводжували відновлення райархівів у перші повоєнні роки, збір документів окупаційного періоду, формування джерельної бази, яка донесла до наступників героїзм земляків на фронтах і в тилу в роки Другої світової війни;
- дослідити діяльність районного архіву у 60–80-і роки;
- проаналізувати трансформаційні процеси в архівній справі в добу незалежності України;
- і, як уже зазначалося, підвести деякі підсумки перших років діяльності «Трудового архіву» зі збору, упорядкування і використання масиву документів особового походження ліквідованих підприємств, колгоспів, організацій та установ;
- показати роль особистостей у розбудові архівної справи;
- узагальнити досвід більш ніж 80-річної діяльності райархівів, необхідний сьогодні для національного архівного будівництва.

Видання має не тільки теоретичну, а й практичну цінність. Воно дає викладачам і студентам вищих навчальних закладів матеріал для опанування курсів «Архівознавство», «Пам'яткознавство», учителям та учням – для пізнання рідного краю, складної праці архівістів з накопичення джерел і збереження в такий спосіб історичної пам'яті. Мабуть, архівісти, особливо низової ланки, знайдуть для себе досвід, який підтвердить, доповнить чи скоригує власну діяльність. Сподіваємося, що краєзнавці-автори історії населених пунктів у новій редакції знайдуть факти, які допоможуть їм відобразити роль архівістів у суспільному бутті.

Як і годиться, хочу подякувати тим, хто спонукав взятися за таке дослідження, допомагав у зборі матеріалів, рецензував текст, давав поради, зокрема Володимир Григоровичу Байдичу, директору Державного архіву Хмельницької області, Юрію Васильовичу Олійнику – вихідцю з Дунаєвеччини, завідувачеві відділу облдержархіву, Аксинії Іванівній Камінській, начальнику архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації Хмельницької області, Анатолію Сигізмундовичу Закревському, завідувачеві комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», колишнім керівникам Дунаєвецького райархіву Ніні Іванівній Підгурській, Надії Андріївній Севастьяновій, які поділились спогадами, передали для аналізу низку документів.

Велику зацікавленість у появі цього дослідження і підтримку виявив голова Дунаєвецької районної ради Антон Петрович Камінський. Скрупульозно рецензував текст, висловив слушні пропозиції і поради проректор з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка доктор фізико – математичних наук, професор, академік АН ВШ, член Національної спілки краєзнавців України Іван Михайлович Конет.

Думаю, що наші колективні зусилля відкриють для читача цікаву сторінку історії краю.

Розділ I. Так починалося

Не можливо переоцінити роль архівів у збереженні історичної пам'яті, передачі досвіду соціального буття від покоління до покоління. З цього приводу історик-архівіст М.В. Калачов слушно замітив: «Архіви – це скарбниці більш цінного народного майна ніж вміст державних казначейств: гроші витрачаються і знову наживаються, а писемні пам'ятки народної історії раз втрачені, не можуть бути знову куплені і придбані знову ніякою ціною і ніякою працею».¹

Перші архівні збірки створювались з прагматичною метою, як фонди документів, які засвідчували право власності, належність до певного стану, ідентифікували особу, родичів, унормовували зв'язки між державою й особою, сусідами, одноплемінниками. З'явилися вони ще в період формування державності в Київській Русі й розвивались за часів входження України до Великого князівства Литовського, а згодом – Речі Посполитої, у складі якої Правобережжя, у тому числі Дунаєвеччина, перебували 360 років.

У XVI ст. архівна діяльність поширилася на державні установи і набрала характеру організованої праці з формування, збереження і використання документального фонду в земських, гродських та підкоморних судах і магістратах. У XVII ст. архіви, як спеціальні форми організації зберігання документів, існували при військових, адміністративних і судових структурах, а на Лівобережжі – при гетьманських, кошових, російських урядових структурах і згодом склали Генеральний архів реєстрового козацтва, Архів Коша Запорозької Січі. У XVIII ст., особливо після інкорпорації Правобережної України до складу Російської імперії, почали формуватися архіви губернських, повітових установ, волосних правлінь.

Наш край не залишався осторонь цих процесів. Дунаївці, одне з історичних міст України, з давніх-давен було помітним господарським та адміністративним центром краю. 2013 р. минуло 610 років з часу першої письмової згадки про них. Часто зазнавало поселення ударів різних нападників, страшних розорень, що дало підставу польському королю Сигізмунду III, а з 1434 року Правобережна Україна опинилася в лоні Речі Посполитої, дати селу Дунаївці вагомий при-

вілей – статус міста, нову назву – Дунайгород, право на будівництво замку, самоврядування, ярмарки, що справило помітний вплив на розвиток міста та прилеглих населених пунктів.

Починаючи з XV ст. край зазнав посиленої колонізації. Польські власники, прибираючи все нові землі, утворювали цілі ключі маєтностей. Скажімо, Ігнатій Сцібор Мархоцький володів 18 населеними пунктами, що тулилися до Миньківців, столиці його так званої «Миньковецької держави». Ще за 60 років до ліквідації кріпосного права він дав волю своїм селянам, запровадив чинш – стали платити за орендовану землю. Такий крок миньковецького реформатора був вороже зустрінутий сусідами, адже порушував віковічні норми, які регулювали взаємовідносини землевласників з селянами. Його називали диваком, здійснили збройний наїзд на Бельмонт, резиденцію графа в Миньківцях. А він відкрив кілька фабрик, лікарню, дві друкарні, театр, будував палаци, парки, церкви і костели, облаштував бібліотеки, архівосховище.²

*Ігнатій Сцібор
Мархоцький*

Славились у нашому краї магнати Орловські в Маліївцях, Маковецькі – у Михайлівці. Власник Михайлівки Стефан Маковецький був маршалком подільської шляхти, очолив відбудову зруйнованих у часи турецької окупації міських укріплень Кам'янця-Подільського, упорядкував і освітив вулиці Старого міста, відремонтував Ратушу, на якій знову запрацювали міські куранти. Це він ще за 100 років до пуску новопланівського мосту виробив проект його будівництва «зі скали на скалу» та кошторис, передбачивши джерело фінансування. За це бралися п'ять акціонерів, у тому числі Маковецький та Орловський з Дунаєвеччини, а свої витрати мали повернути згодом з плати

*Стефан Францішек
Маковецький*

за проїзд мостом. Однак Барська конфедерація, в якій полковник Стефан Маковецький відігравав роль і дипломата, і воєначальника, завадила втілити той проект у життя. Сам ініціатор будівництва був засуджений царською владою і засланий до Сибіру.³

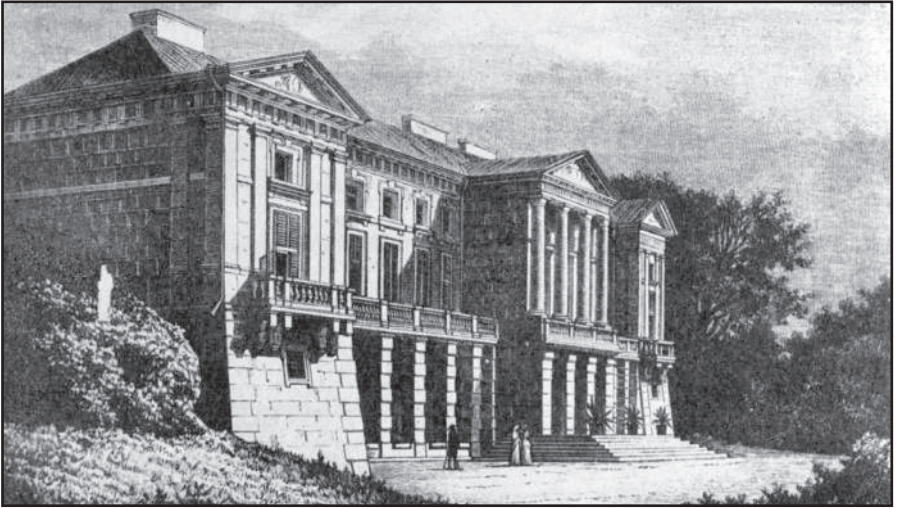
17 сіл налічував ключ маєтків Красінських, центром якого було м. Дунаївці. Єпископ Кам'янецької дієцезії Ян Красінський, його брат військовик Михайло, сестра Антоніна, її син генерал Войцех Красінський та внук поет Зигмунт залишили помітний слід в історії краю, України, Російської імперії, Речі Посполитої. Саме Красінські організували в Дунаївцях суконне виробництво, сприяли появі, як нині кажуть, закордонних інвесторів-організаторів суконних фабрик, що змінило обличчя міста, його роль і авторитет у регіоні. Дунаївці стали колыскою відомого композитора, музиканта педагога Владислава Заремби, автора українських романсів «Дивлюсь я на небо», «Повій, вітре, на Вкраїну», Франца Лендера – винахідника першої в Росії зенітної гармати, яка в роки I Світової війни вела поєдинок з ворожими літаками.⁴

У цій суспільній взаємодії формувалися різноманітні нормативно-правові акти (розпорядчі документи, канцелярські матеріали, судові справи, листи, дарчі, зобов'язання), які мали вирішальне значення для життя і діяльності багатьох поколінь, поступово перетворюючись у важливе джерело історії. Такі документи і матеріали старанно зберігалися як в особистих архівах, так і в архівах відповідних адміністративних, судових, господарських установ та організацій.

Колекції документів накопичувалися в родових поміщицьких маєтках. У голозубінецькому палаці Віктора Скибиневського, як свідчить автор «Історії резиденцій на давніх кордонах Речі Посполитої» Роман Афтаназі, була бібліотечна зала, а в ній «rzadkie dzieła z zakresu filozofii i psychologii» та архів «sprzed kilku wiekow.., przywileje, akta grodzkie, akta kancelarskie».⁵

У маківському палаці на 40 кімнат, в одному з кабінетів, була облаштована бібліотека, а також архів документів.⁶

В описі малівецького палацу повідомляється, що в одній з кімнат «ulogowano bogate archniwum rodzinne».⁷ У роки громадянської війни бібліотеку, архів, частину картинної галереї Ксаверій Орловський через Одесу намагався вивезти до Франції.⁸ Збережені документи, портрети, світлини дали можливість Каролу Стефану Орловському 2002 року у Варшаві видати накладом 1000 прим. добре ілюстровану історію родини Орловських.⁹

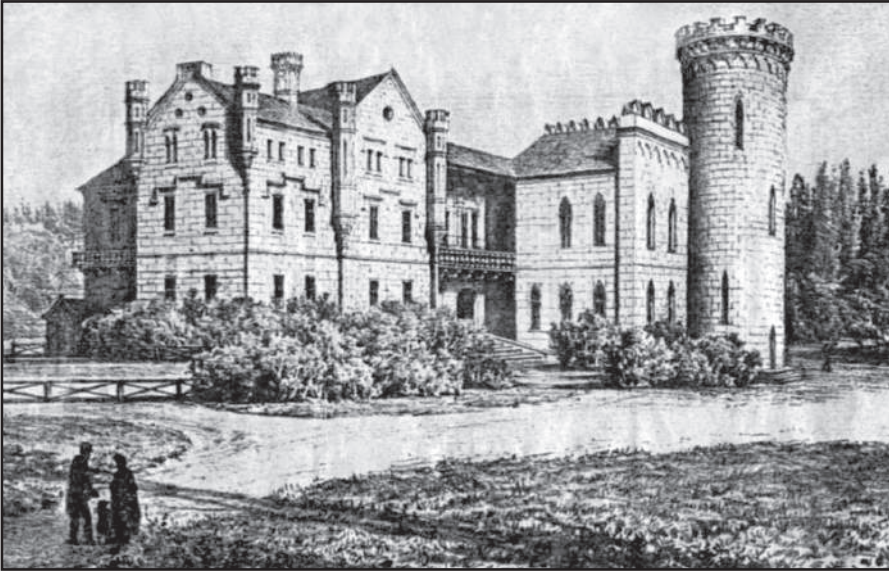
Малівецький палац, 1885 р.

Чимало магнатських родин, зокрема Володийовських, Полубінських, Міршевських, Коцців, Юдицьких та інших, свої родинні документи зберігали в михайлівському замку Маковецьких.

Останній власник Михайлівського маєтку, вчений-ботанік, хранитель архіву Стефан Леон Маковецький з сім'єю

Там були відомі в Подільському воєводстві, а згодом – у Подільській губернії, бібліотека та архів документів XVII – XVIII ст., які приваблювали навіть знаних дослідників, бібліофілів, письменників.

Михалівський палац, 1871 р.

За архівними документами вивчав, а згодом оприлюднив історію знаменитої родини Маковецьких лікар і краєзнавець з Кам'янця-Подільського Юзеф Ролле.¹⁰ Працюючи над романами «Вогнем і мечем», «Потоп», «Пан Володійовський», відомий польський письменник Генрик Сінкевич аналізував у Михайлівці документальний масив, що належав Ганні Маковецькій – сестрі «Гектора Кам'янецького», у 1672 році захисника Кам'янецької фортеці Юрія Володійовського. Маковецькі високо цінували факт перебування у них відомого письменника, «покої, які він займав, до кінця утримувалися в такому стані, в якому письменник їх залишив, а отже – стіл, крісло, ручка, чорнильниця...»¹¹.

Юзеф Ролле

Генрик Сінкевич

Великі колекції книг та документів зберігалися в чотирьох – літній, осінній, зимовій та весняній – резиденціях графа Ігнатія Мархоцького у Миньківцях, Побійній, Притулівці та Отрокові. У його бібліотеці було кілька тисяч різних книг, у тому числі 20 назв книг, надрукованих у польській та 40 – у єврейській миньковоцьких друкарнях, у тому числі творіння Ігнатія Мархоцького – юридичні акти «Dla urzadzenia ziem dziedzicznych ustawy» (1796), «Przymierze dziedzica z poddanymi rolnikami» (1804), «Prawo szlacheckie» (1806) та ін.¹² І, звичайно, – документальний масив, створений різ-

ними адміністративними, судовими та іншими установами власника Миньковоцького ключа. Бібліотека в Побійній, наприклад, налічувала близько 2 тис. релігійних, філософських, публіцистичних творів¹³. У 30-х роках ХІХ ст., після повернення із заслання, син Ігнатія Кароль Мархоцький – спадкоємець миньковоцьких добр вивіз частину книг, а головне документи часів короля Сигізмунда ІІІ – грамоти, дарчі акти, люстраційні матеріали – на південь. Зберігалися вони в маєтку внука Ігнатія Мархоцького Юліуша в Любомлю на Одещині – біля 3 тис. книг та документів.¹⁴

Миньковці. Бельмонт, 1871 р.

Багаті архівні колекції були в церквах, монастирях, у закладах освіти. Така постановка архівної справи – децентралізація, розпорошеність – приводила нерідко до втрати документів великої історичної ваги, турбувала передових діячів. Вони ініціювали прийняття пам'яткоохоронних актів, створення низки інституцій, серед яких помітну роль з другої половини XIX ст. почали відігравати губернські вчені архівні комісії, засновані у відповідності з імператорським указом від 13 квітня 1884 року. В Україні їх діяло 7: Таврійська (виникла 1887 року), Чернігівська (1897), Херсонська (1898), Катеринославська і Полтавська (1903), Київська (1914) і Харківська (1915). Київська губернська вчена архівна комісія в силу воєнних дій, що розпочалися 1914 року, обмежилася збором архівних матеріалів.

Основними напрямками діяльності цих комісій були: збір, вивчення і публікація архівних документів, формування суспільної думки щодо ролі і місця документальної бази в історичному поступі суспільства, створення історичних архівів. Підпорядковувались комісії, Міністерству внутрішніх справ, співпрацювали з Петербурзьким археологічним інститутом Академії наук, за дорученням якого часто займалися і археологічними дослідженнями.

Головне завдання вчених архівних комісій – створення історичних архівів. З цією метою їх члени переглядали тисячі архівних справ губернських і повітових установ, нерідко й приватних збірок, відбирали й описували найбільш цінні для реконструкції історичного процесу документи. Комісії засновували власні видання («Літопис Катеринославської Вченої архівної комісії», «Праці Полтавської Вченої архівної комісії»), публікували в них окремі документи, аналітичні огляди, наукові статті. Свою діяльність поширювали на інші види краєзнавчої діяльності, особливо археологічні, етнографічні, фольклорні, пам'яткознавчі дослідження. Власне, виконували роль і звичайних наукових товариств.

Подільська губернія не мала своєї вченої архівної комісії, формально свої дії на Поділлі розповсюджувала Київська ВАК. Однак вони, ці дії, були малопомітними й нетривалими, оскільки 1918 року в ході революційних подій Комісія припинила діяльність.¹⁵

На Поділлі цю місію в значній мірі виконували Подільський єпархіальний історико–статистичний комітет, з 1903 року – Подільське церковне історико–археологічне товариство.

Значний документальний масив з історії церков Подільської єпархії містили архіви повітових духовних правлінь та архів консисторії. Зокрема в Подільській духовній консисторії 1844 року містило-

ся 614 томів метричних книг 1793–1843 рр., сповідальних записів за 1746–1843 рр. – 614 томів, уніатських метричних книг до 1796 року – 1475 томів, журналів засідань консисторії за 1800–1843 рр. – 53 томи, візит – 70 томів, загалом – 34025 справ. 1860 року була запроваджена посада архіваріуса консисторського архіву.¹⁶

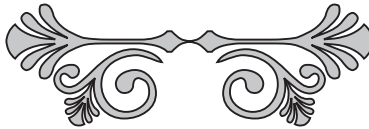
Члени Подільського єпархіального історико-статистичного комітету, створеного 1865 року, відповідно до указу Св. Синоду від 15 вересня 1862 року і за завданням єпархіального архієрея розбирали архів, допомагаючи вилучити непотрібні матеріали й упорядкувати важливі документи. 1863 року цю місію здійснювали протоієреї Павло Троїцький, Юліан Лотоцький та архіваріус А. Маркевич. 1875 року над упорядкуванням консисторського архіву працювали Євген Струменський, Симон Карчевський, Мойсей Доронович, Федір Войтківський та Дмитро Освальд. На той час архів мав 41168 справ.¹⁷

Кафедральний Казанський собор, в якому 1890 р. був відкритий музей старожитностей – Давньосховище

Крім того, Подільський єпархіальний історико-статистичний комітет формував і власний архів. Коли 1890 року в одній із галерей Казанського собору було відкрито Подільське єпархіальне давньосховище – музей старожитностей, то при ньому, як один із відділів, був створений архів, який незабаром зібрав 269 документів XVIII–XIX ст.¹⁸ Вони були описані, закаталогізовані, активно вивчалися й публікувалися членами Комітету.

Однак організоване начало, державний підхід до архівної справи, реорганізації і централізації архівів було закладено на зламі епох, у час революцій та національно-визвольних протистоянь 1917–1920 рр.

Розділ II. На зламі епох

Перша світова війна і революційні події завдали важких втрат пам'яткам старовини – музейним, архівним, книжковим – як у ході евакуації, так і в зв'язку з ліквідацією низки дореволюційних установ та організацій.

Був майже повністю знищений у Кам'янці-Подільському архів контрольної палати, зокрема матеріали, що стосувалися казенних маєтків та промисловості Поділля, архіви Подільської духовної семінарії, казначейства, міської та повітової поліції, частково – канцелярії губернатора, Подільської єпархіальної консисторії, продано в крамниці та на переробку справи колишньої Переяславської духовної консисторії XVIII ст.¹

У зверненні представників інтелігенції до голів Ради народних міністрів і Трудового конгресу, до міністра народної освіти 22 серпня 1919 року з боєм зазначалося, що «архів Кам'янецької міської управи впав у вигрібну яму, а окремі частини всіляких архівів опинилися в крамницях як обгортковий папір», «... у місті Хмільнику на Поділлі «десь зник», як оповідає міське самоврядування, весь архівний матеріал за XVII – XVIII ст., у містах Літині, Летичеві та Брацлаві потроху зникає, а деінде, як наприклад, у Вінниці і других, він уже давно зник».²

У с. Антополі Ямпільського повіту була розкидана бібліотека XVI ст., частина книг втрачена. Розграбовані архівна й бібліотечна збірки графа Потоцького в Антонінах.

Безслідно зникло 900 пудів справ Подільського губернського правління. Польськими військовими пограбовано архів Подільського дворянського депутатського зібрання. У журналі «Українська старовина» наводились свідчення сучасників, за якими в Кам'янці всі склепи були заповнені архівними матеріалами, а найбільше архівів загинуло на паперовій фабриці Л. Коцебу в Совиному Яру, куди ввозились архіви цілими фурами для переробки як сирець».³

Не в кращому стані опинились архіви на Дунаєвеччині. За спогадами І. А. Кушніра, вхід до палацу Стефана Маковецького в с. Михайлівка підірвали солдати-дезертири, з якими до помешкання

ввірвалися й селяни. Вони грабували посуд, меблі, одяг, картини, у пошуку коштовностей розкидали бібліотеку, архів. Цю дику оргію докінчила пожежа. «Ми гралися біля хати, коли хтось вдарив у дзвони, – розповів авторові вже покійний виходець з Михайлівки М. А. Романюк. – Батько і мати схопили відра і кинулися до палацу, над яким клубочився дим...».⁴ Подібним чином розтягалися і нищилися бібліотеки й архіви інших поміщицьких маєтків, покинутих установ та організацій.

Актом від 18 червня 1926 р., зі слів Могилівського голови сільради Буяра, зафіксовано: «Весь архів бувшого волосного правління (Дунаєвецького волосного правління. – В. П.), якого налічувалося до 100 пудів, знищено за часи горожанської війни поляками в 1920 році, з якого залишилися лише остатки окремих різних паперців вагою приблизно 1–2 пуди».⁵

На захист пам'яток старовини піднялася інтелігенція, зокрема колектив Кам'янець-Подільського державного українського університету. Автор статті «Архіви України» в «Енциклопедії історії України» про цей період повідомляє: «Нинішня організація архівної системи України бере свій початок з 1919 року». І зразу ж, обминувши кам'янецький період українського архівотворення, повів мову про початок радянської доби: «Від 1920 вона розвивалася централізовано під керівництвом гол. архів. управління позашкільного від. Нар. комісаріату освіти УСРР...».⁶ Але ж саме в Кам'янці-Подільському 1919 року зусиллями держави і громадськості робилися відчайдушні спроби рятування від нищення й пограбування пам'яток історії і культури, дії з одержавлення архівної справи, її реорганізації і централізації, створення відповідних управлінських структур та архівної мережі. Здійснювалися ці заходи в умовах воєнної блокади міста, що стало державним центром – тимчасовою столицею Української Народної Республіки, влада в якому тільки 1919 року шість разів переходила з рук у руки.

Активну діяльність у цьому напрямку розгорнули представники професорсько-викладацької корпорації новоствореного університету. Підтримані ректором Іваном Огієнком вони ще весною 1919 року створили архівну комісію, до складу якої ввійшли П.В. Клименко – декан історико-філологічного факультету, приват-доценти О.З. Неселовський, П.Г. Клепатський, Ю.Й. Сіцінський, Л.Б. Б'ялковський та інші. 13 травня члени комісії подали до ради професорів листа, пропонували звернутися до ревкому щодо передачі університету архіву колишнього Подільського жандармського управління, ліквідованого

в ході революційних подій, Подільського окружного суду. Мотивували потребою мати в університеті для навчально-дослідної роботи не тільки сучасну бібліотеку, а й науковий архів.⁷ Більшовицька влада в місті не збиралася підтримувати професорську корпорацію, вважаючи університет «громадським клубом». Більше того, був закритий богословський факультет, заарештовані декан В.О. Біднов та професор Л.Т. Білецький, реквізована університетська друкарня і папір, а наприкінці травня навчальний корпус переданий для потреб Бессарабського полку. Однак не збиралися здавати позиції й члени архівної комісії.

З поверненням Директорії активісти провели низку зібрань, на яких порушили актуальні питання охорони пам'яток, прийняли відповідні рішення. Зокрема, 31 липня на черговому засіданні архівної комісії було обговорено і складено текст протесту проти нищення архівів, 4 серпня – вироблений і погоджений текст заяви, яку університет мав задресувати міністру народної освіти. Звернувши увагу на факти масового нищення документів в умовах нестачі як обгорткового, так і чистого паперу, комісія пропонувала «негайно заборонити безоглядне нищення або продаж архівів», створити постійну комісію із знавців архівної справи та археографів, яка мала б право відбирати з архівних документів установ найбільш цінні для науки. Для збереження відібраного відкрити певні сховища, свого роду державні архівні установи. Пропонувалося підготувати для архівних комісій в інших губерніях інструкцію та закон про архівну справу. Для початку роль державних архівосховищ, на думку членів комісії, могли взяти на себе університети, зокрема в Кам'янці-Подільському – державний український університет, в якому «праця тимчасової архівної комісії, негайно заснованої у Кам'янці під доглядом історично-філологічного факультету, до переведення належного Закона дасть можливість урядовим установам використовувати велику кількість документів, не маючих наукової цінності для задоволення їх потреб у чистому папері».⁸

Таке звернення не залишилося без уваги державників. 11 серпня 1919 р. товариш міністра народної освіти Никифір Григорійв запропонував професору П.В. Клименку, організатору громадського руху за врятування пам'яток старовини, очолити в Головному управлінні мистецтв Міністерства народної освіти відділ охорони пам'яток старовини і мистецтва. З огляду на ситуацію Пилип Васильович взяв на себе цю відповідальну місію і за короткий час здійснив низку заходів з охорони пам'яток старовини, у першу чергу – архівних.

30 серпня 1919 року в складі відділу було створено архівну комісію, яку очолив сам П.В. Клименко. Комісія взялася за розробку нормативних пам'яткоохоронних актів, зокрема інструкції з охорони пам'яток, здійснення централізованого керівництва охороною архівів, контролю за утилізацією документального масиву губернських установ й передачею його на паперову фабрику Лідії Коцебу в Совинному Яру.

У різні установи та організації був направлений обіжний лист з вимогою терміново вжити заходів, «... щоб зберегти те, що ще залишилося», розгорнути роз'яснювальну роботу серед військових і цивільних «про ту шкоду, яка робиться національній справі держави – нищення бібліотек і архівів».⁹

Була підготовлена і 19 вересня затверджена П.В. Клименком «Інструкція фахівцям для роз'їздів Головного управління мистецтв та національної культури відділу охорони пам'яток старовини та культури».

Українська влада планувала активізувати роботу діючих, а де потрібно створити нові губернські архівні комісії, розробила навіть проект положення «Про губернські учені архівні комісії для охорони і дослідження старовини».

30 серпня 1919 року Міністерство народної освіти УНР видало підготовлений відділом охорони пам'яток старовини та мистецтв наказ, яким доручило губернським та повітовим комісарам «взяти під свій догляд всі пам'ятки старовини й мистецтва, охороняти їх від нищення, псування й продавання в руки скупщиків для вивозу за кордон, а також пильнувати, аби музеї, бібліотеки, закладені за часів старого ладу і під час українського і більшовистського панування, не розбиралися, не продавалися, не розкрадалися ким би то не було».¹⁰

На початку вересня 1919 року архівна комісія підготувала проект закону «Про охорону пам'яток старовини і мистецтва». Закон передбачав систему покарань за нищення пам'яток старовини, аж до двох років тюрми. Для посилення роз'яснюючої роботи, публікації цінних документів і наукових досліджень був започаткований архівно-музейний часопис «Українська старовина». До його редакційного комітету ввійшли Пилип Клименко, Осип Назарук, Іван Кревецький. Перше і єдине число побачило світ 1 листопада 1919 р. і вмістило десять матеріалів. Серед них: статті О. Благодира – директора Українського військово-історичного музею «З мартирології української старовини», П. Клименка – «Архівна справа на Україні», «Україн-

ська мистецька старовина та її національний зміст», О. Прусевича – «Пам'ятки фортифікаційної штуки на Поділлі», а також обіжники Міністерства народної освіти УНР, витяги з протоколу засідань комісії з охорони пам'яток старовини і мистецтва, що стосувалися форм і методів охорони пам'яток старовини, архівних документів.¹¹

Із стабілізацією воєнної ситуації деяких заходів щодо посилення охорони архівно-документальної бази вжив і голова Директорії Симон Петлюра. 16 вересня 1919 року він затвердив штат архівної комори, яка мала бути облаштована в Кам'янецькій фортеці. За розпорядженням Головного отамана у війська був надісланий наказ про посилення охорони «скупчених в різних місцях на терені України: в Кам'янці-Подільському, Проскуріві, Могиліві, Винниці, Житомирі, Одесі і ін. діл, книг і різних листувань штабів..., які уявляють велику вартість з боку науково-історичного і з боку національного». Відповідальність за охорону документальних архівів частин покладалася на «військових начальників» і «начальників повітів». Вони зобов'язані були в тридизневий термін зареєструвати отримані документи, «звести до одного помешкання, найбільш забезпеченого від знищення, а опис про кількість їх надіслати до військово-історичного відділу Генерального штабу».¹² Головне управління генштабу Дієвої армії УНР розіслало у війська інструкцію для військових архівних комісій.

У вересні постанову про охорону пам'яток старовини і мистецтва прийняла Рада народних міністрів УНР, застеревивши державні, громадські та приватні установи, організації про відповідальність за збереження архітектурних, архівних, бібліотечних, музейних пам'яток, які «знаходяться під охороною й доглядом держави». Відповідальність за охорону збірок історико-культурних пам'яток покладалася на Головне управління мистецтв та національної культури, його відділи, секції.¹³

Важливу роль у збереженні архівних документів відіграв Кам'янець-Подільський державний український університет. Значну роботу, як зазначено вище, провела університетська архівна комісія на чолі з П.В. Клименком. Вона ж поставила на чергу дня створення в університеті науково-дослідного архіву і з його допомогою рятування архівів ліквідованих у ході революції державних установ.

1 вересня 1919 року ректор університету звернувся до Міністерства народної освіти по сприяння в отриманні архіву і бібліотеки колишнього дворянського депутатського зібрання. На листі І. Огієнка товариш міністра народної освіти Н.Я. Григоріїв наклав резолюцію:

«Управлінню мистецтв. Прохати Міністерство внутрішніх справ передати архів і бібліотеку».¹⁴ А 19 вересня 1919 р. за його ж підписом міністру внутрішніх справ УНР було задресоване звернення про сприяння в передачі університету архівів ліквідованих губернських установ, які перебували без догляду, нищились, а з передачею до вишу могли бути збережені й ефективно використані в навчально-дослідних цілях. Це стосувалося в першу чергу архівів дворянського депутатського зібрання, жандармського управління, губернського статкомітету.¹⁵ 12 листопада 1919 р. в газеті «Боротьба» з'явилася повідомлення про те, що згідно наказу головного отамана С. Петлюри університету передається архів колишнього жандармського управління.¹⁶

Ці події дали підставу дослідникам визначити осінь 1919 року часом заснування університетського науково-дослідного архіву. Однак відомі дослідники історії вищої освіти в Україні та архівної справи професор О.М. Завальнюк та доцент О.Б. Комарніцький пропонують часом заснування університетського архіву вважати січень-лютий 1920 р. і наводять на підтвердження своїх висновків слушні аргументи.¹⁷ Вони ж підтверджують оприлюднений нами ще 1999 року факт праці в університетському архіві Павла Олександровича Богацького, сина нестеровецького священика з Дунаєвеччини.¹⁸ Саме йому випало впорядковувати, описувати і зберігати як університетські документи, так і архіви ліквідованих губернських установ, передані університету.

Хто він Павло Богацький? Народився 4 березня 1883 року в сім'ї парафіяльного священика в містечку Купині (нині – село Городоцького району на Хмельниччині). Був другою дитиною. Згодом братів і сестричок стало аж шістнадцять, вижило – десять. З Купина батька перевели до Грицькова, а згодом – до Нестерівців, де прожили Богацькі більше двох десятків років. Діти виховувались в душі любові до України, стали патріотами. Ліда і Борис були розстріляні чекістами у Вінниці ще 1922 року, Олена – учителька початкової школи брала активну участь у дунаєвечській «Просвіті», Дмитро очолював Кам'янець-Подільське наукове това-

Павло Богацький

риство ВУАН і 1930 року був репресований у справі «Спілки визволення України». Прислужився українській справі і брат Юрій, який врятувався від репресій виїздом за кордон.¹⁹

Павло початкову освіту здобував з допомогою сільського дяка К. Ковальського, середню опановував у Подільській духовній семінарії, з якої 1903 року був виключений за участь у семінарській українській громаді та випуск стінгазети «Проба сил». Відтак вступив до офіцерської школи у Вільно, яку у званні підпоручника закінчив 1906 року. Був направлений на Далекий Схід, на російсько-японський фронт. Але, на щастя, війна закінчилася поки молодий офіцер туди доїхав. Службу проходив у Ромнах на Полтавщині, потім у Києві. У розпал першої російської революції був заарештований за заборонену діяльність і звільнений з армії. У 1907–1908 рр. навчався на агрономічному відділі Київського політехнічного інституту.

Ще з семінарських часів долучився до літературної і журналістської праці. 1907 року разом Микитою Шаповалом у Києві почав видавати журнал «Українська хата», був його редактором, сприяв літературній діяльності В. Винниченка, М. Вороного, М. Євшапа, А. Животка, Г. Журби, О. Кобилянської, Б. Лепкого, О. Олеса, М. Рильського, П. Тичини, Г. Чупринки та ін. 1914 року царська влада заборонила випуск журналу, а його редактора П.О. Богацького, як неблагонадійного, вислала до Сибіру.²⁰

Повернувся з початком Української революції, у квітні 1917 р. на першому Українському національному конгресі, де головував М.С. Грушевський, був обраний секретарем. За рекомендацією М. Шаповала призначений начальником столичної міліції. У Кам'янець-Подільський прибув 1919 року в званні отамана, командира коша охорони республіканського ладу. Після відходу українського війська за Збруч Павло Олександрович залишився у Кам'янці-Подільському. Пізніше, в еміграції, про цей період згадував: «Зліквідувавши свої службові зв'язки з Міністерством Внутрішніх Справ, я не міг залишитися без якоїсь платної праці, щоби утримувати себе та родину, та вдався по неї до Ректора Українського державного університету, де думав знайти найбільш відповідну мені роботу... В університеті, як я довідався, є вакантною посада архіваріуса. Я подав відповідне прохання Професорській Раді університету».²¹

У споминах «З пережитого» розповів, як професорська рада розглядала питання його призначення. Проголосували одностайно. Єдиний приват-доцент університету Юхим Сіцінський кинув репліку, що ще рано 36-літнього молодого чоловіка в архів здавати, що Павло

Олександрович сприйняв із задоволенням. Адже у Богацьких з протоієреєм Ю.Й. Сіцінським були давні й приязні стосунки.

«Університетський Архів уже існував до мого приходу, тобто для нього було приділене приміщення просторе, ясне і вигідне для архівної праці, – пригадував Павло Олександрович, не вказуючи коли саме приступив до обов'язків. – Приміщення було вже прилагоджене для чималої кількості справ – широкі полиці вже були зайняті теками в переважаючій більшості Подільського Губернського Жандармського Управління і багатьох інших установ, як, наприклад, справами Окружного Суду, Повітового Мирowego Суду, Консисторії і багатьох інших, які професор Огієнко вже встиг дістати для Університетського Архіву. Сюди ж були передані архіви Міністерств УНР та різних організацій та установ при їх ліквідації». А це були купи звезених, але нерозібраних документів. Від ректора Івана Огієнка отримав настанову негайно і енергійно взятися за облік і впорядкування документів. А крім того, як згадував, «... по суботниках разом з товаришами ес-ерами (В. Левицьким та О. Величком) військовими двоколками перевозив архіви різних установ міста Кам'янця (до університетського архіву. – В. П.)».²²

Він не тільки розбирав, описував, а й досліджував окремі документи. У числі 95-му газети «Наш шлях» за 16 травня 1920 року вмістив статтю «З архіву Подільського губернського жандармського управління», в якій навів лист Лузера Штейнберга до редактора «Киевской мысли». Лист був перехоплений і разом із архівом Подільського губернського жандармського управління попав до Кам'янець-Подільського державного українського університету. Єврею Л. Штейнбергу приснився сон, а він твердив, що це було наяву, ніби до нього двічі з'являвся «посол Божий» Давид Гамайлах і повідомив, що скоро буде тільки 2 імперії – Російська на чолі з Олексієм Миколайовичем та Єврейська, яку очолить він, Л. Штейнберг, але під іменем Бен-Аріель. Лист датований 8 червня 1916 р.

Подав це Павло Богацький з невеликим коментарем. У зв'язку зі святом єврейства – створенням самостійної держави в Палестині – у різних легендах, пророцтвах, снах, переказах та інших формах проявлялося прагнення євреїв мати власну державу і краще життя. Він і навів один зразок таких інтуїцій. А завершив думкою: «Якою дорогою сей лист попав не до редакції «К. М.», а в контррозвідчий відділ Штабу їх армії – зрозуміло... Справа не велася, а, напевне, все зроблено простіше – автора певне запакували, куди Макар телят не гонив, і діло скінчено». Підписався – «П.Б.».²³

У часописі «Слово», який редагував Никифір Якович Григорієв, П.О. Богацький вмістив листи до В.П. Затонського з Відня від революціонера Кіндрата Антонюка (він же – «Козак», «Антонов», «Пузиков») про «безцеремонне поводження В.І. Леніна з грішми партії і диктаторське поводження його взагалі». Лист був перехоплений жандармами і зберігався в архіві Подільського губернського жандармського управління. Лист засвідчує не просто гризню між більшовиками і меншовиками за кордоном, а діяння, що межували з криміналом. В. Ленін захопив якимось чином біля 60000 руб., які заповів РСДРП померлий член партії, і витратив не тільки на справи виключно більшовицького крила. «Тут есть все, – твердив дописувач, – и захват партийных денег, и расходование их на нужды ничего общего с партией не имеющие, и экспроприация, и шантаж, и обвинение в провокации членов неугодных Ленину».²⁴

Питання обговорювалося на пленумі закордонного ЦК РСДРП. Йшлося навіть про виключення Леніна з партії. Однак обмежились тим, що заставили його розпустити більшовицький центр і закрити газету «Пролетарій»...

П.О. Богацький знайшов аналогію між подіями 1911 і 1920 року: «Між згаданими в листі і тими, що ми є свідками, різниці не має ані жодної, зміну робить лише масштаб», – натякає автор публікації на безчинства, які чинили більшовики під керівництвом В. Леніна стосовно України в 1917–1920 рр.²⁵

За матеріалами багаточисельних жандармських донесень і слідчих справ намагався розібратися в причинах тогочасного безладдя і руїни. Одну з таких руйнівних сил побачив у солдатах – дезертирах, які, блукаючи з одного кінця «матушки Росії» в другий, вміло «не доїжджали» до своїх частин, чинячи грабежі, безпорядки.

Він став учасником і свідком багатьох подій у столичному Кам'янці. З поверненням у травні 1920 р. до Кам'янця-Подільського українського війська став Кам'янецьким повітовим комісаром, організовував життєдіяльність складного у політико-економічному відношенні мікрорегіону. Часто публікувався в тогочасній періодиці. У числі 107-му «Нашого шляху», зокрема, вмістив розлогу рецензію на появу літературно-наукового журналу університетського студентства «Нова думка», в якій дорікнув професурі та ректору Кам'янець-Подільського державного українського університету за неувагу і байдужість до нового видання.

У листопаді 1920 року разом з відступаючими частинами Дієвої армії УНР покинув назавжди рідну Україну. «В Гусятині, перед пере-

ходом кордону, – згадував Павло Олександрович, – зійшлася громада подолян і тут під акомпанемент скрипки Н.Я. Григорієва і під керівництвом п. Рошаківського заспівали востаннє на своїй землі сумного-сумного «Бурлаку» Грінченка...».²⁶

Надалі був Відень, Прага, Німеччина і, нарешті, – Австралія. Здобувши ступінь доктора філософії, П.О. Богацький був співробітником Українського соціологічного інституту, в якому завідував Кабінетом шевченкознавства, підготував низку праць про життя і діяльність Тараса Шевченка, став членом Наукового товариства імені Т. Шевченка в Австралії. Там і помер 1962 року. В Україну повернувся наприкінці 90-х років ХХ ст. низкою публікацій – статей, повістей, спогадів.

У лютому 1920 року до університетського архіву була передана судова справа Устима Кармалюка з архіву Подільського окружного суду, інші документи. Варто зазначити, що, залишившись Головноуповноваженим уряду УНР в окупованому польськими військами Кам'янці-Подільському, ректор університету Іван Огієнко протягом листопада 1919 – квітня 1920 рр. не раз вирішував найбільш невідкладні питання охорони пам'яток історії і культури. Зокрема, 15 лютого 1920 року на засіданні Комітету при Головноуповноваженому розглянув клопотання Подільського товариства охорони пам'яток старовини і прийняв рішення виділити 26650 крб. на перевозку архівів губернатора, губернського статистичного комітету, повітової міліції.²⁷

У такий спосіб колектив викладачів Кам'янець-Подільського державного українського університету 1919–1920 років долучився до врятування архівів губернських установ та організацій, ліквідованих у ході революції, а також архівних документів низки урядових установ УНР у момент їх виїзду в еміграцію.

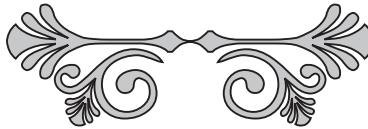
Аналіз фактів дає підстави стверджувати, що ще задовго до встановлення на Поділлі й Україні більшовицької влади важливих заходів для врятування архівів установ і організацій, приватних осіб вжили державні органи і громадські організації Української Народної Республіки. За ініціативи викладачів Кам'янець-Подільського державного українського університету у Головному управлінні мистецтва і національної культури був створений відділ охорони пам'яток старовини і мистецтва, у його складі – архівна секція, які очолив декан історико-філологічного факультету університету професор Пилип Васильович Клименко. Сформована ним комісія підготувала проекти нормативно-правових актів,

у тому числі й закону «Про охорону пам'яток старовини і мистецтва».

Важливу місію збору архівних документів і концентрації їх в університетському науково-дослідному архіві виконав колектив університету на чолі з ректором професором І.І. Огієнком та університетський архіваріус Павло Олександрович Богацький, виходець з Дунаєвеччини.

Так закладались організаційно-правові підвалини одержавлення, реорганізації архівної справи, її централізації, створення архівних управлінських органів.

Хоч перемога більшовицьких сил привела до втрати напрацювань, все ж зусилля і досвід їх авторів не пропав даремно. Активісти – пам'яткоохоронці, архівісти і музейники – продовжили боротьбу за врятування архівів у нових політичних умовах.

Розділ III. Одержавлення архівної справи в умовах становлення радянської влади

Перше десятиліття радянської влади на Поділлі позначене помітними зусиллями з одержавлення, реорганізації і централізації архівної справи. Вона здійснювалася на основі Декрету Ради народних комісарів РСФРР «Про реорганізацію і централізацію архівної справи» (1 червня 1918 р.) та відповідної постанови Раднаркому УСРР від 20 квітня 1920 р. «Про організацію і централізацію архівної справи на Україні». Питання архівного будівництва – збирання, упорядкування та збереження архівних документів – ще в лютому 1919 року були покладені на заснований в Харкові Всеукраїнський комітет охорони пам'яток мистецтва і старовини (ВУКОПМІС), який ставив метою «реєстрацію, охорону, вивчення і популяризацію всіх тих творів майстерності, які найбільше показові для свого часу і можуть служити свого роду документами з історії і творчості». 7 травня 1919 року Подільський губвиконком отримав телеграму: «Вживте заходів охорони художніх цінностей садиби Ралії Мещерської та інших Жмеринського повіту. Організуйте комітет охорони пам'ятників мистецтва і старовини».¹ ВУКОПМІС намагався створити мережу пам'яткоохоронних органів у губерніях, повітах. Але на Поділлі це вдалося зробити лише після завершення громадянської війни й остаточного встановлення більшовицької влади. 3 березня 1921 року президія Подільського губревкому у Вінниці, куди в умовах I Світової війни був переміщений губернський центр та його установи, створила губернський комітет охорони пам'яток старовини, природи і мистецтва при губнаросвіті на чолі з О.О. Найдішевим.

На початку того ж року були створені аналогічні структури в повітах. Зокрема в січні 1921 року при відділі народної освіти Кам'янець-Подільського повіту було створено повітовий комітет

охорони пам'ятки старовини, мистецтва і природи (Камподкост) на чолі з П.В. Клименком. У його складі діяло 3 секції, у тому числі й архівна. Вона обстежувала і реєструвала архіви, надавала консультації щодо впорядкування, обліку й опису архівних справ. Архіви держустанов, громадські, монастирські і церковні, приватні збірки і друковані видання оголошувалися загальнонародними. Заборонялася утилізація будь-яких документів без погодження з архівною секцією. У звіті про діяльність Кам'янець-Подільського повітового комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи за 1921 рік зазначалося: «Архівна секція вживає заходів, аби привести до відому приблизну кількість маючогося в підлеглих КОСТу архівах чистого, напівчистого і брудного паперу, не здатного до наукового використання. Цією метою складена відповідна комісія, яка обслуговувала деякі архіви. Відшукані серед архівних справ коштовні з наукового погляду діла старост[инські] інвентарі та ін. Почалося дослідження і сортирування цих справ з метою утворення спеціального наукового архівного відділу. Для паперової фабрики «Совій» (Раднаргос) видано з підлоги брудного архівного паперу».²

15 січня 1921 року Подільський губвиконком створив губернську архівну комісію на чолі з Ю. Александровичем, яка ще й у жовтні роботу належним чином не розгорнула, бо не знала чітко свого статусу, не мала фахівців архівної справи та належної підтримки з боку відділу народної освіти губвиконкому.

Станом на 15 березня 1922 року Кам'янець-Подільський повітовий комітет охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи працював у складі 21 особи, розподілених по шести секціях. До архівної секції входили Євген Сташевський, керівник, Нагнойний, Ф. Воронін, П.Давиденко-Данилевич, І. Кавецький.³

На початку 1922 року пам'яткоохоронні структури, а серед них і архівні секції, зазнали реорганізації. У відповідності з постановою Раднаркому УСРР від 3 січня 1922 року були створені Архівне управління УСРР (Головарх), у лютому – Подільське губернське архівне управління (губарх), у травні – «Тимчасове Кам'янець-Подільське повітове архівне управління». Обов'язки виконуючого обов'язки голови були покладені на професора Кам'янець-Подільського інституту народної освіти П.Г. Клепатського.⁴

28 квітня 1922 року Подільський губвиконком видав наказ, яким поставив вимогу, щоби жоден документ не був знищений без письмового дозволу губарху.

З метою зосередження і збереження документів дореволюційних установ 19 квітня 1922 року в колишньому губернському центрі за розпорядженням губвиконкому почав створюватись центральний губернський історичний архів, а у Вінниці при губарху – філія цього архіву, а також губернський архів історії революції.

Але й на цьому процес реорганізації управління і централізації архівної справи не завершився. 8 червня 1922 року Подільське губернське архівне управління своїм наказом реорганізувало Кам'янець-Подільське повітове архівне управління в районне архівне управління, дії якого розповсюджувались на Кам'янецький, Проскурівський, Ущицький та Могилівський повіти. Його очолював П.Г. Клепатський.⁵

Для встановлення відповідної ієрархії в архівній справі та взаємодії структурних підрозділів на місця була направлена директива. Дунаєвецьке волосне правління в організації архівної справи керувалося саме нею. Лист – обіжник інформував повітові та волосні виконавчі комітети про створення і повноваження Кам'янець-Подільського районного архівного управління. «Для планового проведення в життя наказів, інструкцій та розпоряджень центральної влади, – зазначалось у ньому, – встановлюється слідуєча ієрархічна залежність в зносинах поміж окремими органами архівного управління: волосне, повітове (м. Проскурів, Нова Ущиця, Могилів), районне (Кам'янець-Под.), губерніяльне (м. Вінниця) та Головне арх. упр. при НКО УСРР (м. Харків)». Це була перша задокументована і виявлена нами спроба в межах кількох подільських повітів впливати на архівні збірки волосних установ, сіл, міст і містечок.

Передбачалося, що тимчасовоуповноваженими Кам'янець-Подільського районного архівного управління на місцях мали бути повітові відділи народної освіти, у волостях (де в цьому була необхідність) – волосні інструктори відділів народної освіти. Після призначення таких їх дані, час призначення і копії мандатів мали бути надіслані до Кам'янця-Подільського.

Ставилося завдання, щоби тимчасовоуповноважені особисто ознайомилися зі станом архівів своєї місцевості, а акт огляду, проведеного у відповідності з анкетною, що додавалася до директивного листа, разом з пояснювальною запискою мав бути надісланий до районного архуправління. У разі відсутності умов для збереження важливих документів, зокрема справ колишніх волосних судів, церковних метрик XVIII ст. та ін., вимагалось концентрувати їх у визначених «місцевих шкільних установах».⁶

Водночас при губернському та районних архівних управліннях були створені комісії «з метою наукового керування і вчинення відповідних експертиз» тих справ, які визначалися для утилізації. До такої комісії при Кам'янець-Подільському архівному управлінні ввійшли Заклинський, Клименко, Свідзинський, Сіцінський, Ясинський. У зв'язку з виїздом голови архівного управління П.Г. Клепатського 12 грудня 1922 р. на засіданні комісії обговорювалося питання заміщення посади голови й визначено три кандидатури: В.П. Клименка, М.І. Ясинського – завідуючого бібліотекою Кам'янець-Подільського ІНО та Ковалья-Божицького. Тимчасове виконання обов'язків голови було покладено на Пилипа Клименка, який вже не раз очолював різні пам'якоохоронні органи.⁷

Не зважаючи на серйозну організаційну роботу, спрямовану на збереження документальної спадщини, її наслідки були далеко не втішними. Продовжувалося нищення архівів, у тому числі карними державними органами, які з початку 20-х посилили репресії проти класових ворогів, у першу чергу проти тих, хто брав участь у національно-визвольній боротьбі. 1 січня 1921 року працівники міського відділу НК провели трус у бібліотеці та архіві університеті, вилучили низку книг та архівних справ й винесли у трьох кошиках. Серед них були справи, залишені університету підрозділами освітнього, військового, земельного міністерств УНР та канцелярією Ради народних міністрів. Згодом були вилучені бюлетені, вісники міністерств, комплекти української періодики за 1917–1920 рр. На сьогоднішній день у відділі рідкісних видань бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка зберігається й охороняється як винятковий скарб 98 назв (1453примірники) преси вказаної доби.⁸ А її могло би бути набагато більше, якби не чистки початку 20-х. 10 жовтня 1921 року, під час арешту тодішнього голови Кам'янець-Подільського повітового комітету охорони пам'яток старовини П.В.Клименка, чекісти рилися у шафах, сундуках, викидали з них документи. В архіві залишили комісію, яка зайнялася вилученням справ, «розпотрошила всі книги, здатні для практичного вжитку, а також повиносила з архіву мішками справи, вчинивши в архіві велике безладдя».⁹

Нелегко було налагодити збереження архівних скарбів і в наступні роки, їх розтягали збіднілі в ході воєн міщани. 10 квітня 1923 року невідомі викрали 30 пудів документів з архіву консисторії. Міліції вдалося знайти вкрадене і 28 грудня повернути 4 пуди документів. Але наступного дня злодії, зірвавши охоронну печатку з

архівосховища, викрали ще більшу кількість справ. Крадіжки були частими: 2 березня 1923 року зникло 100 пудів архівних матеріалів, 23 вересня – 200 пудів, 24 січня 1924 року було здійснено чергове проникнення в архівосховище. Не вистачало ні кадрів, ні коштів на зміцнення охорони. На липень 1923 року в архіві працювали П.В. Клименко (після липневої відпустки до виконання обов'язків не повернувся), секретар В. Свідзинський, архіваріус Є. Монастирська та сторож І. Кавецький. Архівний фонд був розпорошений по різних приміщеннях: судові справи знаходилися в будинку Народного суду на площі Троцького (раніше – Губернаторська пл.), архів губернського правління – у будинку № 91 по вул. Р. Люксембург (нині – вул. Довга), архів казенної палати – у приміщенні виконкому, багато справ – в інших місцях. Охороняти їх одному сторожу було явно не під силу.¹⁰

Тому 18 вересня 1924 року на доповідь завгубархом С.С. Смерчинського Подільський губвиконком ухвалив визнати за необхідне перевезти Кам'янецький губерніяльний архів до Вінниці з метою централізації архівної справи...¹¹

Можливо саме це спонукало місцеву владу звернути увагу на історичний архів, його охорону, бо вже 1924 року масове розкрадання архівного матеріалу припинилося. Водночас посилились дії щодо залишення архівних фондів у колишньому губернському центрі.

Все більшу тривогу викликало збереження архівів низової ланки: у сільрадах (а їх на жовтень 1924 р. було на Поділлі 1300), споживчих товариствах (до 2000), сільських школах – до 2000, релігійних установах – до 2500, промислових підприємствах, кооперативах тощо. І хоч у кожному такому архіві було порівняно небагато документів, все ж вони складали велику цінність для реконструкції історичного процесу. Завгубархівом вважав за необхідне «організувати центральні (загальні) архіви, куди мають стягатися архівні матеріали всіх підвідомчих їм установ через той чи інший перебіг часу (індивідуально)...». А відтак «з центральних (загальних) архівів установ архівні матеріали після 3-х років з дня закінчення передаються (доставка коштом установи, що передає) до сховища губарху на підставі постанови РНК 31/Х 1922 р.»¹²

Здійсненню багатьох добрих намірів заважали адміністративно-територіальні зміни 20–30-х років.

12 квітня 1923 року постановою ВУЦВК були ліквідовані повіті і волості, а натомість створені округи з населенням у кожному від 400

до 600 тис. та райони (25–40 тис.). Дунаєвецький район створено з частин Балинської, Дунаєвецької, Мукарівської, Рахнівської волостей. Частина населених пунктів ввійшла до Маківського, Смотрицького, Миньковецького, Солобковецького районів. І, зрозуміло, поки відбувалося формування нових управлінських структур, у тому числі окружних архівних управлінь, питання відомчих архівів відсувалося надалі.¹³

27 березня 1923 року на спільному засіданні бюро Дунаєвецького райпарткому та волвиконкому розглядалося питання районування і вирішено приступати до нього з приїздом уповноваженого округу. До складу комісії з районування делегували Лашинкова і Бараніва.

5 квітня 1923 року був сформований Дунаєвецький райвиконком з 7 осіб на чолі з Іваном Олександровичем Лашинковим, заступником обрали Крикуна, членами – Ігнатюка, Панаса, Михайлова, культосвітній відділ очолила Поліна Йосипівна Ладейкіна. До складу Дунаєвецького району ввійшло 36 сільрад, Миньковецького – 25, Смотрицького – 18, Маківського – 16. 15 березня 1923 року в Дунаївцях проживало 5442 особи.¹⁴

1925 року були ліквідовані 9 губерній, найвищою адміністративно-територіальною одиницею став округ. На 1 серпня 1925 року територія Української СРР складалася з автономної республіки, 41 округу, 680 районів, 10314 сільрад, 70 міських та 115 селищних рад.¹⁵

Треба відмітити, що і цим адміністративно-територіальне реформування не завершилося. Постановою ВУЦВК 4 грудня 1928 року була ліквідована низка районів, у тому числі Маківський. Балинську і Чечельницьку сільради приєднали до Смотрицького, Гуго-Яцковецьку, Яцковецьку – до Китайгородського, Блищанівську, Кривчицьку, Маківську, Михайлівську, Рахнівську і Шатавську – до Дунаєвецького районів Кам'янецького округу.¹⁶

31 липня 1925 року президія Подільського губвиконкому ліквідувала губарх, а для прийому архівних документів губустанов, що ліквідовувались, створила тимчасову архівну комісію з 5 осіб. У свою чергу президія Кам'янецького окрвиконкому прийняла рішення організувати з 1 серпня 1925 року окружне архівне управління в складі 4 осіб: завідувача архівоуправління, інспектора, двох архіваріусів.¹⁷

Одним із перших кроків новоствореного органу стала підготовка і оприлюднення Звернення до населення округу. У ньому застерегувалось: «Треба добре пам'ятати, що знищити архів легко, та поновити його вже не має можливості». Необхідно викоринити легковажне ставлення до архівів, надати їм місце, що його заслуговують.

Розуміючи, що підняти кількома працівниками таку об'ємну справу в масштабах округу із 17 районів не можливо, окружне управління закликало актив стати архівними кореспондентами, виявляти «безхазяйні архівні матеріали», сповіщати про них окрарх. Планувалося створити мережу архівних кореспондентів, охопити нею районний, колишні волосні центри, підприємства і села, підготувати і надіслати їм відповідні інструкції і посвідчення.¹⁸

Окружне архівне управління продовжило курс на концентрацію особливо важливих архівних документів. До цього спонукала прийнята 16 грудня 1925 року постанова Раднаркому УСРР «Про єдиний державний фонд УСРР», яка чітко визначила, що до єдиного державного архівного фонду УСРР входять «закінчені переведенням справи, документи й листування всіх скасованих і нині існуючих урядових і громадських установ на території УСРР, так і ті, що є в архівосховищах Центрального архівного управління, як і ті, що їх немає там...».¹⁹ Було заборонено вивіз архівних матеріалів за межі УСРР без дозволу Центрального архівного управління УСРР. Встановлювалася кримінальна відповідальність за порушення визначених постановою норм. На основі цієї постанови розпочався пошук, збір, облік та упорядкування документів єдиного державного архівного фонду, які звозились до архівосховища Кам'янець-Подільського окружного архівного управління, у тому числі з Дунаєвського району.

З цією метою 14 квітня 1926 року було надіслано в райвиконкоми лист – обіжник про передачу не пізніше 15 травня до окружного архіву волосних архівів та архівів сільських правлінь, вимагалось провести обслідування й заактувати їх наявність та стан збереженості, у разі втрати – вказати час і причину. Акти мали бути надіслані до Кам'янця-Подільського. Акт від 18 червня 1926 року, підписаний головою Дунаєвського райвиконкому Крешенковим, секретарем Панасом, відповідальним за архів Гайдамашком та головою Могилівської сільради Буяром (саме там зберігався на той час архів Дунаєвського волосного правління. – В.П.), засвідчив: «Весь архів бувшого Волосного Правління, якого малось до 100 пудів, знищено за час горожанської війни поляками в 1920 році, з якого залишилось лише остатки окремих ріжних паперців, всього приблизно 1-2 пуди».²⁰ Тому до окрархіву була передана з Дунаєвщини лише частина документів волосних та сільських правлінь. Сьогодні в Державному архіві Хмельницької області зберігаються документи всього п'яти волосних правлінь:²¹

№ п/п	Правління	Номер фонду	Одиниць зберігання	За роки
1.	Балинське, Кам'янецький повіт	79	99	1867-1919
2.	Лисецьке, Ушицький повіт	476	1	1903
3.	Маківське, Кам'янецький повіт	78	1365	1961-1923
4.	Рахнівське, Ушицький повіт	71	1193	1858-1920
5.	Смотрицьке, Кам'янецький повіт	75	70	1910-1916
	Всього	5	2728	

Врезультаті до окружного архівосховища попали архівні матеріали 24 ліквідованих дореволюційних установ 1833–1924 рр. та метричні книги 1820–1876 рр., перенесено остаточно фонди колишніх духовної консисторії, чоловічої гімназії, філії держбанку, національного хору УНР, чимало газет дореволюційних років, облаштовано бібліотеку.

Посилилася увага до ведення архівів райвиконкомів та крупних підприємств. Інспектор окрарху Федір Іванович Барановський, приступивши до обов'язків 10 лютого 1926 р., протягом року обслідував архіви 101 організації та установи по м. Кам'янцю-Подільському, у 4 районах з 17, у тому числі й постановку архівної справи в Дунаєвському райвиконкомі та деяких установах і підприємствах району.

12 червня 1926 року, вивчивши стан ведення архіву Дунаєвського райвиконкому, встановив, що навіть у провідній державній установі не була проведена централізація архівних документів – вони зберігалися в шести відділах райвиконкому (загальному, адміністративному, місцевого господарства, земельному, фінансово – податковому та культурно – освітньому) у шафах, частково навіть з поточними матеріалами. Архівні документи не були належним чином упорядковані, деякі справи не підшиті, не пронумеровані, без опису згідно надісланої інструкції. Відсутні й назви справ, дати початку і кінця їх ведення, обгортки. Райвиконком не виконав обов'язкової постанови окрвиконкому про покладання обов'язків з ведення архівної справи на конкретного працівника. А в райвиконкомі було чимало цінних документів: метричні книги за 1822–1925 рр., книги земельного відділу з 1902 року, діловодні справи та книги 1921–1925 рр. – загалом біля 20 пудів архівних матеріалів та 50 пудів метричних книг у ЗАГСі.

Акт, підписаний і головою райвиконкому Крешенковим та секретарем Панасом, зафіксував сувору оцінку: «Дунаєвецький райвиконком мало звертав увагу на ряд розпоряджень ОВК і вказівок окрарху в напрямку приведення в належний технічний стан упорядкованих архівів». Припис зазначив основні заходи з удосконалення архівної справи, серед яких «... весь архматеріал відділити від сучасного діловодства й сконцентрувати в одне місце – себто в окрему кімнату й виділити спеціальну особу з числа співробітників, як відповідача по веденню архматеріалу, його упорядкованости, збереження й охорони».²²

Слід відмітити, що райвиконком два останні пункти виконав нехайно. 16 червня, поки інспектор окрархуправління Ф.І. Барановський вивчав стан архівної справи в тресті «Дунсукно», рішенням президії РВК було виділено кімнату для зведеного архіву райвиконкому та відповідального за архів працівника Л.Г. Гайдамашка. 18 червня в акті про збереження архіву Дунаєвецького волосного правління поруч з підписами голови та секретаря райвиконкому, голови Могилівської сільради Буяра підпис поставив відповідальний за архів РВК Л.Г. Гайдамашко.²³

У ході інспектування Ф.І. Барановський побував у Дунцеробкоопі,²⁴ Дунаєвецькій конторі Кам'янець-Подільської райспоживспілки.

14 червня він виявив значно кращий стан збереження архіву тресту Дунаєвецьких суконних фабрик: під архів на горищі була відведена окрема кімната, теки знаходились на стелажах, документи зшиті в папках, укладені в пачках, у зв'язках, до кожної привішані ярлички; справи підшиті, сторінки пронумеровані, окремі аркуші, корінці ордерів тощо складені в ящик. Більшість архівного матеріалу управлінням тресту була вивезена до Києва. На вимогу перевіряючого директор фабрики Войтюк та діловод Мойсеев 18 червня 1926 р. цей факт підтвердили довідкою про те, що дореволюційного архіву на фабриці не має, оскільки в Дунаївцях було 35 дрібних фабрик, діловодство яких не збереглося. Архів управління тресту «Дунсукно» частково вивезений до Києва й решта документів після упорядкування буде передана туди ж.²⁵ За архів відповідав і вів його діловод Г.Н. Мойсеев. Однак опис архівних матеріалів не відповідав інструкції. Тому припис вимагав від адміністрації контори «Дунфабрик» звернути увагу на те, «щоби всі архіви, торкаючись одної профлінії, були підшиті, пронумеровані, пропечатані і розкладені по роках, а також ув'язані в пачки зв'язок або вкладені в картонні обгортки, на тих

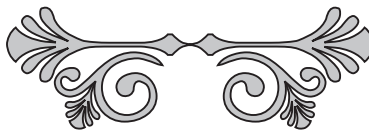
же зв'язках зробити відповідні надписи згідно форми та інструкції окрарху, а також всьому архіву необхідно скласти описи».²⁶

Інспектування мало позитивний ефект, повернувши увагу районного керівництва до архівної справи, і було водночас своєрідною формою інструктування, надання допомоги на місцях. Воно продовжувалося і в наступні роки. Більше того, окрарх 1926 року провів нараду з архіваріусами організацій і установ Кам'янця-Подільського.²⁷

Стан архівної справи в Кам'янець-Подільському окрузі та роботу окрархуправління обслідувало Центральне архівне управління УСРР. 26 березня 1927 року колегія ЦАУ республіки визнала цю роботу в окрузі незадовільною: низька матеріальна база окрархіву, недостатність штату і низький професійний рівень працівників, відсутність коштів на відрядження. Колегія зажадала від окружного архівного управління активізації роботи з упорядкування, централізації архівних документів, їх збереження.²⁸

1930 року ВУЦВК та РНК УСРР зробили чергову спробу упростити систему управління державою і своєю постановою від 2 вересня 1930 року ліквідували на території Української СРР округи й перейшли на двоступеневу систему управління: район – центр. Замість 40 окрархів було створено 28 місцевих архівних управлінь, на які покладался обов'язок прийняти на зберігання всі документальні матеріали колишніх окружних організацій. Райвиконкоми зобов'язані були створити районні резервні архівосховища і комплектувати їх архівними матеріалами організацій і установ свого району. На завідуючого районним резервним архівосховищем покладались обов'язки районного інспектора.²⁹

Так у 20-і роки відбувалася централізація архівної справи, формування єдиного архівного фонду, поетапне посилення ролі районної ланки в організації архівної справи на місцях.

Розділ IV. Формування та організація діяльності райархівів у 30-ті роки ХХ ст.

30-і роки минулого століття стали переломним етапом на шляху утвердження нового соціального ладу та більшовицької влади. Насильницька колективізація – усуспільнення землі, великої рогатої худоби, коней, реманенту – викликала закономірний опір селянства. Держава вдалася до фізичних репресій та голодомору – геноциду як засобу покарання непокірних українців. Посилились репресії і проти політичних опонентів дійсних та потенційних. Зникали одні – з’являлись нові установи, організації. У цих умовах посилювався документообіг, у документах, матеріалах, періодиці фіксувалися факти тогочасного життя. Все це потребувало дальшої розбудови архівної справи, особливо у її низовій ланці.

17 листопада 1930 року Центральне архівне управління СРСР своїм розпорядженням «Про облік, концентрацію та охорону архівів колгоспів та їх районних об’єднань» зажадало від республіканських архівних управлінь з огляду на політичне і наукове значення архівних матеріалів про колгоспний рух:

- негайно взяти на облік архіви всіх колгоспів та їх районних об’єднань;
- вжити енергійних заходів для охорони документів колгоспів;
- у колгоспах виділити посадову особу, відповідальну за збереження і стан архіву;
- протягом 1931 року провести концентрацію в архівосховищах архівних органів завершених діловодних матеріалів колгоспів та їх районних об’єднань за період по 1 жовтня 1927 року включно.¹

5 березня 1931 року Центральне архівне управління УСРР своїм директивним листом конкретизувало поставлені завдання, зажадав-

ши взяти на картковий облік архіви колгоспів і радгоспів, обслідувати їх стан, найширше популяризувати значення архівів колгоспів і радгоспів для вивчення процесу колгоспного будівництва. Ставилося завдання «підтримати і використати виявлену колгоспниками зацікавленість архівною справою, спрямувавши її в певне річище конкретної участі колгоспників в архівній роботі в спосіб залучення їх до лав архівних кореспондентів, доручень наглядати за правильним зберіганням архіву колгоспу, організації гуртків сприяння архівній справі».²

Ці вимоги були доведені і до районної ланки – райвиконкомів, райземуправлінь, до колгоспів і об'єктивно спонукали до поліпшення архівної справи на місцях.

У Дунаєвецькому районі процес формування колективних сільськогосподарських виробництв почався досить рано. Вже в червні 1921 року була створена землеробська артіль «Нарсвязь» на чолі з А. Вільдановим, яка об'єднала 49 членів.

У червні того ж року губернське земельне управління зареєструвало статут Рудогірчичнянської сільськогосподарської артілі «1 Травня». 1927 року вона вже налічувала 70 осіб, 48 дес. землі, мала 3 однолемішних плуги, 6 залізних борін, 1 сівалку, коток, кінну молотарку, жатку, 2 віялки, а ще – 4 коней, 9 голів ВРХ, 7 овець, 5 свиней, 100 курей, 4 дес. саду.

13 березня 1922 року сільськогосподарське кредитно-кооперативне товариство «Молот» створено в Слобідці Балинській, а 23 березня – товариство «Сільгосподар» у Балині. 1924 року воно поширило свою діяльність на сусідні села Балинівку, Залісці, відкрило крамницю з продажу промтоварів, кузню. Так зароджувались перші колективні господарства.³

На 10 червня 1932 року стан колективізації на території двох сусідніх районів, до яких входила переважна більшість населених пунктів нинішнього Дунаєвецького району, мав такий вигляд:⁴

№ п/п	Райони	Колгоспів	Господарств		Орної землі – га	
			всього	усуспільнено	у селян	у колгоспах
1.	Дунаєвецький	32	9803	6493	30543	20148
2.	Смотрицький	66	16415	8238	45360	23725
	Разом	98	26218	14731	75903	43873

У таблиці відсутні дані про стан колективізації в населених пунктах, що входили до Миньковецького району, оскільки під час укрупнення районів у відповідності з постановою ВУЦВК від 3 лютого 1931 року він попав у число 119 ліквідованих і більшість сіл його були приєднані до Новошицького району.

У 30-ті роки процес формування колективних господарств подолав екватор і під неймовірним тиском держави йшов до логічного завершення. Успіхи й проблеми колгоспного будівництва фіксували поточні діловодні матеріали – протоколи зборів, засідань правлінь, звернення громадян, бухгалтерська документація, тощо, і, можливо, завдяки наполегливості архівістів 30-х років збереглися до наших днів, склавши джерельну базу історії колгоспного будівництва. Все це вимагало посилення ролі районної архівної ланки.

Тому центральні органи архівного управління не раз ініціювали перед вищими органами влади прийняття директивних документів щодо підвищення відповідальності райвиконкомів за збереження архівної спадщини. У листі від 17 липня 1931 року, підписаному секретарем ВУЦВК М. Василенком, констатувалося, що «районові виконавчі комітети не приділяють цій (архівній. – В.П.) роботі достатньої уваги..., ніякого впливу на постановку архівної справи в підурядних їм сільських радах та інших державних і громадських установах і організаціях не мають». Секретаріат Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету пропонував «усунути надалі зазначені вище ненормальні явища і забезпечити своєчасне і повне виконання всіх законних вимог Укрцентрархіву та місцевих архівних управлінь».⁵

Не сприяла поліпшенню архівної справи ліквідація округ. У звіті про роботу Кам'янець-Подільського державного історичного архіву за 1931 рік зазначалося, що адміністративна реформа 1930 року не стимулювала наближення архустанів до районів, до мас, до посилення наукової роботи, бо опинилися вони «без належної опори в районі».⁶

Усвідомлюючи це, секретаріат ВУЦВК 10 листопада 1931 року прийняв ухвалу «Про перетворення архівосховищ райвиконкомів в райархіви», зобов'язав райвиконкоми виділити особу, відповідальну за райархів, на 1932 рік передбачити кошти для організації райархіву, загальне керівництво архівною справою в районі покласти на одного з членів президії райвиконкому.⁷ Це якраз був саме той нормативний документ, на основі якого почали формуватися районні архіви.

З утворенням 1932 року областей (населені пункти нинішньої Хмельниччини ввійшли до Вінницької області) з'явилися обласні архівні управління при облвиконкомах і на них було покладено безпосереднє керівництво районними та міськими архівами. Дунаєвецький та Смотрицький райархіви для здачі архівних документів були прикріплені до Кам'янець-Подільського державного історичного архіву.⁸

1932 року були створені перші міські та районні архівні установи, у тому числі і Дунаєвецький райархів. В анкеті, доданій до звіту про роботу установи в I півріччі 1936 року, завідувач С.Й. Пущицький на питання «2. Умови робітника районного архіву» повідомив: «Райархів існує з 1932 року, а робітника по архівній справі постійно не було тому, що розмір місячної зарплати мізерний, всього 140 крб. на місяць і без всяких роз'їздних...».⁹ Однак у виявлених документах, зокрема «Акті перевірки 20–22 серпня 1937 року Дунаєвецького райархіву» інспектором Кам'янець-Подільського окружного архівного управління М.І. Волошком є інша дата: «Дунаєвецький райархів організовано в 1934 році».¹⁰ Акт підписав той же С.Й. Пущицький та секретар райвиконкому Льницький. Інших документальних підтверджень дати створення райархіву (рішення райвиконкому, скажімо) поки не знайдено. Можна припустити, що рішення про створення райархіву було прийнято у відповідь на директивні документи того ж таки 1932 року, а більш-менш помітну діяльність установа розгорнула 1934-го.

Слід зауважити, що самі архівісти недостатньо попрацювали над встановленням точної дати заснування райдержархівів. У ювілейному виданні «Архівні установи Хмельниччини» (2012 р.)¹¹ дано основну статистику щодо діяльності 20 архівних відділів райдержадміністрацій, 5 архівних відділів міських рад, 24 трудових архівів районних та міських рад, в яких на грудень 2012 року було сконцентровано у 2816 фондах майже 285 тис. справ.¹²

Наведені дати засвідчують, що перші 6 райархівів з'явилися 1932 року у Вінковецькому, Дунаєвецькому, Кам'янець-Подільському, Шепетівському, Летичівському і Ярмолинецькому районах, 1935 року – 7 райархівів, 1936 – 2, 1937 – 3. З датою виникнення Славутського райархіву (1930 рік) погодитися важко, оскільки рішення про створення райархівів секретаріат ВУЦВК прийняв лише 10 листопада 1931 року. У багатьох випадках датування не точне, скажімо, приблизне. Це стосується в першу чергу Волочиського та Ізяславського архівів, які позначили своє заснування серединою 30-х років.¹³

Не відомо, хто очолював Дунаєвецький райархів, кадри якого так часто мінялися. Знаємо, що стан справ почав поліпшуватися, коли 7 січня 1936 року його завідувачем став Станіслав Йосипович Пущицький, українець, 1907 року народження, безпартійний, член спілки райдержустанов з 1923 року. Можливо й він певний час виконував обов'язки архіваріуса, оскільки в окремій довідці про завідуючого районним архівом, підписаній секретарем Дунаєвецького райвиконкому, вказано, що С.Й. Пущицький «по архівній справі працює 4 роки».¹⁴

У своїй роботі на перших порах завідуючі райархівами керувалися «Основними вказівками Центрального архівного управління щодо роботи районних та міських архівів», які вимагали:

- по-перше, основним завданням вважати «обслідно-інструкторську роботу», домогтися, щоби в усіх установах, на підприємствах та в організаціях «архівні матеріали зберігалися точно згідно з правилами та інструкціями», були впорядковані – підшиті в обгортки, мали опис, надійно зберігалися;
- по-друге – концентрувати архівні матеріали ліквідованих установ і ті, для яких минув термін зберігання на місцях, у добре обладнаних архівосховищах, достатніх площею, світлих, сухих, ізольованих максимально від інших приміщень, забезпечених протипожежними засобами, устаткованих стелажимами.¹⁵

Постановою президії ВУЦВК у квітні 1933 року були встановлені штати таких архівів – одна посада архівіста.¹⁶

З прийняттям цих та інших розпорядчих документів справа створення і діяльності райархівів не тільки набувала чіткості, а й державної ваги.

6 листопада 1932 року, напередодні 15-ої річниці жовтневих подій у Петрограді, Вінницьке обласне архівне управління відмітило працю кращих архівістів і, навіть, преміювало директора Проскурівського державного історичного архіву Крицевецького (100 крб.), завідуючих Могилів-Подільського райархіву Спектора (50 крб.), Городоцького – Кучереви й Антонінського – Боярчука (по 25 крб. кожному).¹⁷

1934 року вже діяв і Смотрицький райархів, з листопада його очолював Лернер, 1888 року народження, безпартійний, член спілки працівників держустанов, з «освітою нижчою». Під архів було виділено підвальне приміщення – 35 квадратних метрів, без електроосвітлення, обладнане стелажимами – 22 погонних метри.¹⁸

4 травня 1935 року ЦВК УСРР ухвалив на території прикордонної частини Вінницької області утворити Кам'янець-Подільську, Проскурівську, Шепетівську округи. Таким чином обласний державний історичний, міські та районні архіви підпорядковувались як обласному, так і окружним архівним управлінням, що посилювало взаємодію, контроль і методичну допомогу низовій ланці.

Того ж 1935 року в прикордонній зоні було закрито низку навчальних закладів, у тому числі й Кам'янець-Подільський державний педінститут. Ліквідувався його архів та бібліотека. Ще 1939 року в приміщенні історичного архіву лежали без опису, актів прийому – здачі десь біля 8 тис. книг колишнього педінституту, і начальник УНКВС по Кам'янець-Подільській області Михайлов звертався до вищих органів управління з питанням: «Як з ними бути?».¹⁹

2 лютого 1935 року постановою ЦВК УСРР був відновлений Миньковецький район, почалося формування райархіву. З березня 1936 року його очолював Леонід Олександрович Карандашов, 1896 року народження, росіянин, з селян, освіта домашня, за професією – «лісовод».²⁰ У плані роботи на I півріччя 1936 року намічалось до 1 серпня сконцентрувати всі архівні справи, добившись від президії Миньковецького РВК відводу під архів обладнаного приміщення.²¹

Того ж року Л.О. Карандашов відбув курси архівістів у Вінниці. А 17 жовтня райвиконком виділив кімнату на другому поверсі, яку дошками перегородили на кабінет та архівосховище. Наприкінці 1936 року розпочалося упорядкування справ.²²

Діяв і смотрицький райархів, 5 вересня 1936 року його очолила Ф.Ф. Писаревська. На той час було сформовано 120 фондів (904 одиниці зберігання). Окрім того в архіві було 83 примірники єпархіяльних видань:

- «Подольских епархиальных ведомостей» – 67 пр.;
- «Трудов Подольского епархиального историко-статистического комитета» – 2 пр.²³

Робота районних архівів Вінницької області 1936 року бажала кращого. Тому в листі Вінницького архівного управління до відновлених в прикордонні окружних архівних органів ставилося завдання невідкладно «приступити до налагодження роботи міських і районних архівів та архівів дієвих окружних, міських, районних і сільських установ, підприємств та організацій».²⁴

У відповідь вже в I півріччі 1936 року Кам'янець-Подільський окрархів здійснив перевірку архівної справи в Дунаєвецькому районі і виявив суттєві недоліки. Архів знаходився в приміщенні без віконних решіток, темному, брудному, вологому, стіни були обвалені, стеля під час дощу протікала, були відсутні будь-яке опалення та засоби протипожежної безпеки. Двері по закінченні роботи не опечатувалися.

У багатьох установах та організаціях не було, або не вистачало, стелажів і документи зберігалися на підлозі, на шафах. У Дунаєвецькій МТС та суконній фабриці документи пошкодили миші. У деяких колгоспах і сільрадах вони знаходилися понад 8 років, вчасно не передавалися до райархіву. За наслідками перевірки лист із конкретними пропозиціями, підписаний секретарем Кам'янець-Подільського окрвиконкому Г. Волковим та інспектором окрарху Т. Кучером, був направлений для реагування Дунаєвецькому райвиконкому.²⁵

На цей час у райархіві було впорядковано лише 1220 одиниць зберігання. Не вистачало стелажів. С.Й. Пуцицький почав розбирати справи, які тулилися по кутках кімнати.²⁶

Окружне архівне управління довело райархівам на 1936 рік напружений план як обслідування підвідомчих архівів, інструктажу, так і концентрації документів в районних архівосховищах й передачі їх до державного історичного архіву.²⁷

I. Обслідування архівів підвідомчих установ, підприємств і організацій та інструктажу:

№ п/п	Райони	районних установ та організацій	сільрад	заводів і фабрик	колгоспів	радгоспів	МТС	Разом
1.	Дунаєвецький	12	5	2	24	1	–	44
2.	Смотрицький	13	16	1	27	1	1	59
3.	Миньковецький	12	14	–	23	–	1	50
	Всього	37	35	3	74	2	2	153

II. Концентрація архівних матеріалів в районних архівосховищах і передача до державного історичного архіву в м. Кам'янці-Подільському (кількість справ):

№ п/п	Райони	з установ та організацій	підприємств районного значення	з колгоспів	радгоспів	МТС	Всього	Передача до ДІА
1.	Дунаєвецький	1430	143	880	150	54	2657	600
2.	Смотрицький	1440	144	880	150	108	2722	625
3.	Миньковецький	1430	143	880	–	54	2507	600
	Всього	4300	430	2640	300	216	7886	1825

Планові показники були явно завищені. І якщо врахувати, що в самому Дунаєвецькому райархіві був непочатий край роботи із звезеними справами, його виконання С.Й. Пуцицькому було не під силу. За перше півріччя 1936 року він зумів розкласти 85 відсотків справ, для решти на вистачило стелажів.²⁸ Зокрема були впорядковані фонди суду земельної комісії, райземвідділу, військово-облікового сектору. План концентрації документів підвідомчих архівів виконаний лише на 5,6 відсотка (із 2657 справ прийнято лише один фонд – 141 справу). На цей час в архіві було 42 фонди, 552 одиниці зберігання, розібрано і описано лише 2 фонди.²⁹ Із плану 268 обслідувано лише 10 архівів, у тому числі 3 архіви районних організації, 4 – колгоспних, по одному – підприємств, МТС, сільрад.³⁰

Децю поліпшилося виконання плану в III кварталі: обслідувано ще 21 підвідомчий архів, прийнято на збереження 158 справ.³¹ Станом на 1 жовтня 1936 року із зібраних 42 фондів – 8600 справ було упорядковано 34 фонди – 5211 справ, а описано тільки 3389 справ 8 фондів.³²

І якщо в райархівосховищі С.Й. Пуцицький навів якийсь лад, то в архівах підвідомчих організацій, а це на 1 жовтня 1936 року – 41 колгосп, 46 установ, організацій, підприємств, 26 сільрад, 36 шкіл, 20 кооперацій, 13 медпунктів, всього 181 архів, упорядкування згідно вимог тільки починалося.³³ З метою взяття їх на облік на місця було направлено зразок реєстраційної картки, яку мали заповнити відповідальні за архів і надіслати до райархіву.

У реєстраційну картку Дунаєвецької сільської ради, наприклад, були внесені такі дані:

- назва організації – Дунаєвецька сільська рада;
- рік заснування – 1926;

- поштова адреса – с. Дунаївці Дунаєвецького району (1958 року приєднане до м. Дунаївці. – В.П.);
- таблиця про кількість архівних справ по роках: 1926 – 12 справ, 1928 – 7, 1929 – 10, 1930 – 12, 1931 – 15, 1933 – 9, 1934 – 23, всього 117 справ, жодна з них не була впорядкована згідно вимог;
- матеріалів ліквідованих установ на території с/ради не було;
- архівні матеріали до райархіву жодного разу не передавалися;
- архів переховувався в канцелярії сільради у шафі;
- відповідальним за стан й охорону архівних матеріалів був секретар сільради, який 25 березня 1937 року і підписав реєстраційну картку.³⁴

Оскільки картка давала вичерпну інформацію про архів сільради, він був зареєстрований. На початок 1937 року із 185 підприємств та організацій на облік було поставлено 24, обслідувано 55, актами оформлено лише 12.³⁵

План роботи на 1937 рік засвідчив посилення уваги до постановки архівної справи, у першу чергу завідуючого райархівом Станіслава Йосиповича Пуцицького. Він передбачав винесення на обговорення президії райвиконкому звіту про роботу, проведену райархівом, двох – трьох звітів про стан архівів установ, підприємств, організацій. Планувалося обслідувати протягом року 9 районних установ, 11 сільських, 5 фабрик, заводів, 26 колгоспів, інших – 51, всього – 112 підвідомчих архівів. У плані контролю за збереженням архівів намічалось «обстежувати кожного місяця 2 рази крамниці з метою виявлення використання архматеріалів на обгортки краму та іншого». Планувалося здійснити концентрацію в райархіві 1000 справ підприємств, установ, 1200 – колгоспів і сільрад, 50 – радгоспів, 50 – з МТС, всього 8300 справ. Однак ця важлива цифра була переглянута окружним архівним управлінням і план був збільшений на 11700 архівних справ.³⁶

Завідуючий планував проведення ремонту приміщення – стін, стелі, вікон, дверей, встановлення металевих решіток на вікнах, оббивку дверей жерстю, придбання 2 вогнегасників, стелажів на 20 погонних метрів, стільців та ін.³⁷

У другій половині 30-х років влада посилила репресії, у тому числі й проти релігійних громад. Фінансовий відділ після вилучення цінностей закритих церков документи, релігійну літературу та єпархіальні видання передавав до райархіву. На початок 1937 року в райархіві накопичилося біля 2 тон матеріалів. Завідуючий прагнув дати

цьому раду й вивільнити площу для архівних документів державних установ. Він здійснив їх опис і разом з актом на списання зазначених церковних матеріалів ще в липні 1936 року направив до окрарху. Однак відповіді не отримав.³⁸ Тому в розділі «Вилучення макулатури» планував 1937 року утилізувати 1000 кг церковних матеріалів. 2 березня 1937 року знову звернувся до окружного архівного управління з проханням «сповістити, яким порядком і кому передати церковні книги».³⁹ Схоже і на це звернення ніхто не зреагував, бо 4 серпня наполегливий С.Й. Пуцицький з тим же проханням звернувся одночасно і до окрархуправління, і до Вінницького обласного архівного управління. Він просив надіслати відборний список книг, яких не вистачало історичному архіву для поповнення бібліотеки, і вказати, куди направити вилучені згідно акту матеріали. При цьому повідомляв, що архів буде переходити в інше приміщення, яке ремонтувалося, тому вважав, що не варто переносити туди передбачене в утилізацію.⁴⁰ У відповідь отримав відписку, що ні акта, ні опису церковних книг в окрарсі не отримували. Завідувач Бойко пропонував прислати копію акта і опису. Епопея продовжувалася. Вона засвідчувала, насамперед, недооцінку архівістами значення цих матеріалів, які навіть в офіційних документах йменувалися «церковним бумажним хламом», підготовленим для утилізації. А серед тих матеріалів, окрім чисто духовної літератури, були комплекти «Подольських єпархиальних ведомостей», випуски «Трудов Подольского єпархиального историко-статистического комитета», можливо й «Подолия», видана П.М. Батюшковим, нарис історії Кам'янця-Подільського Ю.Й. Сіцінського та інші видання другої половини ХІХ – початку ХХ ст., яких так не вистачає сьогоднішнім бібліотекам.

Та й не могли вони попасти туди в умовах репресій, чистки видань «ворогів народу» й нерідко – самих архівістів. Був заарештований завідуючий Ляховецьким райархівом, і працівники НКВС 8 місяців перетрясали кожну справу, не допускаючи до архівосховища нікого.⁴¹ Особливо чистка кадрів посилилася після того, як у відповідності з указом президії Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1938 року центральні та місцеві архіви були передані у відання Наркомату внутрішніх справ. Для другої половини 30-х років стала характерною плінність та неукомплектованість кадрами, як результат страху, невпевненості, що сіялась у суспільстві, зокрема у Миньковецькому та Смотрицькому райархівах.

Водночас посилювався контроль за діяльністю архівних установ. 21–22 серпня 1937 р. окружне архівне управління здійснило

повторну перевірку роботи Дунаєвецького райархіву. Інспектор М.І. Волошко встановив, що приміщення під райархів площею 62 м² відповідало призначенню, однак райвиконком передавав його фінвідділу, натомість ремонтував менше – 57 м², і воно не було готове для переносу архівних документів. На той час було описано 16 фондів, а опис решти 22 фондів (3396 од. зб.) ще не був завершений. План концентрації (20 тис. справ) був виконаний на половину – 10537 справ. Успішно виконувалося лише завдання з обслідування діючих установ та інструктажу відповідальних за архіви: із 47 запланованих на рік архівів обслідувано 42. Відібрано й відправлено в макулатуру 1000 кг матеріалів замість 600.⁴²

Не зважаючи на короткий термін перебування на посаді, С.Й. Пуцицький суттєво поправив справи. Тому й висновки були менш категоричними, ніж під час попередньої перевірки. Секретарю райвиконкому Ільницькому, як відповідальному за діловодство та архівну справу в районі, рекомендовано домогтися, щоби до 1 вересня нове архівне приміщення було обладнане й оснащене необхідним інвентарем, у тому числі – протипожежним. Заврайархівом С.Й. Пуцицькому – негайно завести книгу обліку фондів та картотеку Єдиного державного архівного фонду і до 1 жовтня упорядкувати всі фонди. З деяким запізненням 25 вересня 1937 року архів перейшов у нове приміщення, про що 1 жовтня завідувач письмово повідомив новостворене Кам'янець-Подільське обласне архівне управління.⁴³

23 серпня інспектор М.І. Волошко разом з С.Й. Пуцицьким перевірів стан архіву Дунаєвецької машино-тракторної станції. Не зважаючи на перевірку підприємства інспектором окрарху Кучером 8 червня 1936 р. та заврайархівом С.Й. Пуцицьким 25 листопада того ж року, ведення архіву в МТС не поліпшилося. Справи зберігалися не підшитими, аркуші не пронумеровані, на обложках відсутні номери справ, дати їх початку та закінчення. І, головне, так і не було визначено відповідальну за архів особу. У висновках були дані конкретні в часі і діях пропозиції.⁴⁴

Не кращий стан був і в заставському колгоспі імені Блюхера, де архів обслідував С.Й. Пуцицький. Керівники не розуміли джерельного значення документів, їх ролі в збереженні подій і фактів історичного процесу. Тому, хоча колгосп був створений 1930 року, в архіві збереглися документи лише з 1934 року і лише деякі документи за 1931–1932 рр. Вони знаходилися в шафі канцелярії. Відповідального за архів не було. Документи не впорядковані, до райархіву не здавалися. Цей стан визнали голова колгоспу Марчак, секретар Тарнав-

ська і рахівник Дармограй, які підписали акт й обіцяли виправити ситуацію.⁴⁵

У такий спосіб завдяки повсякденній кропіткій праці архіваріуса, підтриманого секретарем райвиконкому – відповідальним від президії за архівну справу в районі, налагоджувалося діловодство, здійснювалася концентрація архівних документів в райархівосховищі, їх збереження та охорона в Дунаєвецькому районі.

У зв'язку із створенням Кам'янець – Подільського обласного управління йому підпорядкували 2 міських і 34 районних архіви, а Кам'янець – Подільський державний історичний перейменували в обласний історичний архів.

Стан архівів, особливо міських та районних, на кінець 30-х років у більшості випадків залишався незадовільним. Тому 28 січня 1940 року була прийнята постанова Раднаркому СРСР, а 7 жовтня – відповідна постанова Раднаркому УРСР та ЦК КП(б)У «Про стан міських і районних архівів», яка й констатувала, що «переважна більшість міських і районних архівів і до цього часу знаходяться в незадовільному стані, а окремі з них виключно занедбані. Працівникам не створено відповідних умов для нормальної роботи, у зв'язку з чим серед них велика плінність».⁴⁶ Обласним, міським і районним виконкомом визначалося три місяці для вирішення цих проблем.

З урахуванням кадрової ситуації й стану матеріальної бази обласні та районні архівні установи в січні 1941 року були переведені на республіканський бюджет, у березні затверджено положення про Державний архівний фонд.⁴⁷

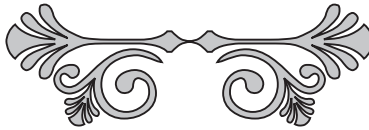
Серйозні недоліки мали місце в Смотрицькому райархіві. 4 травня 1941 року інспектор архівного відділу управління НКВС у Кам'янець-Подільській області Драпатий виявив, що приміщення райархіву із двох підвальних кімнат – не задовільне: сире, без підлоги і стелажів, документи зберігались на підлозі, підгнили і порвалися, значна частина прийшла в непридатність. Планові показники не виконувалися. Голові райвиконкому приписувалося негайно знайти краще приміщення, а заврайархівом Пельцлайтер у короткий термін упорядкувати в ньому фонди.⁴⁸

У Дунаєвецькому районі перед початком війни у 34 населених пунктах проживало 45519 осіб. У процесі взаємодії працівників більш ніж 180 підприємств, установ, колгоспів щоденно творились документи, в яких фіксувались факти – події, явища історичного процесу. Вони відкладалися у відомчих та районному архівах, останній сконцентрував 70 фондів – 50 тис. одиниць зберігання.⁴⁹

Ще 1934 року архівний відділ УНКВС у Кам'янець-Подільській області отримав розпорядження підготувати архівні матеріали для відправки в тил у м. Харків. Всі архівні справи були зняті із стелажів, упаковані в ящики. Але згодом ГАУ НКВС СРСР це рішення відмінило і зобов'язало справи повернути на попереднє місце, організувати науковий зал, спец (секретну) частину, бібліотеку – секретну і для загального користування та ін.⁵⁰ Однак плани удосконалення архівної справи поламала війна.

Отже, не зважаючи на складні суспільні катаклізми, 30-і роки XX ст. для архівної справи, її централізації, виявилися доленосними. Поряд з утворенням низки державних – центральних та обласних – архівів 1932 року були засновані районні та міські, територіально ближчі до джерел документотворення. За неповні 10 років вони пройшли етапи зародження, становлення. Більшість із них не тільки налагодила збереження документів в архівосховищах, а й суттєво впливала на стан архівів підприємств, колгоспів, установ та організацій, концентрацію архівних матеріалів і передачу їх до державних (обласних) історичних архівів.

Розділ V. Відбудова архівної справи у повоєнний час (40–50-і роки ХХ ст.)

З початком війни гостро постало питання дальшої долі архівних установ усіх рівнів. Розгубленість вищого державного керівництва, викликана нападом фашистської Німеччини, призвела до втрати часу. Лише 27 червня 1941 року було прийнято постанову ЦК ВКП(б) та Раднаркомун СРСР про порядок вивезення й розміщення людей і майна. Відповідні директиви отримали в першу чергу архіви західних областей СРСР. Евакуації підлягали документи НКВС, інших правоохоронних, партійних і радянських органів, а те, що не можливо було вивезти, підлягало знищенню.

З Кам'янець–Подільського і Проскурівського історичних архівів вдалося вивезти 1248214 справ 2460 фондів, з Вінницького – 966000 справ 2500 фондів.¹ «Непотрібні архівні матеріали» знищували скрізь.

У Києві вдень і вночі їх спалювали в котельнях хлібозаводів, електростанцій, шкіл, лазень. За наказом начальника УНКВС Вінницької області до евакуації з відділу секретних фондів відібрали документів всього на одну вантажівку, решту – більше 10 автівок документів з грифом «таємно» і «цілком таємно» – мали спалити протягом 24 год.²

Значна частина документів евакуювалася разом з установами, підприємствами і організаціями. Дунайчанка К.С. Корякіна не раз згадувала, як рятувала партійні документи під час ворожого бомбардування, евакуюючись до Новохоперська Воронезької області.³

29 червня 1941 року фашисти зайняли перший населений пункт області – село Білотин Плужнянського району, а 18 липня – останній, село Погоріла Летичівського району. Розпочалася майже трирічна окупація краю. З приходом нацистів архіви продовжили

роботу, накопичуючи діловодні матеріали про діяльність окупаційних властей.

Вже 16 лютого 1942 року Головне архівне управління видало циркуляр «Про виявлення, концентрацію і охорону документальних матеріалів Вітчизняної війни радянського народу проти фашистських загарбників», згідно якого органи НКВС разом з архівістами зобов'язані були збирати й охороняти архівні документи тієї доби. Мета полягала, насамперед, у формуванні джерельної бази героїчної боротьби радянського народу проти загарбників як на фронтах, так і в тилу. Однак було й інше завдання: виявляти осіб, які на окупованих територіях співпрацювали з фашистами.

12 серпня 1943 року, перед звільненням першого великого міста України – Харкова, нарком внутрішніх справ Української РСР В. Рясної звернувся листом до командувачів Воронезького, Південно–Західного, Південного та Степового фронтів з проханням організувати збір документів і матеріальних свідчень про окупаційний режим, оскільки вони мають «надзвичайно важливе політичне, науково–історичне та оперативно–довідкове значення для вивчення історії Великої Вітчизняної війни». Водночас просив попередити непоодинокі випадки нищення червоноармійцями важливих документів – використання для опалювання, на цигарки.⁴

13 серпня 1943 року ним же був підписаний наказ № 006 «Про збирання документальних матеріалів Великої Вітчизняної війни у районах УРСР, звільнених від німецько–фашистських загарбників». Наказ зобов'язував оперуповноважених, дільничних та інших оперативних працівників органів НКВС, архівістів збирати й концентрувати в держархівах листи, газети, звернення, накази, розпорядження, журнали, книги та інші матеріальні свідчення діяльності окупаційного режиму та осіб, які співпрацювали з нацистами. На основі наказу створювалися оперативні групи, які йшли за військами, накопичували документальні матеріали, відновлювали на визволених територіях державні архівні установи. До 1 січня 1945 року таким чином в Україні було зібрано 4715 фондів (481479 справ) та 305836 кг розсипу, 43103 екземпляри брошур, листівок, плакатів, відозв, 41064 екземпляри газет, 68463 фотодокументи та інші матеріали.⁵

У серпні 1944 року Раднарком УРСР прийняв постанову «Про заходи по створенню документальної бази з історії України та історії Вітчизняної війни і впорядкування архівного господарства». Вона зобов'язувала ради всіх рівнів забезпечити архівні установи при-

міщеннями, підібрати кадри. Усі установи і організації Української РСР мали терміново передати до архівів на визволених територіях документи окупаційної влади.

Слід зазначити, що архіви за роки окупації зазнали великих втрат. У Кам'янці–Подільському під час боїв стелажі і меблі Домініканського костелу, де зберігалися документи, фашисти використовували для укріплення своїх вогневих точок. До рук окупантів попали архіви Дунаєвецької райпрокуратури – 430 справ за 1936–1941 рр., Сатанівського райвідділу НКВС, Солобковецького і Теофіпольського нарсудів. Як правило, фашисти та їх місцеві поплічники ховали сліди своїх злочинів – знищували архіви, документи та матеріали поточного діловодства, зокрема в Михалпільському, Дунаєвецькому, Сатанівському, Чемеровецькому, Теофіпольському та Волочиському районах.⁶

Акт збитків, завданих окупантами Дунаєвецькому райархіву, 10 червня 1944 року підписаний головою комісії начальником райвідділу НКВС ст. лейтенантом Макаром Іларіоновичем Пономаренком, членами комісії Т.А. Паршеновим, Л.І. Дерикоз, завідуючою ЗАГ-Сом, І.В. Алексеевим, заврайВНО, засвідчив, що «під час окупації німецько – фашистськими військами Дунаєвецького району у липні місяці 1941 року архів повністю знищений ...

Після звільнення Дунаєвецького району встановлено, що в Дунаєвецькому райархіві майже не збереглося документальних матеріалів. Була знайдена невелика кількість документів у повному безпорядку». Серед знайдених у хліві документів були: 600 кримінальних справ, 454 – цивільних, справ народного слідчого – 26, судово-земельної комісії – 55, інших установ – 30. Загалом справ радянського періоду було знайдено 1413 одиниць зберігання.⁷

Архів знаходився в приміщенні по вул. 1 Травня, 23 (раніше – вул. Леніна, а нині – Красінських, територія міської № 2 ЗОШ I – III ст.). Архівосховище мало 16 квадратних метрів (48 м³), робоча кімната – 13,6 квадратних метрів. Протяжність стелажів – 80 погонних метрів. Кімнати опалювалися і були цілком задовільними.

Головне завдання, яке ставилося в той час перед архівами, полягало в концентрації вцілілих документів, обслідуванні архівів установ, організацій. Цього вимагав і лист начальника Управління державними архівами НКВС УРСР Гудзенка: «Знищення будь-яких документальних матеріалів як в архівах, так і в процесі поточного діловодства установ та організацій і підприємств без дозволу архівних органів забороняється.

Приміщення, в якому 1944 року відновив роботу райархів

Документи, що відклалися в процесі роботи у відділах установ і підприємств ... мають бути передані на збереження у відомчі архіви».⁸

До Дунаєвецького райархіву, який 1 червня 1944 року очолила комсомолка Розалія Сергіївна Карвацька, 1928 року народження, надходили листи, розпорядження з вимогою підготувати хронологічні довідки на всіх фондоутворювачів, скласти списки установ, які діяли в роки окупації, зібрати дані про їх керівників, а також – листи і спогади остарбайтерів, що повернулися додому, спогади учнів, які навчалися в той час та інше.

В одній із перших доповідних за 1944 рік Р.С. Карвацька повідомляла: «У Дунаєвецькому райархіві знаходиться на збереженні дореволюційних справ 1413. Усі німецькі документи, які до цього часу зберігалися в Дунаєвецькому райархіві, передані в ОДА УНКВС. Зібрані листи людей, які були насильно вигнані в Німеччину, також передані в ОДА НКВС».⁹

На вимогу архівного відділу УНКВС Кам'янець–Подільської області в усі сільради району був направлений лист за підписом начальника райвідділу НКВС ст. лейтенанта міліції М.І. Пономаренка: «Зберіть декілька листів і поштових карток, отриманих від людей,

насилено вивезених на каторгу до Німеччини, і вишліть до райвідділу НКВС». ¹⁰

Великої уваги Р.С. Карвацька надавала інспектуванню архівів підприємств і установ. 28 вересня 1944 року вона повідомляла начальнику ОДА УНКВС Марковському, що на облік було взято 130 установ, в яких зберігалось 2313 архівних справ за 1944 рік. ¹¹

Ця робота проводилася і в наступний період. Протягом першого півріччя 1945 року було обслідувано 30 установ, взято на облік архівні справи 125 установ і підприємств із 171. Райархів, що знаходився в окремій кімнаті, сконцентрував 1445 довоєнних справ, у тому числі по роках: за 1921 рік – 2 справи, 1923 р. – 3, 1924 – 42, 1925 – 118, 1926 – 111, 1927 – 112, 1928 – 132, 1929 – 117, 1930 – 185, 1931 – 192, 1932 – 200, 1933 – 96, 1934 – 71, 1935 – 57, 1936 – 4, 1937 – 3, 1938 – 1, 1939 – 1, 1940 – 1 справа. ¹²

Ще в січні 1946 року в райархіві зберігалось 43 справи з документами окупаційного періоду. У кілька етапів до облдержархіву були передані спочатку листи, а згодом і 696 спогадів остарбайтерів, 112 спогадів учнів, які проживали на окупованій території, 94 поштових картки. ¹³

Приклад показував облдержархів, який на кінець 1945 року сконцентрував 10465 справ, 459 назв газет, 482 брошури, 216 книг, 108 плакатів, 632 листівки, 2424 фотографії. Окрім того – 19757 листів та 832 спогади громадян про перебування на роботі в Німеччині. Загалом протягом 1946–1950 рр. облдержархів прийняв більше 200 тис. справ, у тому числі з Центрального державного історичного архіву – 50 тис. одиниць зберігання, з Ростова були реєвакуйовані 11183 справ обливконкому. А ще 24630 справ передав Кам'янець-Подільський райархів, 9727 – Черновецький, 1374 – Дунаєвецький. ¹⁴

На ці роки припадає активна архівна діяльність у Києві вихідця з Дунаєвеччини Федора Павловича Шевченка.

Народився він 11(24) серпня 1914 року в с. Дунаївці, яке з південного заходу прилягало до м. Дунаївці. Дитячі роки збіглися з переустроєм суспільного життя, серйозними суспільними ката-

Федір Шевченко

клізмами, трагічними подіями, що привели до збіднення населення. Павло і Ганна Шевченки важко трудилися, щоб дати дітям Федору і Надії освіту.

Федір спочатку навчався в трирічній початковій школі біля суконної фабрики, четвертий і п'ятий класи пройшов у семирічці – двоповерховому будинку Тайбера навпроти фабричного корпусу, а коли її реорганізували у єврейську школу, перейшов у трудову семирічку, яка діяла в приміщенні колишнього лютеранського училища (нині на тому місці Дунаєвецька № 2 ЗОШ I–III ст.).

1930 року, після закінчення семирічки, пішов працювати в місцевий колгосп «Спільна праця», допомагав батькам вчити сестричку Надію. У 1932–1933 роках працював підсобним робітником на взуттєвій фабриці в м. Києві й водночас навчався на вечірньому робітфаці Київського інституту шкіряної промисловості. Восени 1933 року вступив до Московського державного історико–архівного інституту. Слухав лекції видатних істориків М.Н. Сперанського, М.М. Тихомирова, В.І. Пічети, знання удосконалював на семінарських заняттях, практику проходив в архівних установах. Отримавши диплом з відзнакою, протягом 1937–1940 рр. навчався в аспірантурі, готував кандидатську дисертацію на тему «Російські воеводи на Україні», яку завершив 1940 року.¹⁵

Призначення отримав в Україну на посаду директора Чернівецького обласного державного архіву. Упорядковуючи дореволюційні справи, звернув увагу на фонди, що стосувалися революційного руху на Буковині XIX ст., діяльності Лук'яна Кобилиці. Він вивчав їх і згодом, коли почалася евакуація, вивіз у числі інших найцінніших документів.¹⁶

1941 року в евакуації очолював Краснодарський крайовий державний архів, 1942-го – архів Ради Народних Комісарів Узбецької РСР, у 1942–1943 рр. – науково–видавничий відділ Архівного управління Узбецької РСР. 1943 року захистив кандидатську дисертацію і в листопаді був відкликаний урядом Української РСР на таку ж посаду в Архівне управління УРСР. З того ж часу почалося активне архівне і наукове життя Ф.П. Шевченка в рідній Україні.

Займаючись підготовкою і виданням архівних документів, він набув достатнього досвіду, щоб протягом 1945–1949 років працювати в Комісії з історії Великої Вітчизняної війни Академії наук Української РСР на посаді заступника голови. Його зусиллями підготовлена і 1947 року видана збірка листів з фашистської каторги, в якій він

виступив і автором передмови, і редактором.¹⁷ У ній кожен лист – то крик зболеної душі, туга за рідним краєм, близькими людьми, інколи – розпач і сльози. Власне – документальне свідчення трагізму, який принесла війна українцям, насильно вивезеним на роботу до Німеччини.

Вже в цей час Федір Павлович виступив і як талановитий педагог (протягом 1944–1950 рр. – завідувач кафедри архівознавства, доцент Київського державного університету імені Тараса Шевченка), і організатор науки. Під його керівництвом перекладачем з української на російську другого видання «Листів з фашистської каторги» починала наукову працю Олена Апанович, згодом видатний історик і вдячна учениця Федора Павловича, автор спогадів й історіографічного аналізу доробку свого учителя.¹⁸ Ф.П. Шевченко редагував щоденник С.В. Руднева про Карпатський рейд.

1949 року побачив світ упорядкований ним документальний збірник «Селянський рух на Буковині в 40-х роках ХІХ ст.», до якого написав передмову і дав наукові коментарі до документів.¹⁹ Через рік у «Віснику АН УРСР» була опублікована його стаття про Лук'яна Кобилицю – ватажка народного руху на Буковині, а 1958 року – монографія «Лук'ян Кобилиця: з історії антифеодальної боротьби селянства Буковини в першій половині ХІХ ст.» (Київ: Вид-во АН УРСР, 1958, 205 с.).

1949 року Федір Павлович перейшов на постійну роботу до Інституту історії АН УРСР, очолив відділ країн народної демократії, а згодом – Інститут археології та редколегію «Українського історичного журналу». 1964 року став доктором історичних наук, 1968-го – професором, 1969 року обраний членом–кореспондентом АН Української РСР.

Однак з архівною справою не поривав. Він причетний до числа тих архівістів, які ініціювали багаторічну кампанію підготовки і видання 26-томної історії міст і сіл Української РСР, від Головної редколегії відповідав за том Київської області. З його участю була здійснена низка інших археографічних видань, у тому числі тритомний збірник, присвячений 300-річчю возз'єднання, як тоді твердили, України з Росією.

Підтримував Федір Павлович зв'язки з Дунаєвчиною. 1992 року взяв участь у науковій конференції «Поділля в роки визвольної війни українського народу 1648–1654 рр.», виголосив доповідь про міжнародне значення визвольної війни 1648–1654 рр. Разом з академіком П.Т. Троньком знайомився з науково–краєз-

навчю роботою Маківського колегіуму, Михайлівської і Слобідорахнівської ЗОШ I – II ст., Дунаєвецького районного музею, районної бібліотеки, відділу освіти. Взяв участь у першій установчій конференції, разом з головою Всеукраїнської спілки краєзнавців академіком П.Т. Троньком благословив створення Дунаєвецької районної організації ВСК – другого в Україні районного краєзнавчого осередку Спілки, який очолив тоді автор цих рядків. Під час того приїзду рішенням виконкому міської ради від 31 березня 1992 року славетному землякові було присвоєно звання Почесного громадянина м. Дунаївці.²⁰

1992 року Ф.П. Шевченко (у центрі) знайомився з експозиціями Дунаєвецького районного краєзнавчого музею

1 листопада 1995 року Федора Павловича не стало. У районній газеті був вміщений некролог, а делегація дунаївчан взяла участь у похороні покійного на Байковому кладовищі.²¹

А 19 листопада 1997 року на приміщенні Дунаєвецької № 2 ЗОШ I – III ст., де колись навчався Ф.П. Шевченко, була урочисто відкрита

меморіальна дошка. Вона повідомляє: «1930 року Дунаєвецьку семирічну школу закінчив Федір Павлович Шевченко – видатний учений, доктор історичних наук, член–кореспондент Національної академії наук України». Щире слово про Федора Павловича мовили академік П.Т. Тронько, професор І.С. Винокур, однокласник М.М. Повивайло, вдова Розалія Карпівна Шевченко. Було зачитано вітальне послання віце–прем’єра українського уряду академіка В.А. Смолія. У шкільному музеї відкрита експозиція, присвячена знаному випускнику. Дарунки школі і музею залишили гості урочистостей. У книзі відгуків киянин доктор історичних наук, професор Ю.А. Пінчук записав: «Вражений любов’ю громадян Дунаївців до історії, зокрема вшануванням свого земляка, видатного історика України Ф.П. Шевченка. У день відкриття музею учень Федора Павловича Юрій Пінчук. 19.XI.1997 р.».²²

Згодом у райбібліотеці, куди з Києва були доставлені понад 1000 книг та різних особистих речей з квартири Шевченків, була відкрита бібліотека–музей Ф.П. Шевченка. 2014 року з нагоди 100–річчя Ф.П. Шевченка облтелерадіокомпанія за нашої допомоги і підтримки зробила телефільм, присвячений ювіляру.

Процес повоєнного відновлення архівної справи в Кам’янець–Подільській області проходив складно, але поступально. Напружено працював Кам’янець–Подільський обласний архів, який у жовтні 1946 року очолював В.П. Ручко. Сюди, власне, передавали архівні документи Дунаєвецький, Миньковецький та Смотрицький райархіви. Основна робота концентрувалася в 4–х відділах: дореволюційних фондів, післяреволюційних, таємних і науково–довідкової літератури. Колектив приймав і систематизовував по роках і фондах документальні матеріали: 12375 од. зб. від міських та районних архівів, 3 вагони документів про Поділля з київських архівів, вагон реєвакуйованих документів облвиконкому, упорядковував бібліотеку, яка на вказаний час налічувала 22294 книги.

Зібраний джерельний матеріал давав можливість розгортати науково–видавничу та агітаційно–пропагандистську роботу. Вона, до речі, була визначена однією з важливих функцій архівістів, у звіті передбачений розділ, який відбивав результати. Вони, ті результати, були досить скромні, але перші кроки в цьому напрямку робилися: в обласній газеті «Радянське Поділля» опублікована стаття зі спогадами подолян, які повернулися з німецької каторги, підготовлена і в трьох місцях прочитана доповідь «Роковини визволення

м. Кам'янець–Подільського від німецько–фашистських загарбників», написана за архівними джерелами. До збірника, що готувався до публікації, відібрано 118 документів.²³

На архівістів покладалася і спецобробка документів окупаційного періоду, що поступали з райархівів, взяття на облік «контрреволюційних елементів», виконання запитів оперативних органів. На 1946 рік планувалося облархіву взяти на картковий облік 3100 таких осіб, а заобліковано фактично 5240, складено 32 списки в 5 екземплярах на 3947 «контрреволюційних елементів», дано 37 позитивних відповідей на 75 запитів оперативних органів.²⁴

Найважче було створити нормальну матеріально–технічну базу райархівів. Якщо Дунаєвецький райархів мав сухе, обігрите, з електричним освітленням та охороною приміщення, то Смотрицький, де приміщень для районних організацій не вистачало, ютився в сирому підвальному приміщенні і питанню, не зважаючи на тиск перевіряючих, не вирішувалося. Згадувався Смотрицький райархів серед небагатьох районів (Волочиський, Полонський), які не мали нормальних приміщень, у наказі начальника УНКВС по Кам'янець–Подільській області 6 червня 1945 року²⁵ та рішенні облради «Про покращення умов роботи міських та районних державних архівів» 13 травня 1947 року. У зв'язку з тим, що 1947 року планувалася концентрація в райархівах документальних матеріалів установ, підприємств, колгоспів, сільських рад за 1944 рік, ставилося завдання перед виконкомами, у тому числі й Смотрицьким, протягом травня заслухати звіти начальників райвідділів НКВС про підготовку і конкретні заходи зі створення умов для прийому і збереження документальних матеріалів.²⁶

До 1951 року був приведений в належний стан і забезпечений стелажми, іншим обладнанням 21 районний архів, у стадії ремонту перебувало ще 6. У числі кращих був Дунаєвецький райархів, який 1948 року очолила Оксана Опанасівна Василенко. В аналізі роботи архівів від 6 вересня 1950 року, здійсненому архівним відділом УМВС Кам'янець–Подільської області, відмічено: «У багатьох районах як, наприклад, у Деражнянському (завідуюча тов. Мазур), Вінковецькому (Шнайдерман), Дунаєвецькому (Василенко) та ін. підвищили вимогливість до впорядкування документальних матеріалів в установах, стали конкретно і ґрунтовно складати акти обслідувань».²⁷ У цьому ж огляді знову згадувався Смотрицький райархів, його завідувач Стафіюк як такий, що «з кварталу в квартал не виконував плану».²⁸ Серйозні недоліки були виявлені і в роботі Ста-

роушицького та Миньковецького районів (завідуючі Тернавський, Вороновська).²⁹

У 50-х роках поліпшилося використання архівних документів у наукових цілях. Наприклад, 1957 року в читальному залі облархіву працювало 38 дослідників, які використали 686 справ і книг.³⁰ З використанням матеріалів облархіву підготували і захистили дисертації викладачі Кам'янець–Подільського державного педінституту І.С. Зеленюк, І.Ф. Слизький, В.І. Тищенко та ін. Архівістами Хмельницької області були видані збірники документів «Боротьба за владу Рад на Поділлі» (1957), «Поділля в роки громадянської війни» (1959).

Застосовувалися матеріальні і моральні стимули. Скажімо, у березні 1951 року Кам'янець–Подільському облдержархіву був вручений перехідний Червоний прапор Міністерства внутрішніх справ Української РСР.³¹ 1958 року на честь 40-річчя з часу прийняття декрету РНК РРФСР «Про реорганізацію і централізацію архівної справи» наказом управління МВС у Хмельницькій області були оголошені подяки 22 архівістам, у тому числі О.П. Буровій – начальнику архівного відділу УМВС, І.І. Кириченку – начальнику облдержархіву, І.В. Гарназі – заступнику начальника облдержархіву, Н.І. Костогриз – зав. Новоушицьким райархівом та іншим.³²

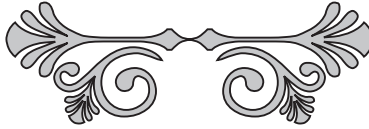
4 жовтня 1958 року була затверджена мережа держархівів Української РСР, у січні 1959 року вступило в дію нове положення про районні та міські архіви з перемінним фондовим складом.

На зламі 50–60-х років мережа архівних установ знову зазнала змін. У відповідності з указом Президії Верховної Ради УРСР від 27 січня 1959 року був ліквідований Миньковецький район, його архів та населені пункти перейшли до Дунаєвецького та Новоушицького районів. А 1962 року був ліквідований Смотрицький район.

Дунаєвецький районний архів став більшим, адже ввібрав у себе документальний масив двох сусідніх ліквідованих районних архівних установ. Турботи по прийому архівних справ, обслідуванню установ, організацій, підприємств, колгоспів і сільрад, приєднаних до району населених пунктів колишніх Миньковецького і Смотрицького районів, лягли на плечі Оксани Опанасівни Василенко, яка в січні 1948 року вступила на посаду й успішно справлялася з покладеними на неї обов'язками. На жаль, документів про цей період роботи райдержархіву (планів, звітів, інформацій, листування) не збереглося. Можливо це пов'язано з перепідпорядкуванням ар-

хівних установ з міліцейського відання у відання архівних відділів обласної, міських і районних рад депутатів трудящих. Воно відбулося на основі постанови ЦК компартії України і Ради Міністрів УРСР від 11 квітня 1960 року № 546-33. 23 червня того року виконком Хмельницької облради вирішив: «1. Перетворити архівний відділ управління внутрішніх справ в архівний відділ при виконкомі обласної Ради депутатів трудящих. 2. Призначити начальником архівного відділу при виконкомі обласної Ради депутатів трудящих тов. Бурову Ольгу Петрівну».³³

Відповідні зміни сталися в районах та містах. Завідуючою Дунаєвецького архівного відділу (і, відповідно, райархіву) залишилася О.О. Василенко. Архів був переміщений до напівпідвальної частини приміщення райвиконкому на розі вулиць Шевченка і 1 Травня.

Розділ VI. Дунаєвецький районний архів у 60–80-і роки ХХ ст.

60-і роки минулого століття позначені низкою особливостей. Відбудувавши зруйновану економіку, добившись зростання виробництва, а також і добробуту населення, держава ставила амбіційні завдання догнати і перегнати Сполучені Штати Америки по ряду позицій, протягом двох десятирічч (1961–1970 рр.) і (1971–1980) – створити матеріально-технічну базу комунізму, перейти до розподілу благ по потребах. Програма, прийнята ХХІІ з'їздом КПРС, передбачала перехід до обов'язкової середньої освіти, посилення ролі науки, до морального кодексу будівника комунізму включено низку принципів загальнолюдської біблійної моралі. За такої ситуації немало було зроблено для розвитку освіти, науки, музейної, архівної, пам'яткоохоронної справи, і, навіть, виховання через звернення до історії кожного краю. У 60–80-і роки за ініціативи краєзнавців, науковців, архівістів було здійснено написання і видання 26 україномовних і 14 російськомовних томів «Історії міст і сіл Української РСР», що стимулювало пошукову дослідницьку працю самих архівістів, використання архівних документів членами робочих груп, комісій, авторами нарисів, довідок. Зріс професійний рівень архівістів, якість архівної праці.

Водночас, у контексті пошуку ефективних методів управління, було здійснено низку адміністративно-територіальних і політичних реформ, які не завжди позитивно позначалися на русі вперед, зокрема поділ обкомів на промисловий та сільськогосподарський та відповідні реорганізації в районах.

У відповідності з указом президії Верховної Ради УРСР від 30 грудня 1962 року розпочалося чергове укрупнення районів, у Хмельницькій області було ліквідовано 14 районів. До Дунаєвецького приєднано Новоушицький, деякі сільради Смотрицького, Солобовецького районів.¹ Зважаючи на кращі умови, в яких знаходився документальний масив Новоушицького райархіву, було вирішено

перевезти туди фонди Дунаєвецького архіву. Таким чином 1963 року Дунаєвецький районний архів опинився в селищі Нова Ушиця. Постало й кадрове питання. О.О. Василенко, яка 15 років (1948–1963) сумлінно пропрацювала завідуючою Дунаєвецького райархіву, не дала згоду продовжувати роботу за 35 км від райцентру. Тому виконком Дунаєвецької районної ради депутатів трудящих 15 лютого 1963 року призначив на посаду керівника Дунаєвецького райархіву жительку Нової Ушиці, протягом 17 років завідувачку Новоушицького райархіву Надію Іванівну Костогряз. 11 вересня 1963 року райвиконком затвердив зміни до Положення про Дунаєвецький районний архів.

Н.І. Костогряз

З метою стимулювання праці архівістів у 60–70-і часто проводились огляди стану архівної справи. 1961 року він присвячувався XXII з'їзду КПРС. Комісія в складі Г.С. Семенчука – інструктора райвиконкому, А.Й. Барановського – заврайфінвідділом, П.Г. Перепелюка – заврайВНО та О.О. Василенко, тоді ще заврайархівом, здійснила перевірку й визначила переможців постановки архівної справи в райустановах, на підприємствах і колгоспах, у сільських радах. Огляд сприяв упорядкуванню діловодства на місцях, передачі архівних справ до райархіву, а звіди – до облрхіву в Кам'янці–Подільському.

Після прийняття 29 травня 1962 року постанови ЦК КПУ «Про видання історії міст і сіл Української РСР» в Україні почалася багаторічна кампанія з написання і видання 26-ти-томної «Історії міст і сіл Української РСР» та її російськомовного перевидання, яка тривала протягом 1962–1983 рр. Архіви опинилися в центрі уваги. Адже в них була сконцентрована основна джерельна база видання, і кількатисячний краєзнавчий актив – творці томів кинулися досліджувати архівні документи. Архівісти формували географічні картотеки, зібрали 165 сторінок спогадів учасників подій 1917–1920 рр., працювали в архівах Києва, Харкова, Львова, Житомира, скопіювали більше 600 документів, підготували розділ «Джерела і їх використання» до обласних методичних рекомендацій авторам тому. Протягом 1962–1970 рр. на картковий облік було взято 59,5 тис. документів.²

Заступник директора облархіву І.В. Гарнага, як член обласної редколегії тому, став автором і співавтором 7 нарисів і рекомендацій з написання довідок про села – центри сілрад. Архівна фотолабораторія передала облредколегії понад 170 фотографій, знайдених у фондах архіву.³

Не раз звертались краєзнавці Дунаєвеччини, зокрема С.С. Оліневич, І.І. Сохатюк, О.Г. Борзняк, В.І. Кліщ, В.Т. Криворука, А.Л. Дзекцерман та інші, до матеріалів райархіву, щоб на документальних фактах об'єктивно відобразити соціально-економічні процеси в районі, його населених пунктах у повоєнний період.⁴

Збільшився обсяг архівних документів. Якщо на 1 січня 1962 року держархів республіки налічували 19 млн. справ, то тільки протягом 1962–1971 рр. їх добавилося ще 11 млн.⁵ За період 1963–1965 рр. на зберігання до міських і районних архівів було прийнято 66253 справ.⁶

Активізації наукової роботи архівістів вимагали і нормативні документи, зокрема лист Архівного управління при Раді Міністрів УРСР «Про організацію наукових конференцій дослідників читальних залів і архівістів» від 15 червня 1960 р. та наказ АУ УРСР «Про вимоги щодо публікації повідомлень у періодичній пресі про діяльність архівних установ». У 1964–1965 рр. архівісти Хмельниччини опублікували 39 статей, прочитали по радіо і на підприємствах та установах 83 лекції, підготували збірник документів «Трудящі Поділля в роки Великої Вітчизняної війни», на запити громадян видали 7600 довідок, 340 дослідників у читальному залі отримали для роботи 8530 справ, 4520 книг та журналів, 2127 комплектів газет.⁷

Серед кращих архівістів відзначалася і Надія Іванівна Костогриз, завідувача Дунаєвецьким районним архівом. Зокрема І.І. Кириченко, директор облдержархіву, у статті «Архівне будівництво у Хмельницькій області», вміщеній в журналі «Архіви України», підкреслив: «Більше 20 років працюють завідувача Хмельницьким міськдержархівом Р.А. Панасюк, Новоушицьким райдержархівом Н.І. Костогриз та завідуючий Волочиським райдержархівом О.Г. Грабовський. Цих людей по праву можна назвати ветеранами архівного будівництва на Хмельниччині. Вони на своїх плечах винесли весь тягар архівного будівництва у післявоєнні роки».⁸

Однак відірваність архіву від райцентру, а отже – від переважного числа фондоутворювачів та ближчого до Дунаївців обласного державного архіву, що дислокувався традиційно в Кам'янці-Подільському, ускладнювала роботу і досить скоро на порядок денний поставила пи-

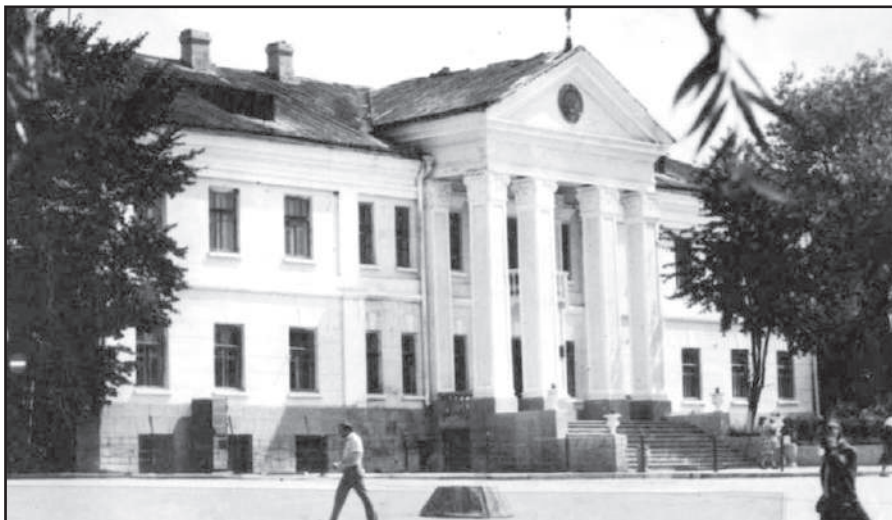
тання повернення установи в м. Дунаївці. Почався зворотний процес: призначена 15 січня 1965 року завідуючою Ніна Іванівна Підгурська прийняла по акту 191 фонд – 8775 одиниць зберігання, власне – документи Дунаєвецького та частини колишніх Миньковецького, Солобковецького і Смотрицького районів.⁹ Документи новоушицьких підприємств, колгоспів і установ залишилися в Новій Ушиці, якій 1966 року, згідно указу президії Верховної Ради УРСР від 4 січня, повернули статус центру Новоушицького району.

*Архівісти Хмельниччини 1960-х років.
У центрі директор облархіву І.І. Кириченко*

Архів знову розмістили в напівпідвальній частині будинку районної ради. Приміщення на 18 м² було вологе, доводилося двічі на рік просушувати архівні теки.

На посаді районного архіваріуса Н.І. Підгурська пропрацювала всього півроку. 9 червня 1965 року у зв'язку з виходом у декретну відпустку передала справи Н.А. Севастьяновій, 1929 року народження, жительці Могилівки. Висунення Надії Андріївни на відповідальну посаду районного архіваріуса було не випадковим. З червня 1945 року аж до призначення заврайархівом працювала вона в райвиконкомі і кур'ером, і діловодом, інструктором і завідуючою загальним відділом. Знала діловодство, постійно контактувала з сільськими радами, підприємствами, колгоспами, установами. Тому її охоче прийняли в якості керівника архівісти цих установ.

У цокольній частині приміщення Дунаєвецького райвиконкому (зліва) деякий час містився райархів

Завершивши упорядкування справ у новому приміщенні, вона активно взялася за налагодження діловодства на місцях – упорядкування справ згідно номенклатури, передачу їх до райархіву. 1966 року з метою надання допомоги низовій ланці провела 3 наради–семінари із залучення фахівців з облрхіву та секретаря райвиконкому. Підготувала і направила підвідомчим архівам примірну номенклатуру справ. Надала допомогу членам експертно–перевірочних комісій 24 установ. В результаті прийняла на збереження 2019 упорядкованих справ за 1944–1965 рр. В архіві на стелажах протяжністю 104 погонних метрів було сконцентровано 9178 од. зб.¹⁰

Помітні зрушення в архівній справі сталися 1967 року під впливом чергового огляду, на цей раз присвяченого 50-річчю жовтневих подій у Петрограді. Райдержархів отримав дві сухих кімнати з освітленням на протилежному боці центральної площі міста – Ріжка у вивільненому будинку колишнього готелю (вул. Леніна, 1). Архівосховище із заготованими вікнами мало 16 квадратних метрів, робоча кімната – 13,6 м².¹¹ Сусідами були відділи оргнабору, капітального будівництва та інші районні установи, яким завідуюча Н.А. Севастьянова надавала допомогу в упорядкуванні поточного діловодства й забирала документи, вилучені з оперативного обігу, до архівосховища. У свою чергу працівники цих підрозділів не відмовляли і їй у

допомозі. Протягом I кварталу 1968 року проводився ремонт приміщень, переноска і розташування архівних справ.

Надія Андріївна провела чимало інших заходів. Протягом року провела три наради–семінари, в роботі яких взяли участь 148 представників підприємств, колгоспів, сільських рад та райустанов, відповідальних за діловодство та архіви. Розглядалися основні питання роботи: складання номенклатури справ, методика впорядкування документальних матеріалів, експертиза наукової і практичної цінності документів, відбору їх на постійне зберігання.

Був обслідуваний 51 відомчий архів: 10 поточних архівів райустанов, 26 – сільських рад, 15 – колгоспів. Надана методична і практична допомога відповідальним за ведення архівів суконної фабрики, електроремонтного заводу. Цей цикл роботи завершила написанням доповідної записки про стан, проблеми і основні заходи вдосконалення архівної справи на підприємствах, у колгоспах і сільрадах. Відбулася паспортизація районного та 91 відомчого архівів, на зберігання до райдержархіву прийнято 1546 справ з 26 установ, передано до обласного державного архіву 2936 справ 29 фондів. На кінець року в архіві залишилося упорядкованих 10508 справ 94 фондів.¹²

Діяльність райархіву, як і постановка архівної справи на місцях – підприємствах, у колгоспах, сільських радах, районних установах, спрямовувалася державою і була під контролем райвиконкому. 31 липня 1970 року виконком Дунаєвецької районної ради заслухав питання «Про заходи по поліпшенню архівної справи в районі». Було відмічено, що в районі проведена значна робота з удосконалення поточного діловодства, упорядкування цінних для історії документів, прийому їх на зберігання до районного державного архіву. П'ятирічний план комплектування райдержарху (9 тис. справ) за чотири з половиною років був виконаний на 94 відсотки.¹³

Традиційно зверталася увага і на резерви. А їх було чимало. Під час пожежі знищені документи за 1965–1967 рр. одного з кращих на Дунаєвеччині колгоспу імені Богдана Хмельницького, с. Залісці. У районній лікарні документи зберігалися в підвальній частині приміщення. Не впорядкували справ за окремі роки суконна фабрика, колгосп імені XXII з'їзду КПРС, с. Михайлівка, Великокужелівська і Зеленчанська сільради та райвідділ культури.

Райвиконком визначив чергові завдання удосконалення в районі архівної справи, поклав на завідуючу архіву контроль за усуненням зазначених недоліків.¹⁴

Заслуховування питання на виконкомі дало поштовх вирішенню складних завдань. Постанова обговорена на спеціальній нараді–семінарі. Багатьом працівникам, відповідальним за стан діловодства та архіви на місцях, надана методична допомога. 16 з них упорядкували і затвердили описи на 1076 справ. До райархіву зібрано 11118 справ, 10968 із них за 1944–1980 рр. упорядкувала Н.А. Севастьянова із залученням приватного підприємства «Оптимум» з Кам'янця–Подільського.¹⁵

Організатори архівної справи на Дунаєвщині 1960-х років

1970 року сумлінна праця Надії Андріївни була відзначена ювілейною медаллю «За доблестный труд в ознаменование 100-летия со дня рождения Владимира Ильича Ленина».

У 70-і роки компартія та уряд намагалися посилити роль архівів у виконанні накреслень партійних з'їздів – вихованні будівників комунізму.

1972 року, у зв'язку з відзначенням 50-річчя утворення СРСР, архівісти взяли на себе підвищені зобов'язання, змагались із сусідніми районами. У число критеріїв включені не тільки кількість обслідувань, консультацій, концентрація архівних справ, їх пере-

дача до облдержархіву, а й читання лекцій, участь у наукових заходах (конференціях, круглих столах), покращення умов зберігання документів. Приклад показував облдержархів, який для збірника «Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднаної руху українського народу за створення СРСР» виявив 76 актуальних документів, завершив роботу над збірником документів і матеріалів про ордена Леніна колгосп «Україна» с. Лісоводи Городоцького району й передав його до друку у львівське видавництво «Каменярь». Відбулася чергова передача справ на постійне зберігання до облдержархіву, у зв'язку з чим кількість фондів і справ у Дунаєвецькому райархіві порівняно з попереднім роком зменшилася: 1971 року було 102 фонди – 13006 од. зб., 1972-го – лише 93 і 8876 відповідно.¹⁶ Натомість облдержархів на зберігання за 1970–1973 рр. отримав 68154 справи, у тому числі 58338 – з районних та міських архівів.¹⁷

Активізувався збір і передача на збереження фотодокументів та документів особового походження. У цьому обласним архівістам допомагали їх колеги з райархівів, збираючи цінні фотографії в редакціях газет, будинках школярів, у відомих фотографів.

Взяли участь архівісти в огляді на честь 60-річчя декрету про реорганізацію і централізацію архівної справи. Справився з виконанням основних показників Дунаєвецький райдержархів, зібравши у 86 фондах 12133 справи за 1944–1972 роки.¹⁸

У 80-х роках архівісти Хмельниччини, у тому числі і Дунаєвецького району, попали під посилений контроль Державної інспекції архівів Головархіву СРСР. У значній мірі це було пов'язане з відсутністю належних умов для збереження архівного фонду у Кам'янці–Подільському та, власне, необхідної бази в обласному центрі. Приписи, акти вимагали капітального ремонту виділеного під архів приміщення в Кам'янці–Подільському і поетапного переміщення туди документів з Домініканського костелу, пришвидшення будівництва типового архівного приміщення в м. Хмельницькому. Не обходили перевіряючі увагою і районні архіви.

3 січня 1985 року завідувача обласним архівним відділом Т.В. Маляхова в інформації про виконання акта перевірки Держінспекцією архівів Головархіву СРСР області від 24 листопада 1983 року засвідчила прогрес у зміцненні бази. У Дунаївцях вогнетривким розчином були просочені дерев'яні стелажі. Курс брався на копіювання особливо важливих документів на паперовій основі, створення фільмокопій. Зокрема на 1207 справ виготовлено 146611 фотокадрів. Дунаєвецько-

му, Білогірському, Чемеровецькому, Ізяславському і Полонському райвиконкомам було поставлене завдання замінити приміщення архівів.¹⁹

Архівну справу стимулювали й урядові документи. 30 січня 1985 року Рада Міністрів УРСР прийняла постанову «Про стан і заходи по дальшому розвитку та вдосконаленню архівної справи в республіці», 26 липня 1988 року – «Про вдосконалення управління архівною справою в республіці». Останньою архівні відділи облвиконкомів були ліквідовані, а їх функції перебрали на себе облдержархіви. Обговорення постанов, реалізація намічених заходів просували, хоч і повільно, справу вперед.

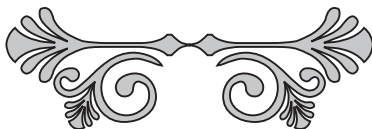

1986 року Дунаєвецький райархів був переведений в просторе приміщення ощадкаси по вул. Гагаріна, 25, де нині знаходиться відділення Ощадбанку. Приміщення перемурували і в північній частині розмістили три кімнати архіву, де було сконцентровано у 87 фондах 13741 справу від 1944 до 1974 року включно. Його роботу регулювало нове Положення про державний архів з перемінним складом документів, затверджене райвиконкомом 9 березня 1983 року. Успішно виконувались і основні показники архівної праці, у першу чергу – щодо кількості і стану документальних матеріалів:²⁰

Роки	Фондів	Одиниць зберігання	У тому числі повністю упорядкованих	Крайні дати
1980	87	13741	13591	1944–1974
1981	87	14660	14510	1944–1975
1982	87	15408	15268	1944–1975
1983	87	15727	15727	1944–1976
1984	87	15004	14854	1944–1977
1985	83	14696	14315	1944–1980
1986	83	14926	14450	1944–1982
1987	83	14821	14432	1944–1984
1988	83	14696	14310	1944–1985
1989	82	14433	14010	1944–1986
1990	82	14551	14100	1944–1986

За 27 років роботи в райархіві через руки Надії Андріївни Севаст'янової пройшли десятки тисяч архівних справ, прийнятих на зберігання з установ, підприємств, колгоспів і переданих до облдержархіву. 1986-го року за активну участь у громадському огляді збереження документального фонду СРСР у державних і відомчих архівах області її нагородили Почесною грамотою архівного відділу облвиконкому та обкому профспілки працівників держустанов, підписану тодішньою завідуючою архівного відділу облвиконкому Т. В. Малаховою і головою ОК профспілки Т.В. Ступницькою. Того ж року її портрет був занесений до Книги пошани Державного архівного фонду СРСР.

1992 року, в останньому році праці на посаді завідуючої райархівом, вона збрала у 82 фондах 14700 справ. Цей документальний масив 24 червня 1992 року передала Наталії Василівній Надвірняк.

Розділ VII. У добу незалежності України

1

Початок 90-х років ХХ ст. приніс у життя українців доленосні зміни. 16 липня 1990 року Верховна Рада УРСР проголосила курс на державний суверенітет, 24 серпня 1991 року прийняла Акт про незалежність України. 1 грудня того ж року 90 відсотків українців – учасників референдуму підтримали цей Акт, надали йому легітимності. Розпочався тривалий процес розбудови незалежної держави, переходу до ринкової економіки, обтяжений як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Тривалий час сусідня держава Російська Федерація здійснювала політичний та економічний тиск на Україну, підпорядковуючи її своїм глобальним інтересам і, нарешті, 2014 року окупувала Крим, а за ним і Донбас, намагаючись на Півдні і Сході України сформувати своє маріонеткове утворення під назвою Новоросія.

Архівна справа також зазнала впливу обставин. Насамперед, 1993 року Верховна Рада України прийняла закон «Про Національний архівний фонд і архівні установи», який статтею 11-ою відніс архівні відділи районних державних адміністрацій разом із державними архівами областей, їх філіями, міськими державними архівами до місцевих державних установ й поклав на них управління архівною справою на своїй території. По-друге, в умовах різних адміністративних реформ, фінансових труднощів кризового періоду, архівісти вимушені були прийняти десятки тисяч документів як ліквідованих, так і новоутворених підприємств, установ та організацій.

Ще 25 липня 1991 року рішенням виконкому Дунаєвецької районної ради в переліку відділів, включених до номенклатури райвиконкому, затверджено й архів. Однак 23 квітня 1992 року на базі виконавчого комітету районної ради, його відділів та управлінь утворено районну державну адміністрацію, а 27 травня того ж року розпорядженням Представника Президента України в Дунаєвецькому районі в структурі районної державної адміністрації затверджено архівний відділ, змінено штамп і печатку.

На посаду завідувачої архівним відділом 10 червня 1992 року була призначена Наталія Василівна Надвірняк. Історик за професією, вона набула управлінського досвіду, працюючи на різних посадах у райкомі компартії України, районній раді, добре знала керівників підприємств, колгоспів, голів і секретарів сільських рад, тому досить швидко встановила контакти з відповідальними за діловодство та архіви на місцях.

Оскільки в одноповерховому будинку по вулиці Леніна, 7 (нині – Красинських, 7) звільнилися площі, було вирішено перевести туди архів, оскільки в ньому вже розташувалися відділи соціального забезпечення, народної освіти і нотаріальна контора. У 1944–1967 рр. там розташовувався райком компартії України, який після завершення будівництва власного триповерхового приміщення був переведений у нове приміщення на центральній площі Дунаївців – Ріжку. Протягом серпня–вересня 1994 року архів був перевезений на нове місце. Архівосховище мало 2 кімнати площею 28 м², робоча кімната – 12,8 квадратних метрів, що давало можливість приймати відвідувачів і виконувати увесь обсяг поточних справ. Приміщення відповідало нормам зберігання: сухе, з водяним опаленням, електроосвітленням, стелажі протяжністю 110 погонних метрів повністю забезпечували збереження архівного фонду.

Приміщення по вул. Красинських, 7, де протягом 1994–2008 рр. знаходився районний архів

Владні реорганізації продовжувались і в наступні роки. Йшов пошук найбільш відповідної часові моделі управління. 14 липня 1994 року у відповідності із Законом України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» була припинена діяльність райдержадміністрації, її повноваження знову повернулися до виконкому районної ради, затверджені відділи, серед них і архівний. Проте 28 вересня 1995 року виконком був ліквідований і натомість повернулася районна державна адміністрація. 16 червня 2000 року розпорядженням голови Дунаєвецької райдержадміністрації № 142/2000-р «Про упорядкування структури районної державної адміністрації» посаду завідувачої архівним відділом було перейменовано на посаду начальника архівного відділу.

Треба відмітити, що і надалі матеріально-технічній базі, як основи правильного зберігання архівного фонду, надавалося багато уваги. Тим більше, що цього вимагали обставини. З переходом до ринкової економіки втратили економічну основу функціонування й почали згортати діяльність багато раніше заснованих на загальнонародній власності підприємств, організацій, колгоспів тощо. Виникла потреба оперативно прийняти на збереження тисячі нових справ особового походження. 22 квітня 2003 року рішенням районної ради на базі вже частково сформованих фондів ліквідованих підприємств був створений районний трудовий архів для зберігання документів, які не належать до Національного архівного фонду.

2004 року документи особового складу почали розміщувати в будинку колишнього банку «Україна» (вул. Шевченка, 83а)

Документальний масив невпинно зростає. Якщо 1992 року налічувалося 82 фонди, то 2003-го – 112, в основному за рахунок документів постійного зберігання, утворених після 1944 року¹. Тому 2004 року під архів було виділено 7 сухих кімнат із загратованими вікнами площею 85,5 м² на першому поверсі приміщення збанкрутілого банку «Україна». Того ж року відбулася реєстрація архівного відділу в Єдиному державному реєстрі юридичних та фізичних осіб із зазначенням ідентифікаційного коду, він набув статусу юридичної особи. На посаду головного спеціаліста архівного відділу для роботи з документами ліквідованих підприємств, організацій, сільгоспформувань була призначена Анжела Миколаївна Білан. За період 2004–2008 років вона збрала 31 фонд документів особового складу².

Значно поліпшилася матеріальна база архіву з приходом на посаду начальника відділу АКСИНІЇ Іванівни Камінської, жительки приміського села Заставля, педагога за освітою. Це сталося 22 серпня 2008 року. А вже 28 серпня 2008 року архівний відділ перебрався в приміщення райвійськкомату за адресою вул. Шевченка, 65. Архівосховище зайняло залу площею 50,3 м², робоча кімната – 15 м². Протяжність стелажів збільшилася до 219,4 погонних метрів. Приміщення підібране вдало. Воно знаходиться на центральній вулиці міста, майже наполовину ближче до центру ніж попереднє, що створило зручності для відвідувачів. Архівосховище сухе, обігрівається, вікна загратовані та закриті металевими жалюзі. Тут сконцентровані документи управлінської діяльності, віднесені до Національного архівного фонду. АКСИНІЯ Іванівна доклала багато зусиль для обладнання архівосховища згідно нормативних вимог. При цьому проявляла настирливість, послідовність і винахідливість. Документація архівного відділу зберігає сліди цих зусиль – листи, подання керівникам району, яким в умовах економічної та фінансової кризи, бюджетних скорочень не так легко було задовільняти її звернення. І все ж 20 листопада 2008 року було підписано договір з ТОВ «Гепард» і приміщення архівного відділу підключено до сигналізації і цілодобової охорони. Складнішим виявилось питання встановлення протипожежної сигналізації. Однак, у грудні того ж року вдалося встановити й таку систему.

Дбала начальник відділу про базу для документів ліквідованих організацій, добилася збільшення до 235 м² й упорядкування відповідно до нормативних вимог площі кабінетів у колишньому будинку банку «Україна», забезпечення комп'ютером і принтером. Ці зусилля були помічені керівництвом облдержархіву й відображені в рішенні

колегії «Про заходи щодо посилення охоронної та протипожежної безпеки архівних установ області» від 28 січня 2010 року³.

Приміщення Дунаєвецького райвійськкомату, в якому з 2008 р. знаходиться районний архів

2

Важливим напрямом діяльності архівного відділу районної державної адміністрації є робота з фондоутворювачами, оскільки архівний відділ є головною ланкою концентрації архівної документації і передачі її до архівосховищ вищого рівня. Серед форм цієї діяльності найголовнішими є: контроль за виконанням нормативних документів; обслідування стану упорядкування і збереження архівів установ; перевірка ведення поточного діловодства, відповідність номенклатури справ термінам зберігання, зазначеним в «Переліку типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів», правильність оформлення справ; навчання відповідальних за діловодство підприємств, організацій, установ шляхом проведення нарад, семінарів, нарад-семінарів; надання методичної консультативної допомоги; ініціювання перед керівництвом як підприємств, організацій, сільських рад, так і головою райдержадміністрації розгляду на засіданнях колегії звітів і питань діловодної та архівної роботи.

Це добре розуміла Н.В. Надвірняк, з перших місяців своєї роботи звернувши увагу саме на цей провідний напрям удосконалення архів-

ної справи в районі. Автору цього дослідження – у 90-і роки начальнику відділу освіти Дунаєвецької райдержадміністрації пам'ятається, як вона по кілька днів підряд працювала з відповідальною за поточне діловодство райВО Н.І. Гавріловою, перевіряла правильність ведення документації, відповідність тек індексам номенклатури, правильність оформлення фірмового бланку. Перевіряла вона і ведення архіву відділу освіти, за який відповідала головний бухгалтер Б.С. Ясінська. Ми уважно ставились до її зауважень, порад, рекомендацій, намагаючись негайно їх реалізувати, аби ще одна важлива ділянка роботи була удосконалена до стандартних вимог, а відповідальні працівники отримали необхідні професійні знання і навички.

У цьому ж руслі активно розгортає діяльність й Аксинія Іванівна Камінська, роботу з фондоутворювачами планує, а плани реалізує з використанням як традиційних, так і інноваційних методів. Для неї самої доброю школою стало інспектування 2009 року архівного відділу працівниками Держжкомархіву. За критеріями, якими була оцінена її робота, здійснювала комплексну перевірку стану діловодства й утримання архівних підрозділів у Дунаєвецькій міській раді, районному відділі культури і туризму, проводила тематичні перевірки архівних підрозділів Зеленчанської, Голозубинецької, Іванковецької сільських рад, управління агропромислового розвитку райдержадміністрації та контрольні перевірки виконання рекомендацій райкома-ми профспілок сільського господарства та райспоживспілки⁴.

Методика комплексної перевірки й обсяг проведеної роботи наочно проглядає із сукупності документів, підготовлених у зв'язку з вивченням постановки діловодної та архівної роботи у райвідділі культури і туризму, що проводилося 28–30 вересня 2009 року. Ще до початку роботи був складений план перевірки і погоджений із заступником голови – керівником апарату районної державної адміністрації. Він охопив питання організації діловодства (служба діловодства; наявність інструкції з діловодства; документування діяльності юридичної особи; організація документообігу; впровадження технологій діловодства для службового користування та електронних документів; контроль за виконанням документів; організація спеціальних видів діловодства; організація роботи з документами в діловодстві; відомчий контроль за станом діловодства та архівної справи); роботи експертної комісії; роботи архівного підрозділу (його організаційно-правовий статус; збереженість документів; організація обліку документів; користування документами архівного відділу; зберігання електронних документів). На комплексну перевірку передбачалося 3 дні.

У ході комплексної перевірки була заповнена анкета – запитальник про стан діловодства, роботу експертної комісії та архівного підрозділу відділу культури і туризму райдержадміністрації, підготовлені довідка про наслідки комплексної перевірки й інформація для начальника відділу культури і туризму з основними підсумками перевірки та рекомендаціями.

У ході перевірки встановлено, що в установі була призначена відповідальна особа як за організацію діловодства, так і архівної справи – головний спеціаліст відділу Л.О. Сирота. Розроблена інструкція з діловодства. Номенклатура справ погоджена з ЕПК Держархіву Хмельницької області, у відповідності з нею велася документація. З дотриманням вимог ДСТУ 4163–2003 сформований фірмовий бланк. У відділі було Положення про архівний підрозділ та експертну комісію, засідання якої проводилося раз на рік і протоколювалося. Перевіряюча виявила, що всі документи постійного зберігання були впорядковані по 2008 рік включно, опис по особовому складу на 1946, 1948–2008 рр. включав 95 одиниць обліку. Документи по 1984 рік були передані на зберігання до Держархіву Хмельницької області, по 2001 рік зберігалися в архівному відділі РДА. Фондоутворювач мав історичну довідку. В архіві відділу культури і туризму на час перевірки знаходилися 74 одиниці зберігання. Був і паспорт архівного підрозділу, який доповнюється щорічно. Документи постійного зберігання відокремлені від документів тимчасового зберігання. Власне, діловодство й архівна справа в установі були поставлені відповідно до вимог.

Перевіряюча рекомендувала закупити вогнегасники, завести «Журнал видачі документів до структурних підрозділів», виготовити штамп для опечатування дверей шафи з архівними документами в неробочий час⁵.

По кожному питанню ведення діловодства й архівної справи були дані вичерпні поради і консультації. Такий скрупульозний підхід застосовується під час тематичних і контрольних перевірок. У разі невиконання рекомендацій начальник архівного відділу ініціює розгляд питань у райдержадміністрації, час від часу інформуючи керівництво району про стан архівної справи.

Щороку проводяться наради–семінари з питань діловодства, збереження документів. 2009 року на розширену нараду голів та секретарів сільських, селищних та міських рад були винесені питання «Про підсумки огляду стану діловодства в органах державної влади та місцевого самоврядування» та «Про заходи щодо запобігання не-

законному обігу документів НАФ України». У нараді взяли участь 46 голів і 46 секретарів.

26 травня того ж року на сесії Дунаєвецької районної ради було прийнято «Програму розвитку архівної справи в Дунаєвецькому районі на 2009–2010 рр.», а 29 жовтня питання роботи архівного відділу й необхідності створення трудового архіву винесено на засідання президії районної ради.

Водночас архівний відділ 2009 року надав допомогу в підготовці і погодженні 5 положень про архівний підрозділ і 5 положень про експертну комісію управліннь Держкомзему, економіки, служби у справах дітей, відділу сім'ї, молоді та спорту, Дунаєвецької міжрегіональної виконавчої дирекції Хмельницького обласного відділення фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Надано вичерпні консультації в ході підготовки 21 номенклатури справ до погодження на засіданні ЕПК⁶.

3

Така наполеглива робота з фондоутворювачами забезпечує старанну підготовку архівних матеріалів, установ, підприємств для передачі до архівосховища архівного відділу РДА.

Важким тягарем на архівістів районної ланки ліг збір і концентрація в архівосховищі документів ліквідованих підприємств, установ, організацій. Інколи не було з ким контактувати, кому на місцях упорядковувати документи. Але вже 2009 року начальник архівного відділу А.І. Камінська інформувала голову райдержадміністрації та директора Держархіву Хмельницької області про те, що в архівосховищі зібрано документи 36 ліквідованих сільгоспформувань, об'єднані у 92 фонди – 21431 од. зб., з ЕПК погоджено описи 91 фонду (21339 од. зб.)⁷.

Активізувалася робота з формування фондів особового походження. Ця робота в області розпочалася ще в 60-і роки. У ході підготовки до 20-річчя Перемоги працівниками облархіву були зібрані спогади учасників антифашистського руху опору. Під час кампанії з написання історії населених пунктів області до них долучені спогади учасників революційного руху. Готуючи збірники документів і матеріалів про Летава та Лісоводи – кращі сільськогосподарські колективні господарства Хмельниччини – упорядковані особові фонди їх керівників двічі Героїв Соціалістичної Праці Д.В. Бойка та Г.І. Ткачука. 1973 року в облдержархіві вже зберігалися фонди письменника, лауреата Державної премії СРСР, почесного грома-

дянина м. Кам'янець–Подільського В.П. Беляєва (документи, фотографії, листування, сценарій художнього фільм «Я розкажу все»), художника С.В. Кукурудзи, у тому числі його оригінальні гравюри. На 1 січня 2013 року в облдержархіві зберігалось 76 фондів особового походження.

У Дунаївцях створення цього виду архівних фондів започаткувала Наталія Василівна Надвірняк й успішно продовжила А.І. Камінська. Одним із перших був сформований фонд особового походження педагога, у 1919–1920 рр. – керівника дунаєвецької «Просвіти», заслуженого вчителя школи Української РСР Семена Дмитровича Риндика. Згодом були створені документальні фонди керівників двох сільськогосподарських колективів – голови ордена Леніна колгоспу «Україна», с. Маків Героя Соціалістичної Праці Віталія Володимировича Стеньгача (4 одиниці зберігання – 13 документів) та голови колгоспу «Маяк», с. Чаньків Мефодія Васильовича Ковальчука (5 справ – 39 документів). 4 одиниці зберігання – 8 документів склали 118-й особовий фонд депутата Верховної Ради України 12 скликання, голови Дунаєвецької районної ради Анатолія Яковича Глуховського. А особовий фонд народного депутата трьох скликань генерал – полковника Адама Васильовича Чикала зібрав матеріали виборів у Дунаєвецькому виборчому окрузі, в якому балотувався він, його депутатські документи (7 справ – 39 документів).

У райархіві сформовані фонди особового походження письменників Романа Болюха, Володимира Захар'єва, Антона Гуляса, журналіста Бориса Долинського, колишнього голови районної ветеранської організації Миколи Черпіти, директора Маківської ЗОШ І–ІІІ ст. Івана Паштепи. 10 одиниць зберігання – 107 документів склали 110-й особовий фонд доктора історичних наук, професора, упродовж 20 років завідувача відділу освіти в Дунаєвецькому районі В.С. Прокопчука.

Загалом на 1 січня 2015 року в Дунаєвецькому райархівосховищі зібрано 12 фондів особового походження, а це 61 справа – 347 документів.⁸

Колектив архівного відділу постійно виконує планові показники з концентрації в архіві фото-відео-фондоментів. На 1 січня 2015 року цих документів зібрано: фотодокументів – 1602 одиниці обліку, з них 1502 одиниці обліку – позитиви та 100 одиниць обліку – на електронних носіях; фотодокументів – 13 одиниць зберігання на 148 одиниць обліку; відеодокументів – 20 одиниць зберігання на 219 одиниць обліку; кінодокументів – 1 одиниця зберігання на 11 одиниць обліку.⁹

*У робочій кімнаті – начальник архівного відділу
Дунаєвецької райдержадміністрації А.І. Камінська
та головний спеціаліст А.М. Білан*

4

У своїй роботі архівний відділ керується Положенням про архівний відділ Дунаєвецької районної державної адміністрації, затверджений розпорядженням голови 22 травня 2012 року. Воно визначає основні завдання відділу:

- реалізація державної політики у сфері архівної справи і діловодства, здійснення управління архівною справою і діловодством на території району;
- координація діяльності органів державної влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності в питаннях архівної справи і діловодства;
- внесення до Національного архівного фонду архівних документів, що мають місцеве значення, ведення їх обліку, зберігання та використання відомостей, що в них містяться;
- здійснення контролю за діяльністю архівних установ і служб діловодства, забезпечення додержання законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи;

Положення чітко окреслює статус – права та обов’язки – архівного відділу.

Серед важливих прав і обов'язків є діяльність із забезпечення зберігання документів, їх обліку та охорони. А це, насамперед, створення належних умов для зберігання документів як в архівах підвідомчих підприємств, організацій, установ, так і в районному архівосховищі. Що стосується останнього, то А.І. Камінською для цього зроблено все.

На січень 2015 року архівосховище по вул. Шевченка, 65 має площу 50,3 м² та стелажі протяжністю 219,4 погонних метрів, що цілком забезпечує утримання 159 фондів (17172 справ). Стелажі розміщені відповідно до вимог – на відстані 1,5 м один від одного, приміщення регулярно провітрюється. За допомогою гідрометра постійно контролюється температурно-вологісний режим. Підтримується належний санітарно-гігієнічний стан. Документи знаходяться під охороною: приміщення і шафи опечатаються, вікна загратовані, архівосховище підключене до пульта цілодобової охорони. Здійснено низку протипожежних заходів – придбано вогнегасники, встановлено автоматичну пожежну сигналізацію. Приміщення сухе, документи ізольовані від прямого сонячного світла. Проводиться обезпилення, дезінсекція документів, їх картонування. Тільки протягом 2014 року закартеновано 1596 справ управлінської документації постійного терміну зберігання¹⁰.

Райархіввідділ контролює збереження документального масиву підвідомчих архівів, аби не допустити фактів небалого зберігання, псування, незаконного знищення, приховування чи незаконної передачі іншим особам.

Щороку планується і виконується певний обсяг робіт з реставрації документів на паперовій основі (якщо виникає така потреба), їх ремонт, опрацювання та підшивка, перевірка наявності документів тощо. Звіт розвитку архівної справи за 2008 рік, наприклад, зафіксував опрацювання та підшивку 150 од. зб., картонування 629 справ при плані 609, перевірку наявності документів 1500 од. зб. при плані 1200¹¹.

Діяльність архівних установ спрямована не тільки на формування джерельної бази історії, збереження історичної пам'яті, а й задоволення повсякденних потреб населення, пов'язаних із доступом до ретроспективної інформації. А це, у першу чергу, виконання запитів юридичних і фізичних осіб щодо підтвердження їх майнових прав, актів громадянського стану, встановлення стажу роботи, розміру заробітної плати, фактів репресій, розкуркулення тощо. Щороку районний архівний відділ виконує сотні таких запитів, зокрема¹²:

Рік	Соціально-правового характеру	Тематичних
2008	150	2
2009	800	2
2010	2129	–
2011	127	34
2012	140	87
2013	21	264
2014	27	345

Все частіше звертаються до документів райархіву краєзнавці, студенти, старшокласники.

Працівники райархіву докладають чимало зусиль для популяризації як архівної справи, її соціально-правового, науково-дослідницького значення, так і складу документального фонду, його джерельного потенціалу.

В їх арсеналі низка форм і методів поширення такої інформації. Це – виступи на наукових форумах (конференціях, круглих столах, усних журналах), публікація статей у пресі, надання відеодокументів, підготовка спеціальних телерадіопередач, участь в інших передачах, де має місце використання матеріалів архіву, проведення виставок, лекцій, екскурсій та ін. Майже щороку дунаєвецькі архівісти організовують щонайменше одну виставку. 2009 року вона присвячувалася голодомору 1932–1933 рр., 2011-го – черговій річниці незалежності України, 2012 – 67-ій річниці Перемоги над нацизмом, 2013 – темі «Дунаєвеччина за часів незалежності України». 2014-го проведено дві виставки: з 15 по 28 лютого – до 25-річчя виведення радянських військ з Афганістану, з 7 по 20 квітня – «Хмельниччина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.». Здійснено низку публікацій в районній газеті «Дунаєвецький вісник»: «Держархіви в житті суспільства» (2008), «Український Манчестер: ностальгія–реквієм за суконною фабрикою» (2009), «Тих днів слава не померкне», «Архівні новини: трудовий архів діє» (2010), «Історія становлення виконавчої гілки влади в Дунаєвецькому районі в 1991–2012 рр.», «Історія розвитку місцевого самоврядування в Дунаєвецькому районі (1592–2012)», «Історична довідка про м. Дунаївці (1403–2012)» (2012), «Дорога життя» (до 100-річчя М.І. Шпількермана) (2014)¹³. 2013 року архів виступив співорганізатором наукової конференції, присвяченої 610-ій річниці першої письмової згадки про Дунаївці і

90-річчю утворення Дунаєвецького району, а начальник архівного відділу А.І. Камінська на секційному засіданні оголосила доповідь «Архівні документи – свідки минулого»¹⁴. Низка матеріалів розміщена на веб-сайтах районної ради, райдержадміністрації, зокрема – «Архівні будні» (2010), «Номенклатура справ – систематизований перелік найменувань справ, створених у діловодстві установи» (2011), «Історична довідка архівного відділу» (2012) та ін.

2012 року начальник архівного відділу А.І. Камінська та завідувач «Трудового архіву» А.С. Закревський взяли участь у всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 75-річчю утворення Хмельницької області і 90-річчю Державного архіву Хмельницької області, яка проходила в Кам'янець–Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Тоді автором цієї монографії була оголошена доповідь «З історії архівної справи на Дунаєвеччині».¹⁵

Інтенсивність цієї праці добре проглядає з таблиці «Дані про роботу архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації з громадськістю у 2008 – першій половині 2012 рр.»¹⁶

Роки	проведено нарад-семинарів	виставок	радіопередач	телепередач	публікацій	Виконання запитів		розглянуто заяв під час особистого прийому	обслужено користувачів у читальному залі
						тематичних	соціально- правових		
2008	1	1	1	1	2	2	150	2	16
2009	3	1	-	-	1	-	740	15	2
2010	1	1	-	-	2	-	2121	24	2
2011	1	1	-	-	1	34	127	5	2
за I півр. 2012	3	1	-	-	1	43	41	2	1
Всього	9	5	1	1	7	79	3179	48	23

Такі зусилля дунаєвецьких архівістів не могли бути не поміченими. 30 січня 2003 року колегія Держархіву області, підводячи підсумки роботи за попередній рік, відмітила кращі досягнення архівних відділів Дунаєвецької, Кам'янець–Подільської, Деражнянської, Чемеровецької, Городоцької райдержадміністрацій та їх очільників

Н.В. Надвірняк, Н.С. Томчинської, М.А. Васильківського, В.В. Глінської, Г.Г. Черевик. За підсумками роботи архівний відділ Днаєвецької райдержадміністрації зайняв III місце серед 20 районних та 5 міських архівних відділів.¹⁷

28 січня 2010 року, розглянувши результати роботи архівних установ області у 2009 році, колегія зазначила, що в архівах Хмельниччини на той час зберігалось 2 млн. 195 тис. справ, понад 18 тис. документів особового походження про життя і діяльність 288 знаних людей краю, 25 кіно-, 80 тис. фото-, 4 тис. фоно- та відеодокументів. Відмітила, що кращих показників досягли начальник архівного відділу А.І. Камінська та головний спеціаліст архівного відділу Днаєвецької райдержадміністрації А.М. Білан. Рішенням колегії Держархіву Хмельницької області портрет А.І. Камінської був занесений на Дошку пошани кращих архівістів Хмельниччини.¹⁸

Не втратили лідерських позицій архівісти Дунаєвецького району і в наступні 2012–2014 роки. Планові показники, як правило, перевиконувались. За три роки опрацьовано й підшито 35 справ, як і планувалося, закартоновано і прийнято на державне збереження 2699 справ при плані 1181, зібрано 150 фотодокументів, 21 фонозапис, відібрано 58 відеосюжетів, що теж відповідає плановим показникам.¹⁹ Окрім того, значна робота проведена з фондоутворювачами, яких на 1 травня 2015 року налічувалося 113.

Щороку здійснюється щонайменше 6 комплексних, тематичних і контрольних перевірок, один – два семінари з питань систематизації документів у номенклатурі справ та дотримання «Правил роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій по впорядкуванню архівних документів». В останньому взяла участь начальник відділу формування НАФ та діловодства Держархіву Хмельницької області В.С. Рага, виступила, надала низку індивідуальних консультацій.

Слід зазначити, що дунаєвецькі архівісти завжди отримують різносторонню допомогу з боку облдержархіву. У районі часто бувають, знайомлячись з постановкою архівної справи, директори, зокрема Петро Якович Слободянюк, директор Державного архіву Хмельницької області впродовж 1997–2011 років, Володимир Григорович Байдич, нинішній очільник архівного будівництва в області, інші працівники облдержархіву, зокрема вже згадувана В.С. Рага, Ю.В. Олійник, начальник відділу інформаційних технологій, виходець із с. Шатава Дунаєвецького району.

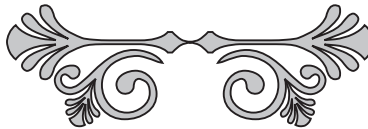
Рівень роботи А.І. Камінської та А.М. Білан, відповідальних за архіви підприємств, організацій, установ, наочно характеризують зведені дані про прийом документів до архівного відділу, сформований фонд:²⁰

Роки	Прийнято	Зберігається	
		фондів	одиниць зберігання
2008	629	106	11090
2009	1350	109	12446
2010	821	110	13261
2011	1212	111	14473
2012	555	112	15028
2013	548	112	15576
2014	159	113	17172

Тенденція формування фонду архівного відділу явно позитивна. На 1 січня 2015 року в архівному відділі налічувалося 125 фондів з паперовою основою на 17233 одиниці зберігання. З них: 113 фондів управлінської документації на 17172 одиниці зберігання та 12 фондів особового походження на 61 одиницю зберігання.

Окрім того, під контролем архівного відділу знаходиться документальний масив, що зберігається на місцях. Тільки в міській, сільських і селищних радах перебуває документів нотаріальних дій за 1951–2013 рр. 1647 од. зб. та 259 журналів реєстрації нотаріальних дій, погосподарських книг – 6339 од. зб., з особового складу – 3483.²¹

Саме цих дві особи – А.І. Камінська і А.М. Білан – волею обставин опинилися біля витоків трудового архіву району, у лоні архівного відділу сформували його фонд, надали тисячі довідок на запити соціально-правового характеру й добилися відкриття комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» – самостійної юридичної особи.

Розділ VIII. Трудовий архів

Доба незалежності внесла серйозні корективи в архівне будівництво та мережу архівних установ в Україні. Зміна форм власності, політичної системи привела до ліквідації одних та реорганізації інших державних установ, організацій, підприємств, сільгоспформувань. Склалася загроза втратити важливий не тільки для реконструкції історичного минулого, а й вирішення питань соціально-правового характеру документальний масив. Збір документів, що не належать до Національного архівного фонду, не входив в обов'язки діючих архівних установ міського, районного, обласного рівнів.

Виникла проблема, яку намагалися вирішувати як у центрі, так і на місцях. Ситуація змінилася на краще із внесенням змін до Законів України «Про місцеве самоврядування» і «Про Національний архівний фонд та архівні установи», згідно з якими до повноважень місцевої влади було віднесене «централізоване тимчасове зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин, та інших документів, що не належать до Національного архівного фонду». Отже з'явилися правові підстави для створення так званих трудових архівів для збереження і використання нерідко покинутих напризволяще документів ліквідованих колгоспів, підприємств, установ та організацій. На 1 січня 2005 року в Україні було створено 92 трудових архіви.

У різних областях пішли різними шляхами створення цих архівних установ: на 1 листопада 2012 року діяло 327 районних, 106 міських, 821 – сільський і селищний трудовий архів, всього – 1260.¹

На Хмельниччині ця робота активізувалася 2001 року. Всіляко ініціював створення трудових архівів Держархів Хмельницької області, як орган управління архівною справою в регіоні. Вирішили піти шляхом створення міських і районних трудових архівів. Аргумент – селянам доводиться по кілька разів їздити в район за довідкою, скажімо, для нарахування пенсій, потіснили інші, не

менш вагомі. Архівами мають займатися фахівці, а не працівники сільрад на громадських засадах. Хто може гарантувати збереження документів у 2–3 десятках сіл, а скільки разів доведеться возити документи з сільських архівів у постійний фонд для звірки? А як бути людині, яка протягом трудового життя працювала в кількох господарствах чи на підприємствах у різних населених пунктах району? Власне, верх взяли останні аргументи. За підтримки облдержадміністрації архівісти спонукали районні державні адміністрації та районні ради вирішувати долю документів, які могли бути безповоротно втрачені.

2002 року приклад показав Волочиський район, створивши перший трудовий архів. 2003 року з'явилися аналогічні архівні установи у Віньковецькому, Городоцькому, Кам'янець–Подільському і Теофіпольському районах. Наступного року добавилося ще 8 трудових архівів, 2007 року процедура їх створення в основному була завершена.

У Дунаєвецькому районі цю проблему розв'язували по-своєму. У відповідь на подання районної державної адміністрації від 22 квітня 2003 року № 319 сесія районної ради 24 квітня ухвалила рішення № 10 «Про створення районного трудового архіву». Однак фінансові труднощі не дозволили розгорнути діяльність окремої архівної установи, тому вирішили ці функції покласти на архівний відділ, призначивши 28 травня 2004 року спеціаліста архівного відділу Анжелу Миколаївну Білан відповідальною за прийом і впорядкування документів з особового складу ліквідованих підприємств, колгоспів, установ та організацій, але вже в ранзі спеціаліста I категорії. Було виділено їй окреме приміщення – 7 кімнат на першому поверсі колишнього банку «Україна» по вул. Шевченка, 83-а площею 85,5 квадратних метрів.²

Однак об'єм роботи – контроль і допомога фондоутворювачам, прийом і передача архівних справ та ще й трудовий архів, що вимагав окремої уваги і підходу, надання щороку 1000 і більше стажових та зарплатних довідок – спонукав ініціювати створення, як і в інших районах області, окремої архівної установи «Трудовий архів». З метою правового вирішення проблеми 17 грудня 2009 року на сесії Дунаєвецької районної ради було розглянуто питання «Про створення комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» і прийнято позитивне рішення, затверджено Статут комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», завідувачкою призначено Юлію Анатоліївну Фещук–Ба-

ранюк. 10 червня 2010 року була здійснена реєстрація «Трудового архіву» в Єдиному державному реєстрі юридичних та фізичних осіб–підприємців з визначенням ідентифікаційного коду.

Паралельно з вирішенням організаційно–правових питань відбувалася концентрація документального масиву з особового складу. Станом на 1 жовтня 2009 року архівний відділ забезпечував збереження 92 фондів – 21431 од. зб. ліквідованих підприємств, колгоспів, установ, 91 фонд – 21339 справ були погоджені з Експертно-перевірною комісією Держархіву області.³

На виконання спільного розпорядження Дунаєвецької райдержадміністрації та районної ради № 444 від 24 червня 2010 року райархів передав до трудового архіву 100 фондів – 21674 од. зб. документації особового походження, яка не належала до Національного архівного фонду. Так завершився перший етап (2003–2010 рр.) формування трудового архіву в лоні архівного відділу райдержадміністрації і розпочався новий не менш відповідальний етап функціонування самостійної архівної установи «Трудовий архів».

Датою відліку її існування діюче керівництво вважає 10 червня 2010 року – день реєстрації установи як самостійної юридичної особи. У цьому є юридично обґрунтована логіка. Однак при цьому виникають інші запитання: у такий спосіб Дунаєвецький трудовий архів виглядає як «останній із могікан» у списку собі подібних, створений останнім. А чому не 17 грудня 2009 року – дата прийняття рішення сесії Дунаєвецької районної ради про створення «Комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», затвердження її Статуту і призначення керівника? А як бути з рішенням сесії районної ради від 24 квітня 2003 року «Про створення районного трудового архіву» і його фактичним функціонуванням під егідою архівного відділу окремим фондом в окремому приміщенні із закріпленим для його ведення спеціалістом I категорії А.М. Білан? Головне – трудовий архів є, він діє, реалізуючи мету і завдання, права та обов'язки, визначені Статутом.

А мета – благородна: «Трудовий архів створюється в районі для забезпечення збереженості документів з особового складу та документів тимчасового зберігання суб'єктів господарської діяльності незалежно від форм власності майна та підпорядкування, що були розташовані на території району і припинили свою діяльність».⁴

Статут визначає й основні напрями діяльності:

- це – виявлення та внесення до джерел комплектування вказаних документів;
- їх належне зберігання;
- приймання від джерел комплектування документів з особового складу, фінансово-господарської діяльності та інших;
- надання методичної допомоги підприємствам, установам і організаціям, які є джерелом комплектування, або ліквідаційним комісіям (ліквідаторам) у складанні історичних довідок, описів, упорядкуванні (підшиванні) справ та передачі документів на зберігання до Трудового архіву;
- науково-технічне опрацювання документів, що надійшли на зберігання згідно з Правилами Держкомархіву, створення необхідного довідкового апарату до них;
- облік документів, що зберігаються, у тому числі шляхом створення та підтримання облікових баз даних із застосуванням персональних комп'ютерів;
- організація користування документами в службових, наукових, соціально-правових та інших цілях, надання архівних довідок, копій, витягів з документів, що знаходяться на зберіганні;
- співпраця з Експертною комісією архівного відділу райдержадміністрації щодо встановлення цінності документів;
- участь у заходах з підвищення кваліфікації працівників діловодних служб, архівних підрозділів та експертних комісій підприємств, установ.⁵

Виходячи з цього визначено основні повноваження і статус Трудового архіву. Вони також спрямовані на реалізацію мети.

Трудовий архів підзвітний і підконтрольний засновнику – Дунавецький районній раді, у плані координації діяльності співпрацює з уповноваженим органом – архівним відділом районної державної адміністрації. Робота планується, аналізується, контролюється, про виконання планових показників Трудовий архів звітує перед засновником.

Колектив складається з трьох осіб: завідувач Анатолій Сигізмундович Закревський з 21 липня 2011 року виконує ці обов'язки на час післяродової відпустки Юлії Анатоліївни Фещук-Баранюк, 29 червня 2010 року Наталя Михайлівна Свідницька прийнята на посаду бухгалтера (0,5 ставки) і архіваріуса (0,5 ставки), 14 січня 2013 року на посаду архіваріуса призначена Тетяна Борисівна Казнодій. Під їх опікою знаходиться 24211 одиниць зберігання, об'єднаних у 127 фондів.⁶

А це вимагає створення необхідних умов і виконання низки дій. Щороку доводиться реставрувати понад 200 документів, у середньому 300 документів ремонтувати, оправляти, підшивати і картонувати понад дві сотні справ. Збереження – це і постійна перевірка наявності і фізичного стану: 2012 року було перевірено 1291 справу, 2013-го – 437, 2014 – 348. Час від часу проводиться обезпильовання, контроль температурно-вологісного режиму. Створено умови для охорони. 8 листопада 2011 року архівосховище згідно договору з ТОВ «Гепард» підключено до пульта сигналізації, чим забезпечено цілодобову охорону. Вжито заходів протипожежної безпеки.

Чимало зусиль і часу забирає упорядкування архівних справ приймання їх на збереження. Основний обсяг цих робіт вже здійснено, однак щороку доводиться приймати певну кількість справ: 2012 року – 442, 2013 – 241, 2014 – 6.⁷

У питаннях визначення цінності документів, затвердження описів трудовий архів співпрацює з Експертною комісією архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації. Наприклад, 2012 року погоджено описи на 442 одиниці зберігання, 2013-го – 239 та ще 8 історичних довідок. Протягом 2012–2013 років розглянуто, погоджено і затверджено на Експертно-перевірною комісією Держархіву Хмельницької області описи з особового складу на 681 одиницю зберігання.

А.С. Закревський працює в тісному контакті із засновником та керівниками сільських, селищних і міської громад, оскільки «Трудовий архів» є установою спільної власності цих територіальних громад, щороку вносить не менше 4 питань на розгляд органів влади і місцевого самоврядування для удосконалення справи, інформує, надає методичну допомогу не менше 5–7 джерелам комплектування архіву документами з особового складу.

Свою роботу популяризує, щоб привернути увагу до складу фондів, можливостей архіву та його проблем. Використовується і веб-сайт, до якого 2014 року була внесена «Історична довідка», яка розкриває мету і завдання, склад фондів архіву, способи надання допомоги жителям району. Для цього здійснюється як особистий прийом відвідувачів, так і підготовка довідок, витягів з документів. Ця робота забирає максимум зусиль. Якщо 2010 року було виконано 970 запитів соціально-правового характеру, то 2011-го – 1160.⁸ У наступні роки цей вид діяльності мав такі показники:⁹

Роки	На особистому при- йомі побувало	Видано довідок	
		тематичних	соціально-правового характеру
2012	176	158	1291
2013	43	4	1647
2014	90	10	1550
Всього	309	172	4488

Власне, щороку трудовий архів видає більше 1500 тис. довідок соціально–правового характеру і тематичних, відшуковуючи необхідні документи, дбаючи про об’єктивність даних, їх відповідність оригіналу.

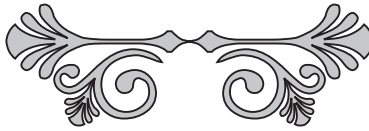
Робота з формування фонду трудового архіву складає основу всіх інших видів діяльності невеликого колективу. І це – зрозуміло, бо без документів ліквідованих підприємств, установ і організацій не можливо вирішити низку соціальних питань: встановлення пенсій їх колишнім працівникам, а отже – стажу і зарплат. Документальна наповнюваність фондів дуже строката. Якщо серед колишніх колгоспів найбільш повно сформовано 25-й фонд «ТОВ «Жванчик», с. В. Жванчик» – 1217 справ, 57-й «Сільськогосподарське ТОВ «Дружба», с. Нестерівці» – 780, 45-й ТОВ «Нива», с. Чечельник» – 745 одиниць зберігання, то СВК «Сиворогівський», с. Сивороги» – тільки 13 справ, СВК «Рудський», с. Рудка» – 53, ТОВ імені Гагаріна, с. Дем’янківці» – 51 од. зб. Серед сільгоспформувань краще представлений документальний масив СВК «Перемога», с. М. Кужелівка – 748 справ, ТОВ «Ранок», с. Миньківці – 733, ТОВ «Батьківщина», с. Підлісний Мукарів – 648, ТОВ «Агрофірма «Свірхова гора», с. Михайлівка – 679, СВК «Іванковецький», с. Іванківці – 582, колгосп «За комунізм», с. В. Кужелева – 536, СК «Міцівецький», с. Міцівці – 555, СТОВ «Маліівецьке», с. Маліївці – 859, СВК «Голозубинецький», с. Голозубинці – 544 одиниці зберігання.¹⁰ Тут керівники і головні бухгалтери господарств, що ліквідовувались, ліквідаційні комісії, а де й ліквідатори, відповідально віднесли до справи, до долі тих людей, які впродовж 60–70 років існування колективних сільських господарств пов’язали з ними своє життя, свою працю.

На грудень 2012 року по кількості одиниць зберігання «Трудовий архів» Дунаєвецького району був у п’ятірці кращих: Кам’янець-Подільський міський зберігав 250 фондів – 52199 справ, Кам’янець-

Подільський районний – 220/31088, трудовий архів Городоцького району – 84/29541, Дунаєвецького – 108/22925, Деражнянського – 127/18260.¹¹

У цих досягненнях є велика колективна праця як місцевих працівників, так і районних архівістів. Зокрема Н.В. Надвірняк, А.І. Камінської, А.М. Білан, які починали і зібрали основну масу документів ліквідованих підприємств, сільгоспформувань, установ і організацій (100 фондів – 21674 одиниці зберігання), так і колективу комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», зокрема Ю.А. Фещук–Баранюк, А.С. Закревського, Н.М. Свідницької та Т.Б. Казнодій, які прийняли фонд, впорядкували, описали, примножили, за чотири з половиною років добавивши 27 фондів – 2537 одиниць зберігання.

Названі архівісти, як і їх попередники, стали справжніми будівничими архівної справи в Дунаєвецькому районі, збирачами документальних скарбів, оберегами історичної пам'яті.

Розділ ІХ. Творці архівної справи

**ПУЩИЦЬКИЙ
Станіслав Йосипович,
завідуючий Дунаєвецьким райархівом
з 7 січня 1936 року**

Це – перший відомий нам завідувач Дунаєвецького районного архіву. Перед ним, ще 16 червня 1926 року, Дунаєвецький райвиконком на засіданні президії у відповідь на припис інспектора Кам'янець-Подільського окружного архівного управління Ф.І. Барановського призначив Л.І. Гайдамашка відповідальним за ведення архіву райвиконкому і виділив для цього окрему кімнату. І – все, документи мовчать. А точніше – їх не знайдено ні в районному, ні в обласному архівах. Не прояснив справу на звернення нинішньої завідувачки архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації А.І. Камінської щодо перших архівістів Дунаєвеччини та С.Й. Пущицького, зокрема, і Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Відповідь – коротка: «Таких даних виявити не вдалося». Ким працював Станіслав Йосипович до призначення, а можливо і перепризначення завідувачем райархіву, достеменно не відомо. У відомостях про архівного працівника райархіву за 1936 рік секретар Дунаєвецького райвиконкому зазначив у примітці: «По архівній справі працює 4 роки». Тобто – з 1932 року.

Відомо, що він – виходець з Дунаєвеччини, можливо жив у Червоному Селі, нині – північна окраїна Дунаївців, що прилягає вздовж вул. Київської до міста. Однак знайти нащадків С.Й. Пущицького не вдалося.

Працювати почав рано – у 1907 році вже був робітником. З 1923 року працював у системі районних державних установ, бо саме цього року став членом професійної спілки працівників райдержустанов.

Мав лише початкову освіту. Був українцем за національністю, позапартійним.

Роботу архіву якісно поліпшив, на 15 червня 1936 року сконцентрувавши 1220 одиниць зберігання. До його приходу чимало документів лежало на підлозі в розкиданому вигляді, не вистачало стелажів. Саме приміщення потребувало ремонту – внутрішньої перебудови, встановлення на вікнах металевих решіток та віконниць, побудови опалювальної грубки. Не раз звертався до райвиконкому з проханням підвищити зарплату, яка складала всього 140 крб. і ніяк не відповідала затратам часу і фізичних сил на наведення порядку в архіві. Просив дати ще одного працівника, виділити дотацію на проведення ремонтних робіт. Мабуть, він таки отримав допомогу, бо справи потроху налагоджувалися. Розкладав на стелажах документи по роках, групував у фонди, справи і на 1 жовтня 1936 року зібрав 42 фонди – 8600 справ, а 8 фондів – 3389 справ описав.

Активізував роботу з фондоутворювачами, а це – 41 колгосп, 46 підприємств, організацій, установ, 95 сільських рад та інших сільських закладів. Обслідував їх діловодство і постановку архівної справи, давав консультації, допомагав, а головне – підвищував увагу до архівних документів та відповідальність за їх збереження. Акти, що збереглися, засвідчують скрупульозність, з якою Станіслав Йосипович підходив до справи, а приписи – і знання, і вимогливість перевіряючого. Фондоутворювачі, заповнивши типові анкети, були зареєстровані. Добився того, що під архів було виділено 3 кімнати площею 61,9 м та декілька стелажів протяжністю 30 погонних метрів.

Протягом I півріччя 1937 року прийняв до архівосховища 15 фондів – 7059 одиниць зберігання, у тому числі від сільських рад 8 фондів, колгоспів – підприємств і установ – 4. 7 фондів – 1206 одиниць зберігання описав і впорядкував. Це були документи комітетів незаможних селян з 1922 року, Дунаєвцького волвиконкому, Дунаєвцького райвиконкому, народного суду та ін.

Коли і як закінчив архівну діяльність Станіслав Йосипович Пущицький, не виявилось можливим встановити. Одне відомо – на шляху становлення архівної справи в Дунаєвцькому районі він зробив чимало для її централізації і налагодження.

**КАРВАЦЬКА-МАКАРЕНКО
Розалія Сергіївна,
очолювала Дунаєвецький
районний архів
упродовж 1944-1948 рр.**

На її долю випало очолювати райархів у складний час. Зразу після звільнення району, 1 червня 1944 року, отримала призначення на посаду. Змушена була опанувати нову справу і, водночас, налагоджувати її. Перед окупацією в архіві концентрувалося 70 фондів – 50 тис. одиниць зберігання. Майже все це за німецької влади було знищено – розтягалося, йшло на опалювання грубок. Не збереглися і меблі – 3 столи, 6 стільців і 16 стелажів. У сараї насипом лежала чимала купа паперів, з розбирання яких і почала.

Оскільки архів був підпорядкований райвідділу Міністерства внутрішніх справ УРСР, спиралась на розуміння і підтримку начальника міліції капітана Пономаренка Макара Ілларіоновича та його заступника ст. лейтенанта Елпідела, керівників, діловодів підприємств, колгоспів, установ району, працівників райвиконкому. Багатох із них знала ще з довоєнного часу.

Хоч Розалія Сергіївна 1928 року народилася в с. Безнісківці Довжоцького району (4 грудня того ж року перейменованого на Кам'янець-Подільський), все ж більшість часу прожила в Дунаївцях, куди 1935 року переїхали батьки. Батько – Сергій Васильович Карвацький працював агролісомеліоратором у райсільгоспуправлінні. Роза стала ученицею Дунаєвецької середньої школи і до початку війни закінчила 8 класів.

Працюючи в архіві, продовжувала навчання, як і багато інших юнаків і дівчат–переростків, у вечірній школі робітничої молоді, 1949 року здобула середню освіту.

Порядок дій районного архіваріуса, по суті, визначали директивні листи з Проскурова за підписом начальника облдержархіву УНКВС

по Кам'янець-Подільській області Марковського з вимогою зібрати документи районних організацій, що діяли під час окупації, і дані про керівників. 10 червня 1944 року допомагала комісії – Пономаренко М. І., голова, Паршенов Т.А., інструктор обласної державної архівної служби, Дерикоз Л. І., зав. райЗАГСом, Алексеев І. В., заврайВНО – члени – заактувати збитки, нанесені архіву за роки окупації. «Під час окупації німецько-фашистські військами Дунаєвцького району, в липні місяці 1941 року, архів повністю розгромлений, – зафіксував акт. – Після звільнення встановлено, що в районі майже не збереглося документальних матеріалів. Було знайдено досить малу кількість документів у повному безпорядку».

Перед відступом німці та тогочасні працівники документальні сліди знищили, залишилася абсолютно незначна кількість матеріалів. Довелося змінити приміщення, адже будинок райвиконкому, в якому до війни розташовувався райархів, був повністю зруйнований. Розмістила архівосховище в одній з кімнат райвідділу міліції.

Збирала і впорядковувала вцілілі документи довоєнного архіву та установ і організацій, що діяли в роки окупації, листи і поштові картки остарбайтерів, їх спогади та спогади учнів, які деякий час навчалися під час окупації. Зібране відправляла в обласне архівосховище. Обслідувала і брала на облік архівні документи відновлених колгоспів, підприємств, установ і закладів. Вже восени 1944 року інформувала обласне управління, що в райархіві зберігалось 1413 справ.

Згодом були взяті на облік 130 установ, в яких зберігалось 2313 архівних справ за 1944 рік. За підсумками I півріччя 1945 року упорядкувала 1445 довоєнних справ, взяла на облік 171 організацію – 50 районних і 91 сільську.

Протягом I кварталу 1946 року обслідувала 10 районних установ, 3 фабрики, 5 сільських рад, 5 колгоспів і 2 школи. Готувала хронологічні довідки про зареєстрованих фондоутворювачів. 5 липня 1946 року направила в облархів хронологічні довідки про Мушкунтенці, Слобідку-Гірчичнянську, Дем'янківці, Слобідку-Залісецьку, Гниловоди, Слобідку-Рахнівську, Голозубинці, Чаньків, Панасівку.

1948 року звільнилася з роботи у зв'язку з виїздом у Житомирську область.

Заслуга Розалії Сергіївни в тому, що її зусиллями та за допомогою активу в перші повоєнні роки вдалося відновити й налагодити роботу Дунаєвцького районного архіву.

ВАСИЛЕНКО
Оксана Опанасівна,
з 1 січня 1948 р.
по 16 лютого 1963 р. очолювала
Дунаєвецький районний архів

Оксана Опанасівна – росіянка. Народилася 10 січня 1919 року в бідняцькій селянській родині в с. Червоне Червононьського району Сумської області. Батьки – хлібороби, усе життя обробляли свою ниву, а з утворенням колгоспу стали першими його членами.

1928 року пішла до першого класу Червононьської неповної середньої школи, яку закінчила 1934 року. Середню освіту в 1935-1938 рр. здобувала в Есманській середній школі. Виховувалася на героїзмі червоноармійців – учасників громадянської війни. На заклик комсомолу пішла на чотирьохмісячні учительські курси в м. Кролівці, після закінчення яких отримала призначення в рідну Червононьську неповну середню школу учителькою початкових класів. Там і зустріла війну.

Під час окупації була включена до партійно-комсомольського підпілля і залишена зв'язковою в селі. У вересні 1942 року ввійшла до складу партизанського загону «Червоний», згодом переведена до партизанського загону імені Хрущова і в складі з'єднання Героя Радянського Союзу генерал-майора Наумова брала участь у рейді з Брянських лісів до Рівненщини. Визволяла населені пункти, у тому числі в Україні, брала участь у багатьох боях, попадала і виривалася з оточення. 1944 року, після з'єднання з армією-визволительською, була відкликана на вчительську роботу.

1945 року разом з чоловіком-дунаївчанином Д. А. Купервасером прибула в Дунаївці. До призначення в архів працювала нотаріусом Дунаєвецької нотаріальної контори. З вересня 1946 по квітень 1947 року працювала секретарем Віньковецької селищної ради, куди переїхала на проживання до чоловікової родини. З поверненням у Дунаївці, протягом травня-липня 1947 року, працювала секретаркою в

конторі промартілі «Текстиль», з серпня по листопад 1947 року – касиром Дунаєвецького райпромкомбінату райспоживспілки.

У зв'язку з виїздом Р. С. Карвацької на Житомирщину О. О. Василенко – активістці, фронтовичці, зважаючи ще й на її досвід ведення діловодства, який надбала і в нотаріальній конторі, і в артлі «Текстиль», була запропонована посада районного архіваріуса. 1 січня 1948 року вона приступила до виконання нових обов'язків.

За спогадами сучасниці Н. А. Севастьянової, Оксана Опанасівна трудилася сумлінно, удосконалюючи ведення відомчих архівів й упорядкування районного. Отримувала схвальну оцінку і подяки за працю.

На її період випало приймати справи ліквідованих Миньківського (1959 р.) та Смотрицького (1962 р.) районів, адже значна частина населених пунктів, що раніше входили до них, перейшли до Дунаєвецького. Обсяг роботи зріс. Крім того, 1960 року відбулася реорганізація управління архівною справою: архіви перейшли з-під юрисдикції МВС у підпорядкування Рад депутатів трудящих. Були розширені права, а також обов'язки архівних установ, зросло їх значення, що ґрунтувалося на усвідомленні суспільством ролі і місця архівів у вирішенні як народногосподарських, соціально-правових, так і наукових завдань.

Реорганізація вимагала додаткових зусиль, які О. О. Василенко вкладала у справу. 30 грудня 1962 року президія Верховної Ради УРСР своїм указом знову ліквідувала низку районів, серед яких був і Новоушицький. Саме селище Нова Ушиця і багато сіл колишнього Новоушицького району відійшли до Дунаєвецького.

На відміну від інших районних установ та організацій, що й надалі залишилися в Дунаївцях, архів вирішено було перенести в Нову Ушицю, де була краща матеріальна база. Оксана Опанасівна на переїзд не погодилася. Це зафіксувало і розпорядження виконкому Дунаєвецької районної ради депутатів трудящих №9 від 15 лютого 1963 року:

«1. Призначити на посаду зав. архівом тов. Костогрив Н.І. з 16 лютого 1963 року, так як завархівом тов. Василенко О. не дала згоди працювати на даній посаді.

2. Провести прийом і передачу архівних матеріалів до 16 березня 1963 р.

Голова виконкому районної ради депутатів трудящих

А. А. Шевчук».

Так завершилася п'ятнадцятирічна праця Оксани Опанасівни Василенко на посаді Дунаєвецького районного архіваріуса.

ПІДГУРСЬКА
Ніна Іванівна,
очолювала
Дунаєвецький районний архів
у січні-червні 1965 року

Народилася 15 жовтня 1940 року в м. Дунаївці. Батько Іван Якович Слівінський мав початкову освіту, був продавцем, головним бухгалтером колгоспу, активним членом хору української автокефальної православної церкви, яка впродовж п'яти років діяла в приміщенні, яке сьогодні належить Михайлівській православної церкви Московського патріархату. 1924-30 рр. українська автокефальна православна церква, її клір та чимало парафіян зазнали репресій, а священник М. О. Винарчук був ув'язнений на 10 років таборів. Мати Мартинюк-Слівінська Олександра Полікарпівна – родом із приміського Заставля, трудилася в місцевому колгоспі імені Блюхера. Її сім'я жила заможна, батько займався виготовленням возів, замовлень було достатньо, заробіток чималий. Тому й попала сім'я під розкуркулення.

1947 року Ніна пішла в 1 клас Дунаєвецької середньої школи №1. Знання черпала від багатьох видатних для того часу педагогів. Добру пам'ять залишила перша вчителька Дуся Семенівна Ланецька. Українську мову викладали М. А. Грушко, яка готувала читців, очолювала шкільний драматичний гурток, а також Заслужена вчителька Української РСР Я. П. Неселовська. Сильною була й математична кафедра – педагоги С. Й. Янкилевич, Ю. Й. Кучменко, П. В. Юрченко, фізику, читав М. Л. Мар'янський, історію – Г. Й. Масенко, географію – Т. О. Солтинська. Було в кого вчитися, тому Ніна Іванівна 1957 року не тільки отримала атестат зрілості, а й міцні знання, які пригодились їй на шляху трудового становлення. Кращу випускницю Дунаєвецької десятирічки взяли на роботу до вищого на той час органу влади – райкому компартії України на посаду секретаря приймальні, а згодом і статиста, де працювала протягом 1958–1964 рр.

Коли постало питання повернути райархів з Нової Ушиці в Дунаївці – центр району, вибір впав на Ніну Іванівну. 21 січня 1965 року вона прийняла архів від Надії Іванівни Костогриз. Акт засвідчив прийом–передачу 8775 справ, об'єднаних у 191 фонд. Найбільш об'ємними були фонди карних установ: Дунаєвецький народний суд мав 1311 справ, Миньковецький нарсуд – 999, Солобковецький представлений 253 одиницями зберігання, прокуратура Миньковецького району – 283 справами, прокуратура Дунаєвецького – 162. Ця «індустрія» працювала і тоді справно. Ще й нині в районному архівосховищі можна познайомитися зі справами з 2–5 аркушів пожовтілого паперу на так званих «злісних» самогонщиків Миньковецького району. Виявлена закваска або кілька літрів самогону, з допомогою якого солдатська вдова зводила кінці з кінцями – орала город, привозила сушняк із лісу, щоб взимку обігріти хату – це коштувало 2 роки в'язниці. Натомість інші фонди були помітно худішими: Дунаєвецький заготзерно мав 10 справ за 1944-1950 рр., Дунаєвецька авторота – 16, Миньковецька артіль ім. Сталіна – 12, Маківська сільрада – 10, Михайлівська – 5. Усьому цьому дала лад Ніна Іванівна, порядкуючи в напівпідвалі будинку райвиконкому.

Роботу в архіві перервала декретна відпустка, тому в червні 1965 року передала його Н. А. Севастьяновій.

Згодом, маючи бухгалтерську освіту, яку 1963 року здобула в Хмельницькому торгово-економічному технікумі, працювала бухгалтером централізованої бухгалтерії Дунаєвецького районного відділу освіти (1965-1972), з січня 1973 року і до виходу на пенсію – бухгалтером Дунаєвецької міської ради.

Дружину в усіх її справах завжди підтримував чоловік Василь Антонович Підгурський, багатолітній керівник Дунаєвецького міжколгоспбуду, що залишив по собі не тільки добру пам'ять, а й десятки приміщень шкіл, медичних, культосвітніх закладів, будівель господарського призначення. До певної міри справу матері продовжують діти. Ольга Василівна, очолюючи Дунаєвецьке районне управління юстиції, має справу з правовими документами, їх збереженням та використанням, а зять – Леонід Тадеушович Михальський, працюючи заступником міського голови, дбає про збереження в документах міської ради історичної пам'яті про життя і діяльність нинішнього покоління дунаївчан.

Якось літнього дня зустрівся з Ніною Іванівною на її обійсті. Не зважаючи на великі втрати – поховала чоловіка і сина Ігоря, живе дітьми й онуками, пам'яттю про багатогранне трудове життя, в якому райархів зайняв своє помітне місце.

**СЕВАСТЬЯНОВА
Надія Андріївна,
завідувач Дунаєвецького
районного державного
архіву впродовж 1965-1992 рр.**

Її портрет – у галереї засновників і ветеранів архівної справи на Хмельниччині. Пошанована вона і в ювілейному виданні «Архівні установи Хмельниччини», присвяченому 90-річчю архівної справи в області, її портрет і в цьому пам'ятному документі. І це – цілком заслужено, у Дунаєвецькому районі на посаді керівника районної архівної установи вона пропрацювала найдовше – 27 років.

Прийшла на цю роботу, маючи життєвий та управлінський досвід, а також і трудовий гарт. Народилася 9 грудня 1929 року в селі Могилівка, нині – південно-східна частина міста Дунаївці. А тоді, 75 років тому, це був окремий населений пункт, діяли Могилівська сільська рада, щойностворений колгосп, в якому працювали обидвоє батьків. Андрій Олександрович був майстром по дереву, стельмахом та вправним столяром, запитаним спеціалістом як у колгоспі, так і в селі. А мати – Дарина Федорівна – членом ланки, працювала і на сівбі, обробітку цукрових буряків, картоплі, і на збиранні врожаю. Майже до першого снігу стугоніла на току молотарка, де від рання і до смеркання трудились могилівські чоловіки і жінки. Вона була другою дружиною Андрія Олександровича, який рано овдовів, залишившись з малою донькою. Матір їй замінила Дарина. Скоро добавилося ще двійко дівчаток. Жили не вельми заможнo, як усі колгоспники. Тому діти змалку при звичаювалися до праці і вдома, і в колективному господарстві.

Жили неподалік Могилівської Свято-Михайлівської церкви. Якщо їхати по об'їзній дорозі на Кам'янець-Подільський і навпроти дитсадку звернути вліво, вниз, то там, близько яру, яким протікає оспіваний письменником-могилівчанином Миколою Ма-

герою Батіжок, знаходилася хата Севастьянових. Звідти метрів за 200, на території нинішньої Михайлівської церкви, була початкова школа, з якої Надія Андріївна і почала свій шлях до знань. У літній час доглядала домашню худобу, а в гарячий час обробітку посівів йшла з матір'ю в поле, щоб виконати норму, заробити трудовень. А поспробуй було його не виробити. Зразу ж попадаєш під критику, а надалі – різні обмеження. Могли і присадибну ділянку зменшити. А звідки жити хліборобу? Тому з усіх сил матері допомагали дівчатка.

Навчання в школі перервала війна. 1942 року школа була закрита, тому середню освіту завершувала після визволення. Тоді ж, 3 червня 1945 року, була прийнята на роботу до Дунаєвецького райвиконкому. Посада кур'єра не дуже престижна, та й платня мізерна. Зате була при справі, почався трудовий стаж, не покидала надія на рух уперед. Розносячи пошту, знайомилася ближче з працівниками відділів райвиконкому, керівниками підприємств, колгоспів і сільрад, що згодом пригодилося.

15 листопада 1947 року її підвищили до рангу райвиконкомівського діловода. Вчилася формувати документи, упорядковувати їх, контролювати обіг, виконання. Саме в цей час доторкнулася й до архівної справи. Ольга Опанасівна Василенко, яка на той час очолювала райархів, не раз перевіряла ведення діловодства, стан архіву райвиконкому. Мимоволі опановувала азами архівної роботи – критеріями оцінки діловодної справи, вимогами до відомчого архіву та й стилем перевірки.

З 6 червня 1953 року і до 18 липня 1959-го працювала інструктором райвиконкому. Однак була відкликана на діловодство, бо ділянка ця, як кажуть, кульгала, а фахівець діловодства був поруч. П'ять років знову віддала діловодству. Не раз отримувала подяки керівництва райвиконкому за добре поставлену справу. З огляду на досвід, ділові якості воно, райвиконкомівське керівництво, 23 червня 1964 року висунуло її на посаду завідуючої загальним відділом. А коли постало питання замінити заврайархівом Н. І. Підгурську, яка йшла в декретну відпустку, нові обов'язки доручили виконувати Надії Андріївній.

Так 1 червня 1965 року почалася двадцятисемирічна праця в архівній царині. Архів, який щойно повернувся з Нової Ушиці (протягом 1963-1965 рр. з ліквідацією Новоушицького району і приєднанням до Дунаєвецького райархівів дислокувався в Новій Ушиці, де було непогане приміщення й готовий фахівець-завідувачка колиш-

нього новоушицького райархіву Н. І. Костогриз), потребував упорядкування. Занедбаний був контроль за станом діловодства і архівів на підприємствах, у колгоспах, сільських радах. Попередній масштаб району, проживання Н. І. Костогриз у Новій Ушиці – все це далось взнаки. Тому роботи вистачало. Та й архівні приміщення доводилося міняти не раз. У напівпідвалі райвиконкому документам загрожувала сирість, доводилося раз, а то й два на рік просушувати теки. А згодом, з січня 1968 року, освоювати нові кімнати в колишньому готелі на Ріжку – центральній площі Дунаївців, 1980-го – в оцадкасі по вул. Гагаріна, 25. Однак вона не тільки забезпечувала збереженість фонду, а й виконання всього комплексу архівної роботи. Перевіряла ведення поточного діловодства й відомчих архівів, консультувала, допомагала, вимагала уваги до архівів і з боку керівників відомчих установ, і керівників райвиконкому.

З вдячністю згадує Надія Андріївна Василя Михайловича Брушньовського, який на посадах секретаря, заступника голови і голови райвиконкому завжди підтримував ініціативи заврайархівом. Належну підтримку мала і з боку секретарів, які завжди були кураторами архівної справи в районі, зокрема Ганни Іванівни Яворської, Олександри Філімонівни Дармограй, Лариси Василівни Сочинської та інших.

Згадує Надія Андріївна архівні уроки, які проводила в міських школах, у першу чергу СШ №1, яку закінчила сама. Директор Арон Львович Дзекцерман охоче приймав її пропозиції про проведення уроків, бесід, лекцій, екскурсій до архіву, всіляко сприяв.

Спиралась на актив і добре поставлене діловодство й архівну справу в маківському ордені Леніна колгоспі «Україна», у воровіївському ім. Т. Шевченка. Опорною базою з діловодства і архівної справи був колгосп ім. Б. Хмельницького, с. Залісці, де за архів відповідала головний бухгалтер Марія Ананіївна Войцехівська.

Огляд стану архівної справи 1968 року виніс її на гребінь слави. Тоді отримала Почесну грамоту обласного архівного управління та обкому профспілки, була занесена до Книги пошани Державного архівного фонду СРСР.

У 60-і роки, підтримуючи авторів нарисів і довідок про населені пункти району до тому «Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область», збирала спогади про славетних Дунаєвччини, надавала можливість краєзнавцям за документами колгоспів, підприємств, сільрад, що зберігалися в райархіві, вивчати соціально-економічний розвиток населених пунктів у 50–60-і роки.

Особисте життя вдалим назвати не можливо. З чоловіком прожили не довго, чоловічого плеча, на яке можна було обіпертись у повсякденні, явно не вистачало. Одна відрада і підтримка – син Василь, нині – Василь Олександрович, педагог, військовик у званні підполковника, державний службовець.

Квартиру, одну кімнату і кухоньку, отримала під час роботи в райвиконкомі. Не дуже щедро віддячило їй керівництво району за майже півстолітню працю у вищому ешелоні районної влади. Одноповерховий старий будинок, що навпроти храму Різдва Христового, неподалік міського ринку, помалу вростає в землю, бракує побутових зручностей. Але там і досі живе привітна жінка Надія Андріївна Севастьянова, живе спогадами про колишню цікаву багатолітню архівну працю і надіями, що Україна відстоїть свою незалежність, життя буде кращим і для неї, і для її дітей, онуків, для всіх українців.

**НАДВІРНЯК
Наталія Василівна,
начальник архівного відділу
Дунаєвецької
райдержадміністрації
у 1992-2008 роках**

Народилася Н. В. Надвірняк 20 серпня 1953 року в м. Дунаївцях. Батько Василь Олександрович працював лікарем Дунаєвецької ветлікарні, мати Галина Семенівна – лаборанткою районної лікарні. Навчалась у Дунаєвецькій середній школі № 2. У 60-х роках школа славилася своїми педагогічними кадрами: Г. Ф. Алтунін – заслужений вчитель школи Української РСР, вчителі Н. С. Когут, Н. І. Коротинська, Л. Г. Осецька, О. Ф. Ведмідь, Н. Ф. Коломієць. Саме вони мали значний вплив на професійний вибір Наталії Василівни, а також дідусь по матері Семен Дмитрович Риндик – Заслужений учитель школи Української РСР.

1970 року Наталія Василівна стала студенткою історичного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту ім. В.П. Затонського, який з відзнакою закінчила 1974 року.

Трудову діяльність розпочала вчителькою історії Чаньківської 8-річної школи. Протягом 1978–1980 років працювала заступником директора з навчально-виховної роботи Дунаєвецької середньої школи № 3.

Її життя і трудова діяльність нерозривно зв'язані з малою батьківщиною – Дунаєвеччиною. Педагогу за покликанням доля дала шанс випробувати свої сили і знання в різних сферах життєдіяльності району.

У травні 1980 року очолила кабінет політосвіти Дунаєвецького райкому компартії України.

Упродовж 1985–1987 рр. другу вищу освіту здобувала у Вищій партійній школі при ЦК компартії України. У липні 1987 року обрана заступником голови виконкому Дунаєвецької районної ради

народних депутатів. У березні 1988 року повернулася на роботу в райком партії.

У червні 1992 року Наталію Василівну призначили начальником архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації. Вона глибоко вивчала стан справ у відділі і у відповідності із законодавством визначила пріоритетні напрямки своєї роботи:

- формування Національного архівного фонду шляхом систематичного комплектування відділу документами постійного зберігання, які репрезентують різні сфери життєдіяльності району;
- забезпечення збереження документів, створення для цього належних умов;
- надання методичної допомоги установам і організаціям в упорядкуванні, описуванні документів, складанні номенклатур справ, положень, інструкцій;
- забезпечення правових і соціальних інтересів громадян шляхом інформування, видачі архівних довідок.

З метою поліпшення санітарно-гігієнічних умов зберігання документів домоглася заміни приміщення і у вересні 1994 року перевезла архів з вул. Гагаріна, 25 у приміщення на вул. Леніна, 7 (нині – Красінських, 7). Там було проведено капітальний ремонт, встановлено охоронно-пожежну сигналізацію. Всі документи закартонувала і розмістила на стелажах, для оперативного пошуку сформувала схему розміщення фондів в архівосховищі, встановила покажчики.

Багато робочого часу відводила удосконаленню описів. За період з 1992 по 1998 роки практично всі описи документів постійного зберігання сільгоспідприємств і третина описів сільських рад за 1944–1980 роки була удосконала, на кожен фонд складена історична довідка. У визначені терміни документи передавала до Державного архіву Хмельницької області.

Формування національного архівного фонду проходило в тісній співдружності з відповідальними за ведення діловодства і архівної справи установами та організаціями. В її основу поклала навчання кадрів архівної справи. Перевагу надавала індивідуальній роботі, однак успішно використовувала й масові форми – наради, семінари, методичні розробки. Головне, чого добивалася, не допустити втрати документів на місцях, забезпечити своєчасне їх упорядкування і передачу на державне зберігання.

Чимало часу відводила роботі у відомчих архівах, перевіряючи діловодство та стану збереження документів.

Не опускала з поля зору такий важливий напрям роботи, як використання документів Національного архівного фонду, тематичне інформування, виконання запитів соціально-правового характеру. Чисельність виданих протягом року довідок сягала 300 і більше.

З року в рік виконувала плани розвитку архівної справи по всіх показниках. За чисельністю фондів і документів у них архівосховище відділу було одним із найбільших в області. На початок 2008 року нараховувалося 106 фондів документів постійного зберігання – 11090 справ.

Проводила роботу з поповнення архіву документами особового походження та фотодокументами. Сформувала 11 фондів особового походження. Серед них – Героя Соціалістичної Праці Віталія Володимировича Стеньгача, заслужених вчителів школи Української РСР Семена Дмитровича Риндика та Івана Петровича Паштепи, народного депутата Верховної Ради України трьох скликань Адама Васильовича Чикала та ін.

Зібрала і описала понад тисячу фотографій з історії району.

У червні 2004 року вирішилось питання створення трудового архіву для прийому документів з особового складу ліквідованих установ та організацій, його спеціаліста ввели до штату архівного відділу.

На той час архівний відділ Дунаєвецької райдержадміністрації неодноразово виборював призові місця в обласному змаганні, 2003 року – третє місце, 2007-го – перше. За сумлінну працю портрет Н.В. Надвірняк був занесений на Дошку Пошани Державного архіву Хмельницької області. Відзначалась вона і Почесними грамотами районної ради, райдержадміністрації, Держархіву області.

Наталія Василівна перебуває на заслуженому відпочинку, проте її портрет і досі знаходиться на Дошці Пошани ветеранів архівного будівництва Хмельниччини.

**КАМІНСЬКА
Аксинія Іванівна
з 22 серпня 2008 року –
начальник архівного відділу
Дунаєвецької районної
державної адміністрації**

Народилася 3 березня 1963 року в с. Заставля Дунаєвецького району Хмельницької області, українка.

З 1970 року по 1978 рік навчалась у Заставській восьмирічній школі, з 1978 року по 1982 рік – у Хмельницькому педагогічному училищі на дошкільному відділі. Отримала спеціальність «Вихователь дошкільних установ».

24 серпня 1982 року прийнята помічником вихователя дошкільного навчального закладу № 4 «Теремок» Дунаєвецької суконної фабрики ім. В.І. Леніна, а 5 вересня того ж року призначена вихователем ясла-садка № 2 «Пролісок» міста Дунаївці. 1983 року обрана секретарем комсомольської організації дошкільних установ міста.

19 травня 1986 року переведена на посаду вихователя дошкільного навчального закладу № 5 міста Дунаївці.

2 січня 1989 року, з введенням в дію ясла-саду № 7 «Усмішка» Дунаєвецького арматурного заводу, була переведена туди вихователем. 2001 року дитсадок реорганізували в НВК «Школа-дитячий садок», а 2002-го – у комунальну установу Дунаєвецької міської ради «Дошкільний навчальний заклад № 5 «Усмішка». З 13 вересня 2003 року стала вихователем-методистом цього закладу. Одночасно, з 1 вересня 2003 року до 30 червня 2006 року, навчалася в Хмельницькому гуманітарно-педагогічному інституті і отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Дошкільне виховання» та здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку. З вересня 2003 року до грудня 2008 року працювала вихователем-методистом за сумісництвом у Центрі ранньої соціальної реабілітації дітей інвалідів «Ластівка», нині кому-

нальна установа Дунаєвецької районної ради «Центр ранньої соціальної реабілітації дітей інвалідів «Ластівка», який розміщувався в тому ж таки дошкільному закладі.

У січні 2008 року вийшла на пенсію за вислугою років і була прийнята на посаду спеціаліста I категорії Служби в справах дітей Дунаєвецької районної державної адміністрації. Того ж року, 22 серпня, після проходження стажування, розпорядженням голови Дунаєвецької райдержадміністрації Наталії Рохової призначена на посаду начальника архівного відділу (12 ранг державного службовця).

Аксинія Іванівна згадує: «Ніколи не забуду того розуміння, душевності і теплоти, з якою прийняв мене колектив Державного архіву Хмельницької області. З легкої руки Петра Яковича Слободянюка, директора Держархіву, у 2008 році водили мене з кабінету в кабінет, знайомили з працівниками відділів, терпляче навчали азів архівної роботи. Перший звіт в Галини Григорівни Осадчої та звіти за подальші роки у Світлани Романівни Михайлової, заступників директора, дали усвідомлення того, що архів – це надбання поколінь, помножені на кропітку працю архівістів, які є скарбницею історії нашої держави».

Роботу розпочала з переїзду в приміщення військкомату за адресою вул. Шевченка, 65. Тут колишній зал засідань пристосували під архівосховище, зняли дерев'яні панелі зі стін, від'єднали електропроводку від розеток у сховищі, побілили стіни, пофарбували вікна, розмістили стелажі, частину зали відділили перегородкою під робочий кабінет. Вікна були заґратованими, але документи все ж потрібно було захистити від сонячного проміння. Тому верхню частину вікон заклали картоном, а на вікна навісили металеві жалюзі. Усі ящики з документами були пронумеровані і з допомогою колег – працівників управління агропромислового розвитку і управління праці та соціального захисту населення перевезені двома машинами в підготовлене приміщення, акуратно, у тому ж порядку, розміщені на металевих та комбінованих стелажах, протяжність яких становила 183,1 погонних метра. Кабінет мав 12м², сховище – 50,3 м². Були закуплені 2 порошкові вогнегасники, гідрометр, електричні лампочки захищені скляними колбами, відстань до стін та між стелажимами відповідала вимогам пожежної безпеки. Приміщення сухе, опалення водяне, архів оснащений комп'ютерною технікою. Приміщення підключили до державної охоронної сигналізації.

31 квітня 2009 року на звернення Аксинії Іванівни Дунаєвецьке управління юстиції провело перевірку і надало їй вичерпну консультацію щодо ведення документації відповідно до вимог законодавства. За наслідками перевірки впорядковано номенклатуру справ, сформовано справи відділу, власне, все приведено у відповідність з вимогами інструкції з діловодства. Відділ був зареєстрований як юридична особа в Єдиному державному реєстрі юридичних та фізичних осіб, виготовили фірмовий бланк, документообіг почали вести комп'ютерним друком. 2012 року виготовлено нову печатку з кодом ЄДРПОУ.

За короткий час (серпень-листопад 2009 р.) підготувала і провела огляд стану ведення діловодства в установах державної влади і місцевого самоврядування, в усіх управліннях і відділах РДА, радах. Комунальні установи району з допомогою А.І. Камінської розробили інструкції з діловодства, номенклатури справ, положення про архівний підрозділ та про експертну комісію, поновили доповнення до історичних довідок. Одночасно продовжувався прийом документів постійного зберігання від організацій і рад. 2009 року прийнято 1355 одиниць постійного зберігання.

Співпраця з Дунаєвецьким районним центром зайнятості населення, котрий виділив людей на громадські роботи для впорядкування документів з особового складу ліквідованих установ та господарств, співпраця з сільськими і селищними радами дали змогу 2009 року зібрати і впорядкувати 69 фондів документів ліквідованих на той час або таких, що не мали правонаступників, підприємств. З цими документами працювала головний спеціаліст архівного відділу Анжела Миколаївна Білан.

До 2008 року документи ліквідованих установ становили 31 фонд. Приміщення для накопичення і збереження цих документів площею 85,5 м² знаходилось за адресою вул. Шевченка, 83-а (у приміщенні колишнього банку «Україна»). У зв'язку з надходженням на зберігання 8000 одиниць постала необхідність у додатковій площі. Щорічно на запити громадян видавали більше 1000 стажових та зарплатних довідок. Якраз розпочалася безкоштовна приватизація земельних наділів, і 2009 року архівним відділом видано 740 довідок соціально-правового характеру, а 2010-го – 2121. Постало питання створення окремого трудового архіву, збільшення його штату.

На пропозицію А.І. Камінської районною радою була затверджена «Програма розвитку архівної справи в Дунаєвецькому районі на 2009 – 2010 роки». За період дії Програми, з 26 травня 2009 року по

31 грудня 2010 року, було впорядковано документи з особового складу ліквідованих 39 сільгоспформувань та 61 установи і організації комунальної та державної форми власності.

У відповідності з договором від 20 листопада 2008 року «Про централізовану охорону майна на об'єкті» ТОВ «Гепард» взяло на цілодобову охорону приміщення архівного відділу. Того ж року встановлено систему пожежної сигналізації. Актом від 2 жовтня 2009 року прийнято в експлуатацію установку та систему протипожежного захисту автоматичної пожежної сигналізації, оповіщення людей про пожежу та передавання тривожних сигналів.

У цей же період в архівний відділ придбано 12 стелажів протяжністю 219, 4 погонних метрів, збільшено площу приміщення сховища за адресою вул. Шевченко, 83-а до 235 м².

Все це дало можливість достроково виконати Програму та порушити питання про створення Трудового архіву як окремої юридичної особи. Рішенням 18 сесії Дунаєвецької районної ради V скликання 17 грудня 2009 року утворено «Комунальну установу Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», а державним реєстратором зареєстровано новоутворену юридичну особу (свідоцтво АО1 № 593269).

Відповідно до спільного розпорядження Дунаєвецької районної державної адміністрації та Дунаєвецької районної ради від 24 червня 2010 року № 444/2010-р 25 червня 2010 року було передано на зберігання новоствореній комунальній установі Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» 100 фондів на 21674 одиниці зберігання (сільгоспформувань – 39 фондів, установ і організацій – 61 фонд).

На державному зберіганні в архівному відділі Дунаєвецької районної державної адміністрації залишилося 122 фонди:

- 46 фондів сільських, селищних, міської рад – 6801 одиниць зберігання;
- 19 фондів організацій та установ – 4008 одиниць зберігання;
- 45 фондів сільгоспформувань – 2445 одиниць зберігання;
- 12 фондів особового походження – 48 одиниць зберігання – 260 документів;
- фотодокументів – 1452 одиниці обліку: 1352 позитиви та 100 одиниць обліку на електронних носіях;
- відеодокументів – 18 одиниць зберігання на 136 одиниць обліку;
- фотодокументів – 6 одиниць зберігання на 118 одиниць обліку.

Усі описи документів погоджені з Експертно-перевірною комісією Державного архіву Хмельницької області та закартоновані.

В архівному відділі залишилося 2 спеціалісти: начальник Аксинія Іванівна Камінська та головний спеціаліст Анжела Миколаївна Білан. Вказані зміни в архівному відділі дали змогу спрямувати зусилля на роботу з установами. У короткий термін була ліквідована заборгованість і здано в архів справи центральної районної лікарні, райкому профспілки працівників агропромислового розвитку, управління статистики в Дунаєвецькому районі, райспоживспілки, ВАТ Дунаєвецька суконна фабрика, КСП «Балинське», село Балин.

Значну підтримку Аксинії Іванівні надавали Петро Якович Слободянюк, на той час директор, та спеціалісти Державного архіву Хмельницької області.

Валентина Станіславівна Рага, начальник відділу формування Національного архівного фонду та діловодства, постійно консультувала з питань формування описів справ, складання номенклатур, положень про архівні підрозділи та експертні комісії, навчала укладати історичні довідки, контролювала списки фондоутворювачів архівного відділу. З її допомогою усунено розбіжності в нумераціях справ у фондах архівного відділу. Проводились виїзди в архівні підрозділи сільських рад, установ міста. 2009 та 2014 років проведено районні семінари з відповідальними за ведення діловодства в радах та загальноосвітніх навчальних закладах району.

Неодноразово архівному відділу надавалась методична допомога працівниками відділу організації та координації архівної справи. Світлана Романівна Михайлова, на той час заступник директора, Світлана Антонівна Данілкович, начальник відділу, особисто відвідали район, надавали консультації з упорядкування справ, розміщення фондів, доступу до архівосховища.

Ірина Василівна Бортник, начальник відділу зберігання, обліку та довідкового апарату, та Надія Іванівна Шевчук, провідний спеціаліст цього ж відділу, допомагали в оформленні документації з контролю за надходженням справ у фонди та їх зберігання відповідно до вимог чинного законодавства, дотримання вимог пожежної безпеки.

Важливим напрямом діяльності архівістів є робота з громадянами. Наталія Анатоліївна Кузьміна, начальник відділу інформації та використання документів, постійно тримає на контролі цю роботу, надає консультації з оформлення довідок на запити громадян. Неодноразово доводилося звертатись і до Юрія Васильовича Олійника,

начальника відділу інформації та використання документів, за кваліфікованою допомогою щодо висвітлення історичних фактів з історії району, укладання історичних довідок.

Володимир Григорович Байдич з перших днів своєї праці на посаді директора Держархіву Хмельницької області перейнявся проблемою перевантаження відділу та включив у графік передачі на зберігання в Державний архів документів ВАТ Дунаєвецька суконна фабрика та відділу статистики в Дунаєвецькому районі. А це – 1757 справ.

Дієву допомогу архівному відділу надає Людмила Анатоліївна Приступа, головний спеціаліст відділу інформації та використання документів, котра перевіряє поданий архівним відділом довідковий матеріал до розгляду Експертно–перевірною комісією.

Заступник директора Олександр Валерійович Войтович під час відвідин відділу підготував відеоряд про роботу архівного відділу та «Трудового архіву» і продемонстрував його на підсумковій колегії Державного архіву Хмельницької області.

Завжди архівний відділ, який вже 7 років очолює А.І. Камінська, отримує підтримку, розуміння, оперативне вирішення складних питань з боку керівництва районної державної адміністрації та районної ради: в оренду передано тепле і сухе приміщення, додаткова комп'ютерна техніка, у складних соціально-економічних умовах збережено штат відділу – два спеціалісти. На черзі дня – питання збільшення площі архівного відділу.

Набувши певного досвіду, Аксинія Іванівна посилила контроль за станом збереження документів рад і установ з 1944 року до 2015 року. Добилася впорядкування радами описів, погосподарських книг, що складає 6339 од. зб., 3141 справу з особового складу. Поповнено фонди відео–фоно–фотодокументів, впорядковано історичні довідки господарств.

Проведено погодження:

- нових інструкцій з діловодства відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31 листопада 2012 р. № 1242;
- положень про архівний підрозділ відповідно до «Типового положення про архівний підрозділ органу державної влади, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації», затвердженого наказом Міністерства юстиції України 10 лютого 2012 р. № 232/5;
- упорядковано номенклатури справ установ, організацій і рад на 2015 рік відповідно до зареєстрованого в Міністерстві юсти-

ції України 17 квітня 2012 р. за № 571/20884 «Переліку типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів».

Робота ведеться системно і послідовно згідно плану, розпоряджень і доручень райдержадміністрації.

Аксинія Іванівна – берегиня прекрасної сім'ї. Чоловік, Антон Петрович Камінський, українець, 1962 року народження, з березня 2014 року очолює Дунаєвецьку районну раду. Син, Антон Антонович, 1989 року народження – фінансовий аналітик, виконавчий директор Універсальної товарної біржі «Контрактовий дім УМВВ», невістка, Юлія Олександрівна, 1990 року народження – провідний спеціаліст відділу фінансово-економічного та господарського забезпечення Київського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. 2015 року сім'ю Камінських поповнив онук Владислав.

Праця Аксинії Іванівни не раз знаходила як державне, так і громадське визнання. 24 грудня 1985 року вона, тоді ще Скорупська, 312 голосами виборців Дунаєвецького виборчого округу № 29 була обрана депутатом міської Ради народних депутатів. Відзначалась грамотами райВО, облВО, Міністерства освіти України, а 14 серпня 1997 року нагороджена знаком «Відмінник освіти України». 19 грудня 2009 року колегія Державного архіву Хмельницької області вирішила занести портрет Аксинії Іванівни на Дошці пошани кращих архівістів Хмельниччини. Неодноразово відзначалась почесними грамотами Дунаєвецької районної державної адміністрації (2009, 2012), Хмельницької обласної держадміністрації (2013), Держархіву Хмельницької області (2014).

В архіві чисто, затишно, йде розмірена робота. Отримавши довідку чи консультацію, відвідувач покидає райархів, сповнений вдячності його працівникам, зокрема начальнику А.І. Камінській, за вичерпну відповідь, за уважне ставлення до людських проблем.

БІЛАН
Анжела Миколаївна,
головний спеціаліст
архівного відділу
Дунаєвецької районної
державної адміністрації

Її призначення на посаду спеціаліста I категорії архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації було викликане потребою рятувати документи особового походження сільгоспформувань, підприємств, установ та організацій, які масово банкрутіли в період переходу до ринкової економіки. Це питання вже досить гостро постало на початку нового тисячоліття і привело до прийняття 24 квітня 2003 року рішення районної ради про створення трудового архіву в складі архівного відділу райдержадміністрації. Для роботи з документами особового походження ліквідованих підприємств, організацій, установ 28 травня 2004 року розпорядженням голови Дунаєвецької районної державної адміністрації №322/2004 р. й була призначена Анжела Миколаївна Білан.

Вона – буковинка, народилася 13 листопада 1976 року в с. Рукшин Хотинського району. Батько – Микола Дмитрович Гермаківський, водій колгоспу «Хотинське повстання», та мати – Любов Олексіївна Гермаківська, працівниця Рукшинського дитсадка, виховали трьох дітей, дали їм відповідну освіту. У Рукшині з відзнакою закінчила середню школу. Це сталося 1993 року. А весною наступного року пішла працювати обліковцем міжгосподарського агрокомбінату «Дунаєвецький».

Протягом 1991–1994 років навчалася в Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті, здобула спеціальність зоотехніка. Однак життя щоразу вносило свої корективи. Заміж вийшла за дунаєвчанина. Сільгоспформування розпадались одне за одним. Застосувати зоотехнічну освіту ставало все складніше. Тому працювала і в Дунаєвецькому відділенні зв'язку оператором, і в управлінні праці і соціального захисту населення Дунаєвецької райдержадміністрації секретар-друкаркою. Звідти й пішла на роботу до архіву.

Призначення співпало з переїздом у нове приміщення по вулиці Шевченка, 83-а, де раніше діяв збанкрутілий банк «Україна». На першому поверсі освоїли 7 сухих кімнат розміром 85,5 м² під архівосховище та робочу кімнату. Отримала комп'ютер. Розпочала збір документів. 2007 року замість посади спеціаліста I категорії розпорядженням голови Дунаєвської райдержадміністрації була введена посада головного спеціаліста архівного відділу. Її виборола на конкурсних засадах А. М. Білан.

У Харківському торговельно-економічному інституті здобула другу вищу освіту і спеціальність бухгалтера, що посилило її знання бухгалтерської документації, з якою в основному й довелося працювати, впорядковуючи документи особового походження. Протягом 2004–2008 років збрала 31 документальний фонд.

2008 року сталося розмежування документів Національного архівного фонду – їх перевезли в приміщення райвійськкомату по вулиці Шевченка, 65, а трудовий архів залишився на старому місці. Однак кількість документів ліквідованих підприємств, організацій та установ невпинно зростала. Протягом 2009–2010 рр. було впорядковано документальний масив ліквідованих 39 сільгоспформувань, 61 установи та організації району. А це викликало потребу збільшити архівні площі. За підтримки начальника архівного відділу їх вдалося розширити до 235 м².

У зв'язку із створенням комунальної установи Дунаєвської районної ради «Трудовий архів», набуття нею юридичного статусу 25 червня 2010 року було передано 100 фондів – 21674 архівних справи, дбайливо зібраних архівним відділом Дунаєвської районної державної адміністрації. Левову долю зусиль до його формування доклала, без сумніву, Анжела Миколаївна, яка за підтримки і допомоги А.І. Камінської виконала важливу історичну місію врятування і впорядкування великого масиву документів особового призначення. Документи передала, а сама залишилася на посаді в архівному відділі.

Начальник архівного відділу Аксинія Іванівна Камінська дає свої колезі похвальну характеристику: зібрана, відповідальна, уважна до відвідувачів. За це не раз відзначалася, отримувала подяки. А 24 грудня 2009 року з нагоди Дня працівників архівних установ нагороджена Грамотою Дунаєвської райдержадміністрації «за вагомий внесок у розвиток архівної справи, збереження і примноження історико-культурної спадщини».

Успішно справляється з місією матері і дружини, разом із чоловіком Вячеславом Станіславовичем Біланом, керуючим Дунаєвським відділенням Хмельницької філії АТ «Брокбізнесбанку», виховуючи двійко дітей – доньку Вікторію і сина Віталіка.

**ФЕЩУК–БАРАНЮК
Юлія Анатоліївна,
з 10 червня 2010 року
рішенням сесії районної
ради призначена завідуючою
комунальної установи
Дунаєвецької районної ради
«Трудовий архів»**

Обставини склались так, що Юлії Анатоліївні довелося з першого дня існування «Трудового архіву» дбати про його облаштування – приймати документи ліквідованих підприємств-установ, організацій, які або не встигли їх передати на зберігання до архіву, або припиняли своє існування в ході комплектування архівного фонду, формувати фонди, створювати описи, апробувати і затверджувати їх в ЕПК і, водночас, обслуговувати громадян району у зв'язку з вирішенням різних соціально-правових проблем.

Юлія Анатоліївна – дунаївчанка, народилася 8 вересня 1982 року, закінчила Дунаєвецьку загальноосвітню школу I-III ст. №4. Отримала ґрунтовну професійну підготовку. У 1999-2001 рр. навчалася в Хмельницькому кооперативному технікумі за спеціальністю «бухгалтерський облік». У Тернопільській академії народного господарства отримала базову вищу освіту і кваліфікацію бакалавра з фінансів. Спеціалістом з фінансів стала після закінчення 2005 року Хмельницького економічного університету.

До «Трудового архіву» працювала в Дунаєвецькому районному Центрі зайнятості на посадах секретаря та спеціаліста I категорії відділу надання соціальних послуг. З 1 листопада 2002 р. до 21 січня 2003 р. у Дунаєвецькому районному центрі соціальних служб була провідним спеціалістом – головним бухгалтером. Досвіду менеджера набувала у ТОВ «Фаворит–Капітал».

Виховує доньку Дарію та сина Максима.

**ЗАКРЕВСЬКИЙ
Анатолій Сигізмундович,
з 21 липня 2011 року
завідує комунальною
установою Дунаєвецької районної
ради «Трудовий архів»
на період післяродової відпустки
Фещук-Баранюк Юлії Анатоліївни**

Власне, батько Анатолій Сигізмундович виконує обов'язки на час післяродової відпустки дочки Юлії Анатоліївни. На перший погляд – ніби й формальний акт. А насправді попередницю заміщає досвідчений управлінець з великою життєвою школою.

Анатолій Сигізмундович народився 18 лютого 1960 року в селі Вихрівка Дунаєвецького району Хмельницької області. Батько – Сигізмунд Давидович Закревський упродовж 24 років очолював правління Дунаєвецької райспоживспілки. Роботу поставив зразково, нагороджений і фронтовими, і трудовими відзнаками, у тому числі й почесним званням «Заслужений працівник торгівлі».

Первинна освіта Анатолія Сигізмундовича – учительська, 1981 року закінчив Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут, здобув спеціальність учителя історії і суспільствознавства. Протягом 1981–1989 рр. працював учителем історії, заступником директора з навчально-виховної роботи Дунаєвецької ЗОШ I – II ст. № 4, у 1989–1992 рр. – методистом по кадрах Дунаєвецького районного відділу освіти.

25 травня 1987 року Анатолія Закревського нагороджено знаком ЦК ЛКСМУ «Кращому учителю-комсомольцю». На той час таким знаком було нагороджено лише 6 учителів області.

Велика школа професійної орієнтації, яку щоденно проходив у сім'ї, також далася взнаки – більше 10 років працював у системі районної споживчої кооперації, у галузі, якій віддав усе своє трудове життя батько. Почав інструктором оргвідділу, інструктором організаційно-контрольного відділу, головою об'єднаного профспілкового комітету працівників споживчої кооперації Дунаєвецького району,

протягом 1998–1999 і 2005–2006 років – заступником голови райспоживспілки. У зв'язку з цим здобув другу освіту і спеціальність комерційного менеджера і товаровознавця в Хмельницькому кооперативному технікумі.

Працював і на державній службі: з 2000 по 2002 рік – начальником відділу організаційної і кадрової роботи Дунаєвецької райдержадміністрації; 2002–2003 рр. – завідувачем сектору оборонно-мобілізаційної та режимно-секретної роботи Дунаєвецької райдержадміністрації; на постійній основі – помічником-консультантом народного депутата України О.В. Пономаренка, отримав 7-й ранг державного службовця.

Не раз обирався депутатом районної ради, у 2003–2005 роках очолював Дунаєвецьку районну кіномережу.

З таким багажем знань і досвіду він прийняв обов'язки керівника «Трудового архіву» і доклав чимало зусиль до його правового і фактичного становлення.

Йому разом із бухгалтером-архівістом Наталією Михайлівною Свідницькою випало обживати нове приміщення «Трудового архіву» – II поверх райдрукарні: проводити капітальний ремонт, встановлювати протипожежну та охоронну сигналізацію, розташовувати стелажі з дотриманням норм, розкласти документальний масив, описувати, упорядковувати, картонувати тощо. А нове приміщення мало і територіальну перевагу (розташоване в центрі міста по вулиці Красінських, 12), площу архівосховища більшу на 20 м² та робочу кімнату – на 10,6 м².

За роки його праці збільшилася кількість фондів та одиниць зберігання: якщо 2010 року було 100 фондів – 21686 справ, то на 1 січня 2015 року – 127 і 24211 відповідно.

У зв'язку із зростанням обсягу фонду і звернень виникла потреба розширити штат. 14 січня 2013 року на посаду архіваріуса прийнято Тетяну Борисівну Казнодій.

Спільними зусиллями невеликий колектив із трьох осіб разом із завідувачем А.С. Закревським протягом 2014 року опрацював та підшив 235 одиниць зберігання, прийняв на зберігання 2 фонди, провів експертизу цінності документів 12 од. зб., виконав 10 тематичних та 1433 запитів соціально-правового характеру, на особистому прийомі розглянув 40 звернень. Власне, успішно справляється з покладеними на нього обов'язками.

**СВІДНІЦЬКА
Наталія Михайлівна,
29 червня 2010 року
призначена на 0,5 ставки
архіваріуса і на 0,5 ставки
бухгалтера комунальної
установи Дунаєвецької районної
ради «Трудовий архів»**

Народилася 9 липня 1982 року в с. Залісці Дунаєвецького району Хмельницької області в селянській родині. Протягом 1988-1997 рр. навчалась у Залісецькій ЗОШ I-II ст., потім – у Балинському вищому професійному училищі – агрофірмі. 2001 року отримала диплом молодшого спеціаліста і фах бухгалтера–плодоовочівника.

З 2002 року працювала в училищі лаборанткою. Звільнилася 2006-го по закінченні післяродової відпустки. Тоді ж стала на облік в районному Центрі зайнятості і до 2010 року працювала на громадських роботах.

У «Трудовому архіві» – з часу його конституювання в окрему установу за рішенням сесії районної ради від 10 червня 2010 р. Успішно поєднує обов'язки бухгалтера, оскільки «Трудовий архів» є юридичною особою і веде самостійно бухгалтерські операції, з обов'язками архіваріуса. Упорядковує справи, готує довідки на звернення громадян.

Перехід на нову роботу спонукав до отримання повної вищої освіти, з 2010 року заочно навчалася в Подільському аграрно-технічному університеті на факультеті бухгалтерського обліку.

З Миколою Васильовичем Свідницьким створили сім'ю, виховують донечку Даринку, 2003 року народження. Проживає в близькому до Дунаївців селі Чанькові.

КАЗНОДІЙ
Тетяна Борисівна,
з 14 січня 2013 року – архіваріус
комунальної установи
Дунаєвецької
районної ради «Трудовий архів»

Тетяна Борисівна народилася в с. Голозубинці Дунаєвецького району Хмельницької області в сім'ї робітників: мати Чепурна Антоніна Никандрівна, як і батько Чепурний Борис Степанович, працювали на Дунаєвецькій суконній фабриці.

У Дунаєвецькій середній школі № 1 протягом 1966–1974 рр. здобувала базову середню освіту, 1978 року закінчила Кам'янець-Подільський будівельний технікум. 1983 року, навчаючись заочно в Хмельницькому кооперативному технікумі, отримала спеціальність бухгалтерера.

Трудовий шлях почала з Дунаєвецького райагробуду, де обидві спеціальності – техніка-будівельника і бухгалтерера – виявилися запитаними: працювала техніком, бухгалтером, інспектором по кадрах.

Брала участь у громадському житті району, неодноразово була секретарем дільничних та окружної виборчої комісії.

У трудовому архіві її досвід знайшов достойне застосування. Вона знає діловодство, бухгалтерську справу і документи, що створюються в ході трудових відносин на виробництві, тому оперативно освоїла основи архівної справи, посадові обов'язки і успішно реалізує статус архіваріуса – права та обов'язки, зафіксовані посадовою інструкцією.

Тетяна Борисівна – мати чотирьох доньок, три із них – Наталія 1977 року народження, Ольга, 1981 р. н., та Юлія, 1984 р. н. – мають свої сім'ї, а Тетяна навчається в Хмельницькому політехнічному коледжі.

Список використаних джерел

Розділ I

1. Цит. за: Слободянюк П.Я. Свідки історії нашої // Подільські вісті. – 1998. – 24 груд. (№ 156).
2. Прокопчук В.С. Дунаєвеччина: край і люди: монографія / Віктор Прокопчук. – Дунаївці; Кам'янець – Подільський: Зволейко Д.Г., 2013. – С. 36.
3. Прокопчук В.С. Два села – одна доля / В.С. Прокопчук. – Кам'янець – Подільський: Оіюм, 2001. – С. 25 – 30.
4. Прокопчук В.С. З народних глибин. Славетні подоляни / Віктор Прокопчук. – Хмельницький: Облполіграфвидав, 1991. – 97 с.
5. Aftanazy R. Dzieje rezydencji na danych kresach Rzeczypospolitej / Roman Aftanazy. – Wyd. 2. – Wrocław: Wyd-wo Zakładu Narodowy im. Ossolinskich, 1996. – Т. 9: Wojewodstwo Podolskie. – S. 103.
6. Там само. – S. 209.
7. Там само. – S. 217.
8. Там само. – S. 232.
9. Orłowski K. Orłowscy: historia jednej rodziny / Karol Stefan Orłowski. – Warszawa: Wyd-wo AgArt, 2002. – 294 s.: il.
10. Aftanazy R. Вказ. праця. – S. 245.
11. Там само.
12. Лукин В.М. История еврейского книгопечатания в Миньковцах // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: зб. наук.-краєзн. праць. – Дунаївці; Кам'янець-Поділ.: ПП «Медобори – 2006», 2008. – Вип. 4. – С. 165 – 198.
13. Aftanazy R. Вказ. праця. – S. 261 – 262.
14. Там само. – S. 264.
15. Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / С.З. Заремба. – Київ: Логос, 1995. – С. 151 – 157.
16. Старенький І.О. Розвиток архівної справи на Поділлі в ХІХ – на початку ХХ ст. // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів національного архівного фонду України: наук. зб.

за підсумками всеукр. наук.-практ. конф. 20-21 верес. 2012 р., м. Кам'янець-Поділ. – Кам'янець-Поділ.: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2012. – С. 86.

17. Там само. – С. 87.

18. Прокопчук В.С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність: монографія / В.С. Прокопчук. – 2-ге вид., допов. – Кам'янець – Поділ.: Зволейко Д.Г., 2014. – С. 43.

Розділ II

1. Архівна справа на Хмельниччині : зб. док., матер. і світлин / [упорядн.: Бернадська Л.В., Завальнюк О.М., Байдич В.Г. та ін. ; редкол.: Баженов Л.В. та ін.]. – Хмельницький : ТОВ «Поліграфіст – 2», 2012. – С. 117.

2. Там само. – С. 103.

3. Там само. – С. 117.

4. Прокопчук В.С. Два села – одна доля ... – С. 70.

5. Його. З історії архівної справи на Дунаєвеччині // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів національного архівного фонду України : наук. зб. – Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2012. – С. 68.

6. Енциклопедія історії України. – Київ : Наук. думка, 2003. – С. 140.

7. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 13 – 14.

8. Там само. – С. 101.

9. Там само. – С. 339.

10. Там само. – С. 340.

11. Українська старовина : орган комісії для охорони пам'яток старовини і мистецтва при Головному управлінні мистецтва і національної культури. – Кам'янець, 1919. – Ч. 1. – С. 9.

12. До охорони військово-історичних пам'яток // Слово. – 1920. – 12 листоп. (Ч. 38). – С. 4.

13. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 17.

14. Там само. – С. 18.

15. Там само. – С. 49.

16. З університетського життя. Передача архівів університету // Боротьба. – 1919. – 12 листоп. (Ч. 8). – С. 4.

17. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 18.

18. Прокопчук В. С. Павло Богацький – учений, краєзнавець / В.С. Прокопчук // Історія України. Маловідомі імені, події, факти : зб. статей. – Київ : Рідний край, 1999. – Вип. 9. – С. 357 – 363.

19. Його. Павло Богацький – повернення в Україну / В. С. Прокопчук // Вільна думка. – Сідней (Австралія), 2000. – Ч. 1–2. – С. 14–15.
20. Його. Павло Богацький: повернення в Україну / Віктор Прокопчук // Архіви / упоряд. Левко Богацький. – Сідней (Австралія), 2003. – С. 8–19.
21. Богацький П.О. З пережитого: спогади // Архіви / упоряд. Левко Богацький. – Сідней (Австралія), 2003. – С. 330.
22. Там само. – С. 333.
23. Його. З архіву Подільського губернського жандармського управління / П. Б. // Наш шлях. – 1920. – 16 трав. (№ 95). – С. 3.
24. Його. Ленін в освітленню його партійних товаришів / П. Б. // Слово. – 1920. – 11 листоп. (Ч. 37). – С. 2–3.
25. Там само. – С. 3.
26. Його. З пережитого: спогади... – С. 349.
27. Хроніка // Наш шлях. – 1920. – 21 лют. (Ч. 35). – С. 2.

Розділ III

1. Прокопчук В.С. Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст.: монографія / В.С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – С. 93–94.
2. Архівна справа на Хмельниччині ... – С. 108.
3. Там само. – С. 109.
4. Там само. – С. 110.
5. Там само. – С. 111.
6. Там само. – С. 111 – 112.
7. Там само. – С. 114 – 115.
8. Періодичні видання доби Української революції 1917 – 1920 рр. у науковій бібліотеці Кам'янець – Подільського національного університету імені Івана Огієнка: бібліогр. покажч. / [уклад.: В.С. Прокопчук, Н.Д. Крючкова, В.Ф. Биковська]. – Кам'янець–Поділ.: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2014. – 34 с.
9. Державний архів Хмельницької області, ф.р. 3161, оп. 1, спр. 12, арк. 15.
10. Там само, спр. 2, арк. 36; спр. 15, арк. 15, 87, 90.
11. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 119.
12. Там само. – С. 120 – 121.
13. Олуйко В.М. Адміністративно – територіальний устрій Поділля: історія та сучасність: монографія / Олуйко В.М., Слободянюк

- П.Я., Баюк М.І. – Хмельницький; Кам'янець – Подільський: Мошак М.І., 2005. – С. 166 – 167.
14. Прокопчук В.С. Дунаєвеччина: край і люди ... – С. 82.
  15. Олуйко В.М. Вказ. праця... – С. 177.
  16. Там само. – С. 178.
  17. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 123.
  18. Там само. – С. 126 – 127.
  19. Постанова Раднаркому УСРР «Про єдиний державний архівний фонд УСРР» від 19 грудня 1925 р. // Хрестоматія з архівознавства / упорядн.: Г.В. Боряк, І.Б. Матяш, Р.Я. Пиріг. – Київ: Видав. дім «КМ Академія», 2003. – С. 140 – 142.
  20. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 301, оп. 1, спр. 71, арк. 7.
  21. Олуйко В.М. Вказ. праця... – С. 222, 224.
  22. Держархів Хмельницької обл., ф. 301, оп. 1, спр. 71, арк. 5 – 5 зв.
  23. Там само, арк. 7.
  24. Там само, ф. 301, оп. 1, спр. 71, арк. 37, 45.
  25. Там само, ф.р. 1534, оп. 1, спр. 17, арк. 2.
  26. Там само, ф. 301, оп. 1, спр. 71, арк. 6.
  27. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 136 – 137.
  28. Там само. – С. 60.
  29. Кириченко І. Архівне будівництво у Хмельницькій області // Архіви України. – 1968. – № 4. – С. 14.

Розділ IV

1. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 63 – 64.
2. Там само. – С. 67.
3. Прокопчук В.С. Дунаєвеччина: край і люди ... – С. 80 – 81.
4. Олуйко В.М. Адміністративно – територіальний устрій Поділля. Історія і сучасність... – С. 181.
5. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 68.
6. Там само. – С. 69.
7. Там само. – С. 71.
8. Там само. – С. 74.
9. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 8.
10. Там само, спр. 34, арк. 87.
11. Архівні установи Хмельниччини: інформ. – довід. вид., присвяч. 90-річчю заснування архівної справи на Хмельниччині / Хмельницька ОДА, Держархів Хмельниц. обл.; [упорядн.: В.Г. Байдич, С.Р. Михайлова, О.В. Войтович та ін.]. – Хмельницький: ТОВ «Поліграфіст – 2», 2012. – 64 с.: фото.

12. Там само. – С. 32.
13. Там само. – С. 33 – 52.
14. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 6.
15. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 72 – 73.
16. Там само. – С. 75.
17. Там само. – С. 140.
18. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 1534, оп. 1, спр. 17, арк. 2.
19. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 79.
20. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 1534, оп. 1, спр. 11, арк. 2.
21. Там само, арк. 4.
22. Там само, арк. 21 – 22.
23. Там само, спр. 17, арк. 6, 10, 67.
24. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 150.
25. Там само. – С. 151 – 152.
26. Держархів Хмельницької області, ф.р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 4.
27. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 172.
28. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 8.
29. Там само, арк. 9.
30. Там само, арк. 11.
31. Там само, арк. 27.
32. Там само, арк. 30.
33. Там само, арк. 23 – 25.
34. Там само, спр. 34, арк. 23.
35. Там само, арк. 6.
36. Там само, арк. 14.
37. Там само, арк. 13.
38. Там само, спр. 9, арк. 17.
39. Там само, спр. 34, арк. 7.
40. Там само, арк. 72.
41. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 225.
42. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 1534, оп. 1, спр. 34, арк. 87–89.
43. Там само, арк. 93.
44. Там само, арк. 86.
45. Там само, арк. 54.
46. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 79 – 80.
47. Архіви України: путівник / Держ. комітет архівів України, УН-ДІАСД; за заг. ред. І. Матяш. – Київ: Горобець, 2007. – С. 19.
48. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 247.
49. Там само. – С. 251.
50. Там само. – С. 242.

Розділ V

1. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 81.
2. Прокопчук В.С. Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст. / В.С. Прокопчук; [наук. ред. П.Т. Тронько]. – Кам'янець – Подільський: Оіюм, 2009. – С. 185.
3. Дунаєвеччина в іменах: біобібліогр. довідник / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук, С.В. Олійник. – Дунаївці, 2007. – Вип. 2. – С. 60.
4. Вронська Т.В. Тюремний мартиролог окупаційного режиму: написи на стінах нацистських казематів / Т.В. Вронська, О.Є. Лисенко. – Харків: Права людини, 2014. – С. 40–41.
5. Мищак І.М. Діяльність оперативних груп архівного управління України по збиранню документальних матеріалів (1941–1944 рр.) // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: зб. статей. – Київ: Рідний край, 1999. – Вип. 6. – С. 208.
6. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 29.
7. Там само. – С. 251.
8. Там само. – С. 82.
9. Поточний архів архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації (далі ПА АВ РДА), спр. 1, арк. 2.
10. Там само, арк. 6.
11. Там само, арк. 11.
12. Там само, арк. 17.
13. Там само, арк. 18.
14. Кириченко І. Архівне будівництво у Хмельницькій області ... – С. 18.
15. Федір Павлович Шевченко: біобібліографія / упорядн.: Г.В. Боряк, Н.О. Герасименко, О.В. Тодійчук; відп. ред. П.С. Сохань. – Київ: Ін-т іст. АН УРСР, 1989. – С. 3–4.
16. Григоренко О.П. Уродженці Дунаєвеччини доктори історичних наук, професори Ф.П. Шевченко і В.С. Прокопчук – видатні історики, організатори архівної справи та історико-краєзнавчих досліджень / О.П. Григоренко// Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: зб. наук. – краєзн. пр. – Кам'янець-Подільський: Зволейко Д.Г., 2013. – Вип. 5. – С. 366–377.
17. Листи з фашистської каторги: збірник листів радянських громадян, які були вигнані на каторжні роботи до фашистської Німеччини / автор передм. і ред. Ф.П. Шевченко. – Київ: Укрполітвидав, 1947. – 157 с.

18. Апанович О.М. Федір Павлович Шевченко – історик, архівіст, історіограф, джерелознавець, археограф, організатор науки, Людина: спогади та історіографічний аналіз / Олена Апанович. – Київ: Ін-т іст. України НАН України, 2000. – 180 с.
19. Селянський рух на Буковині в 40-х рр. ХІХ ст.: зб. док. / упорядн. Ф.П.Шевченко. – Київ: Укрполітвидав, 1949. – 229 с.
20. Прокопчук В.С. Вшанування пам'яті Ф.П. Шевченка на його батьківщині в м. Дунаївці / Віктор Прокопчук // «Істину встановлює суд історії: зб. на пошану Федора Павловича Шевченка» / [упорядн.: С. Батуріна, Г. Боряк, Л. Дубровіна, І. Матяш та ін.; відп. ред. Геннадій Боряк]. – Київ: Держкомархів України, 2004. – Т. 1: Джерела. – С. 207–213.
21. Прокопчук В.С. Вшанування пам'яті Ф.П. Шевченка на його батьківщині в м. Дунаївці / Віктор Прокопчук // Історіографічні дослідження в Україні: наук. зб. / відп. ред. Ю.А.Пінчук. – Київ: НАН України, Ін-т іст. України, 1999. – Вип. 7: Пам'яті історика України, чл.-кор. НАН України Ф.П. Шевченка. – С. 91–99.
22. Прокопчук В.С. Федір Павлович Шевченко і Дунаєвеччина // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: зб. наук.-краєзн. пр. – Дунаївці; Кам'янець – Подільський: К-ПДУ, ІВВ, 2000. – Вип. 2. – С. 207–211.
23. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 267.
24. Там само. – С. 268.
25. Там само. – С. 263.
26. Там само. – С. 269.
27. Там само. – С. 272.
28. Там само. – С. 273.
29. Там само. – С. 274.
30. Кириченко І. Архівне будівництво у Хмельницькій області ... – С. 19.
31. Там само. – С. 18.
32. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 281–282.
33. Там само. – С. 282.

Розділ VI

1. Олуйко В.М. Адміністративно – територіальний устрій Поділля. Історія і сучасність... – С. 214.
2. Прокопчук В.С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність ... – С. 113.
3. Там само. – С. 114.

4. Історія міст і сіл Української РСР. Хмельницька область. – Київ: Ін-т іст. АН УРСР, 1971. – С. 237 – 262.
5. Прокопчук В.С. Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст. ... – С. 278.
6. Кириченко І. Архівне будівництво в Хмельницькій області ... – С. 20.
7. Архівна справа на Хмельниччині ... – С. 33.
8. Кириченко І. Вказ. праця ... – С. 22.
9. Поточний архів Архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації, Акт передачі документальних матеріалів, Нова Ушиця, 1965, спр. 1, арк. 1 – 11.
10. Там само, Звіт про стан і роботу державних архівів з перемінним складом документальних матеріалів за 1966 р., арк. 1.
11. Там само, Паспорт Дунаєвецького районного державного архіву на 1 січня 1968 р., арк. 1.
12. Там само, Звіт про роботу Дунаєвецького районного державного архіву за 1968 р., арк. 1 – 8.
13. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 291.
14. Там само. – С. 292.
15. ПА АВ РДА, Звіт про роботу Дунаєвецького районного державного архіву за 1970 рік, арк. 1.
16. Там само, Паспорти Дунаєвецького районного архіву, арк. 3.
17. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 34.
18. ПА АВ РДА, Паспорт Дунаєвецького районного архіву, арк. 4.
19. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 308.
20. ПА АВ РДА, Паспорт Дунаєвецького районного архіву, арк. 4 – 5.

Розділ VII

1. Поточний архів архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації, Паспорт Дунаєвецького районного архіву, спр. 126, с. 5, 7.
2. Там само, Історична довідка про архівний відділ Дунаєвецької райдержадміністрації Хмельницької області, с. 13.
3. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 350.
4. ПА АВ РДА, Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації за 2009 рік, спр. 144, арк. 2 зв.
5. Там само, Матеріали комплексної перевірки відділу культури Дунаєвецької районної державної адміністрації, 28–30.09.2009 р., спр. 153, арк. 4–6.
6. Там само, Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації за 2009 р., спр. 144, арк. 2–2 зв.

7. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 296.
8. ПА АВ РДА, Список прийому і упорядкування документів особового походження, арк. 1–2; Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації за 2014 рік, спр. 208, арк. 80.
9. Там само, Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації за 2014 рік, спр. 208, арк. 80-81.
10. Там само, Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації за 2014 рік, спр. 208, арк. 13.
11. Там само, Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації за 2008 рік, спр. 131, арк. 16.
12. Там само, арк. 13; за 2009 р., спр. 144, арк. 45; за 2010 р., спр. 162, арк. 56; за 2011р., спр. 173, арк. 68; за 2012 р., спр. 185, арк. 65; за 2013 р., спр. 195, арк. 46; за 2014 р., спр. 208, арк. 31.
13. Камінська А. І. Дорога в життя // Дунаєвецький вісник. – 2014. – 27 берез. (№ 13); 3 квіт. (№ 14).
14. Її. Архівні документи – свідки минулого / А. І. Камінська // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій. – Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2013. – Вип. 5. – С. 558–561.
15. Прокопчук В. С. З історії архівної справи на Дунаєвеччині // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів національного архівного фонду України : наук. зб. – Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2012. – С. 66–80.
16. ПА АВ РДА, Паспорт Дунаєвецького районного архіву, арк. 7–8; Звіти про роботу архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації за 2008 р., спр. 131, арк.8; за 2009 р., спр. 144, арк. 10; за 2010 р., спр. 162, арк. 10; за 2011 р., спр. 173, арк. 10; за 2012 р., спр. 185, арк. 9.
17. Архівна справа на Хмельниччині... – С. 330.
18. Там само. – С. 345.
19. ПА АВ РДА, Звіти про роботу архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації за 2012–2014 рр.
20. Там само, Паспорт Дунаєвецького райархіву, арк. 7–9; Звіти про роботу архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації за 2008 р., спр. 131, арк. 22, 23; за 2009 р., спр. 144, арк. 58, 61; за 2010 р., спр. 162, арк. 68, 71; за 2011 р., спр. 173, арк. 80, 83; за 2012 р., спр. 185, арк. 77, 80, спр. 195, арк. 65, 66; за 2014 р., спр. 208, арк. 75, 79.

21. Там само, Звіт про роботу архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації за 2014 р., спр. 208, арк. 75, 78, 91, 92.

Розділ VIII

1. Шпак В. Трудові архіви чи валіза без ручки? / Віктор Шпак // Урядовий кур'єр. – 2012. – 10 листоп. (№ 207). – С. 1, 6.
2. ПА АВ РДА, Исторична довідка, с. 1.
3. Там само, Інформація на адресу Державного архіву Хмельницької області, арк.1.
4. Поточний архів комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», Статут комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», арк. 1.
5. Там само, арк. 2.
6. Там само, Список фондів з особового складу комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» станом на 1 січня 2015 року, арк. 1–7.
7. Там само, Звіти комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» за 2012–2014 роки.
8. Там само, Довідка комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» про роботу у 2010–2011, арк. 2.
9. Там само, Звіти про роботу комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» за 2012–2014 рр.
10. Там само, Список фондів з особового складу комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів», 6 арк.
11. Поточний архів архівного відділу Дунаєвецької райдержадміністрації, Список справ, які знаходяться в розшуку станом на 9 серпня 2012 року, 6 арк.
12. Архівні установи Хмельниччини ... – С. 33–56.

Додатки

Додаток № 1

Декрет Ради Народних Комісарів РСФРР «Про реорганізацію і централізацію архівної справи»

1 червня 1918 року

1. Все архивы правительственных учреждений ликвидируются, как ведомственные учреждения, и хранящиеся в них дела и документы отныне образуют Единый государственный архивный фонд.

2. Заведывание Государственным архивным фондом возлагается на Главное управление архивным делом.

3. Все дела и переписка правительственных учреждений, законченные к 25 октября 1917 года, поступают в Государственный архивный фонд.

За период времени, особо определяемый Главным управлением архивным делом для каждого ведомства по соглашению с ним, дела, не утратившие значения для повседневной деятельности, остаются в помещении данного ведомства и не поступают в ведение и распоряжение Главного управления архивным делом.

4. Все ныне производящиеся дела и переписка правительственных учреждений остаются при них в течение срока, устанавливаемого для каждого ведомства особым положением. После указанного срока все оконченные дела передаются в Государственный архивный фонд.

5. Правительственные учреждения не имеют права уничтожать какие-бы ни было дела и переписку или отдельные бумаги без письменного разрешения Главного управления архивным делом.

Нарушители сего запрещения будут привлечены к судебной ответственности.

6. Главное управление архивным делом должно немедленно установить порядок получения справок из Государственного архивного фонда, причем преимущественное право получения справок предоставляется тому ведомству, которое производило данное дело.

7. В целях лучшего научного использования, а также для удобства хранения и экономии расходов, отдельные части Государственного фонда по возможности должны быть соединены по принципу централизации архивного дела.

8. Главное управление архивным делом входит в Народный комиссариат просвещения, составляя в нем особую часть.

9. Заведующий Главным управлением архивным делом утверждается по представлению Народного комиссара просвещения центральным правительством.

Он пользуется правами члена коллегии Народного комиссариата просвещения и является представителем Управления архивным делом в Центральном правительстве с правом непосредственного доклада.

10. Положение о Главном управлении архивным делом и подведомственных ему областных управлениях будет издано дополнительно.

11. С опубликованием настоящего декрета отменяется действие всех донныне изданных декретов и постановлений об организации архивного дела в России.

12. С 1 июня 1918 года кредиты, открытые различным ведомствам на содержание состоящих при них архивов, передаются в распоряжение Народного комиссариата просвещения на нужды Главного управления архивным делом.

Председатель Совета Народных Комиссаров В. Ульянов (Ленин)

*(Сборник руководящих материалов по архивному делу
(1917-июнь 1941гг). – М., 1961. – С. 12, 13)*

Додаток № 2

Протокол засідань архівної комісії Кам'янець-Подільського українського державного університету

31 липня, 4 серпня 1919 року

Прибули на засідання: декан історико-філологічного факультету професор Клименко, приват-доцент протоієрей Сіцінський, професор Клепатський, професор Неселовський і приват-доцент Бялковський.

31 липня склали текст протесту проти нищення архівів і призначили нове засідання на 4 серпня для заслухання докладів протоієрея Сіцінського і Бялковського про архівне діло в Росії та Західній Європі, а також для остаточного редагування тексту записки про охорону архівів до Міністерства освіти.

4 серпня заслухали доклад і виробили текст заяви, з якою університет має звернутися до Пана Міністра Народної Освіти:

«В останні часи брак паперу та нестача коштів на утримання служачих деяких установ загрожують архівам цих установ, документи яких можуть бути продані або знищені виванням з них чистих листів паперу. При цьому загинуть акти, які мають історично-наукову цінність. Щоби не допустити цього, потрібно негайно заборонити безоглядне нищення або продаж архівів. Разом з тим, визнається необхідним упорядкувати архівну справу так, щоб догляд і збереження архівів на певній території доручалися постійній комісії, в склад якої входили б знавці архівного діла та археографи, науково підготовлені, призначені Міністерством Освіти по рекомендації історико-філологічних факультетів або Академії Наук. Ця комісія одержує право вибирати з архівних документів все науково-цінне, допомагати їй і цій справі повинна адміністрація всіх установ. Одібране архівною комісією, зведене в певні місця, повинно зберігатись під її доглядом, а все останнє, яке не має історичної цінності, залишається в розпорядженні урядових установ.

Університет має за честь просити, аби закон про архівну справу та інструкція архівним комісіям були вироблені в найближчій часі. Університет також гадає, що для підготовки вчених архіваріусів потрібно завести спеціальну вищу археографічну школу, а до її заведення влаштувати по університетських містах короткотермінові архівні курси.

Університет гадає, що праця тимчасової архівної комісії, негайно заснованої у Кам'янці, під доглядом історично-філологічного факультету, до переведення належного закону, дасть можливість урядовим установам використовувати велику кількість документів, не маючих наукової цінності, для задоволення їх потреб в чистому папері.»

Секретар Ради Професорів Кам'янець-Подільського
Державного Українського Університету [П. Клепатський]

(ЦДАВО України, ф. 3689, оп. 1, спр. 14, арк. 138)

Акт

1926 року, червня, 12-го дня. Мною інспектором Кам. окрархуправління Барановським Ф.І. в присутності секретаря Дунаївецького райвиконкому тов. Панаса І.В. проведено обслідування архівної частини діловодства Дунаївецького райвиконкому. Обслідуванням встановлено слідуюче:

1. Дунаївецький райвиконком обіймає собою 6 відділів, а саме: загальний – секретаріят, адмінвідділ, місцгосп, земвідділ, фінподатковий відділ і культурно-соціальный.

2. Архіваріуса не маєтья, відповідальність за упорядкування архіву, обов'язки, як відповідача, райвиконкомом ще й не покладено, тим самим райвиконкомом не виконана обов'язкова постанова ОВК ч. 10 п. 4, де говориться про виділення спеціального робітника, котрий би відповідав за збереження, упорядкування і охорону архіву.

3. Архматеріал зазначеної установи зберігається по всіх п/відділах окремо в тих же п/відділах цей матеріал хорониться в окремих шафах і частково в шафах разом з сучасним діловодством і від останнього цей матеріал частково не відділений.

4. Архматеріал не мав належного упорядкування в технічному стані завдяки тому, що зберігається по кожному відділі окремо й частково з сучасним діловодством. Крім того деякі справи не підшиті, не пронумеровані, не пропечатані, не ув'язані в зв'язку і не складено опису згідно інструкції, форми, надіслані РВК для керування по веденню архіву справ та инш.

5. А також на деяких справах відсутні написи дати початкової й кінцевої частини, крім того, відсутні односторонні обгортки на справах, завдяки чому на тих же справах рвуться окремі паперці ділового змісту.

6. Хронологічний стан взагалі всього архіву:

а) метричним книгам з 1922 року по 25 рік.

б) книгам по земельному відділу з 1902 р. по 1925 р.

в) по діловодству справам і книгам і т. инш. з 1921 р. по 1925 р.

7. Вага всього архматеріалу буде приблизно 15-20, за винятком метричних книг по ЗАГСу, яких буде приблизно пудів – 50.

8. Архіву революційного часу і за часи революції не сохранилось, про що до цього акту додається акт РВК про знищення бувших старих архівів.

Особливі уваги.

а) Як видно з оляду і обслідування архіву й його стану, що Дунаївецький райвиконком мало звертав уваги на ряд розпоряджень ОВК і вказівок Окрарха в напрямку приведення в належний технічний стан упорядкованости архівів.

б) РВК необхідно перевести роботу по упорядкованости архматеріалу згідно обов'язкової постанови Президії ОВК ч. 10 п. 2 і 4, а також інструкції й форми Окрарха, а саме закінчити підшиттьом всі справи, пронумерувати, пропечатати, розкласти по роках, виділити по діловодних фондах-відділах, ув'язати в зв'язку, прикріпити картонні ярлики з надписами по формі ч. 3 і скласти описи по формі ч. 2, а також, де відсутні на справах обгортки й надписи дат, завести нові й понадписувати.

Крім того, весь матеріал відділити від сучасного діловодства й сконцентрувати в одне місце – себто в окрему кімнату й виділити спеціальну особу з числа співробітників, як відповідача по веденню архматеріалу і його упорядкованости, збереження й охорони.

Цього акта складено в 3-х примірниках, оден з них залишається при райвиконкомі, останніх два надсилається до Кам. Окр. Арх. Управління.

Інспектор Кам. Окр. Арх. Управління	/ Барановський /
Голова Р.В.К.	/ Крешенков /
Секретар	/ Панас /

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 34, арк. 5–5 зв.)

Додаток № 4

Акт

1926 року, Червня, 14 дня. Мною інспектором Камокрархуправління Барановським Ф.І. в присутности діловода фабконтор тов. Мойсеєва Г.Н. проведено обслідування архівної частини і діловодства тресту «Дунфабрик». Обслідуванням установлено слідує:

1. Архматеріал хорониться в одні кімнаті на чердаку, справи, книги та инш. зложені на полицях в трьох стояках.

2. Більшість справ зложені в пачках в картонні закриті папки, остання часть пов'язана в пачки зв'язок, на кожній зв'язці маються ярлики, но не відповідні загальній формі.

3. Справи всі підшиті і пронумеровані, зложені в задовольняючий порядок, но відсутність опису всього матеріалу.

4. Друкматеріал мається тільки газети, як-то: Вісти та Труд і Известія, котрі вшиті в окремі зшитки в переплетеному порядку в обгортки грубого паперу.

5. Архматеріал, як-то корешки ордерів і так инш. різних кусків паперу зложені в один ящик, котрі не мають порядку і знаходяться в разкинутому вигляді, цей матеріал з хронологічного стану за часи до Революції і по сучасний мент.

6. Хронологічний стан книгам і справам з 1920 по 1925 рік.

7. Вага всьому архматеріалу буде приблизно 8-10 пудів.

8. Більша кількість арматеріалу вивезена Управлінням тресту в Київ, позаяк таковий виїхав в Київ.

Особливі уваги.

а) Адміністрації контори «Дунфабрик» звернути увагу на те, щоби всі архіви, торкаючись одної профлінії, були підшиті, пронумеровані, пропечатані і розкладені по роках, а також ув'язанні в пачки зв'язок, або вкладенні в картонні обгортки, на тих же зв'язках зробити відповідні надписи згідно форми та інструкції Окрарху, а також всьому архіву необхідно скласти описи.

б) До опису необхідно прикласти структурну схему контори, а також ту же схему додається до цього акту.

в) Про увезення з собою в ТРБОХ примірниках, ОДЕН з них залишається конторі, а останніх ДВА надсилається до Окрарху.

ІНСПЕКТОР КАМОКРАРХУПРАВЛІННЯ / БАРАНОВСЬКИЙ /
ДИРЕКТОР ФАБКОНТОРИ / ВОЙТЮК /
ПРИСУТНІЙ ДІЛОВОД / МОЙСЕЕВ /

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 301, оп. 1, спр. 71, арк. 6)

Акт

1926 року Червня 18 дня. Ми, нижче підписані, голова Дунаївецького райвиконкому Крешенков, секретар того ж РВК Панас, відповідальний за архів співробітник РВК Гайдамашко, голова Могилівської сільради / по місцю знаходження архиву / Буяр, склали цього акта в слідуючому:

Весь архив бувшого Волосного Правління, якого малось до 100 пудів, знищено за часи горожанської війни поляками в 1920 році з якого залишилось лише остатки окремих різних паперців вагою приблизно 1-2 пуди. Документів або довідок, в дійсности ким було знищено зазначений архів, при справах РВК не мається. Райвиконкому відомо про знищення зазначеного архіву лише зі слів голови сільради т. Буяра, який персонально підтверджує вищезазначене знищення архіву за часи горожанської війни. Про що складено цього акта в двох примірниках, оден з них залишається при справах РВК, а другий надсилається до Окраха.

Голова РВК	/ Крешенков /
Секретар	/ Панас /
Відповідальний за архів співробітник РВК	/ Гайдамашко /
Голова Могилівської сільради	/ Буяр /

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 301, оп. 1, спр. 71, арк. 6, 7)

Додаток № 6

Ухвала Секретаріату ВУЦВК

«Про перетворення архівосховищ райвиконкомів в райархіви»

1 лютого 1932 року

За ухвалою Секретаріату ВУЦВКу з 10.XI.1931 року (Прот. № 21/506 п. 2) Райвиконкоми повинні були перетворити свої архівосховища на Районові Архівосховища (Райархіви), до яких концентруватимуться для тимчасового переховування архматеріали Районових та сільських установ Вашого району. За тією ж постановою Секрета-

ріату ВУЦВКу РВК повинні були загальне керування архівною справою в районі покласти на одного з членів президії РВК. Крім того, щоб дати можливість нормально працювати Районовому архіву, Райвиконкоми повинні були на 1932 р. передбачити певні грошові витрати, які забезпечили б організацію роботи Райархіву, належне переховування в ньому архівних матеріалів, а також повинні були визначити особу, яка безпосередньо виконувала б обов'язки по налагодженню архівної справи в Районі та по виконанню робіт в самому Райархіві (По тих РВК, де до того такої особи не було).

Отже Центральне Архівне Управління УСРР просить Вас сповістити його про таке: 1) Чи перетворено вже архів Вашого РВК на Районовий Архів; 2) чи забезпечений районний архів приміщенням, та яку площу має це приміщення; 3) яку суму коштів асигновано за бюджетом 1932 р. на організацію Райархіву; 4) персонально на кого з членів Президії РВК покладене загальне керування архівною справою в районі (треба подати його прізвище); 5) чи виділено спеціальну особу для безпосередньої роботи в Райархіві та для організації архівної справи в районі і кого саме.

Центральна Архівна Управа просить подати ці відомості в найближчий час.

Додаток: Витяг із протоколу Секретаріату ВУЦВКу.

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1531, оп. 1, спр. 1, арк. 1)

Додаток № 7

Основні вказівки Центрального архівного управління щодо роботи районних та міських архівів

2 квітня 1932 року

1. Основними завданнями Районовому і Міському Архіву на першій стадії його роботи є обслідуно-інструкторська робота. Ця робота полягає в систематичному обслідуванні й інструктуванні установ, підприємств і організацій, що є на терені району або міста, в питаннях правильного зберігання архівних матеріалів. В цій роботі треба керуватися, щодо міських і районних установ «Правилами поставлення архівів у Державних та громадських (в тому числі кооперативних і професійних) установах, підприємствах і організаціях УСРР», що ж

до установ і організацій сільського значиння – спеціальною «Інструкцією про постановку архівної справи в сільрадах». По ці інструкції, якщо їх в РВК та МР не має, треба звертатися до відповідної Обласної Архівної Управи.

Особливу увагу треба звернути на архіви низових сільських установ і організацій (Сільради, колгоспи, радгоспи, кооперативні та професійні організації, добровільні товариства і т. ін.). Райархіви і Міськархіви мусять у своїй інструкторсько-обслідній роботі домогтися, щоб по всіх установах, підприємствах і організаціях архівні матеріали зберігалися точно згідно зі згаданими вище правилами і інструкціями, тобто були впорядковані (підшиті в обгортки, мали опис, були відповідно розкладені в певному постійному місці їх переховування), щоб архівні матеріали були цілковито забезпечені від пошкодження, розкрадення тощо.

2. З інструкторсько-обслідної роботи Райархівів і Міськархів виходить друге, такою ж мірою основне, їх завдання – концентрувати архівні матеріали, що їх належить переховувати в архівосховищі Райархіву або Міськархіву. Це перше, ті архівні матеріали, що їм минув установлений реченець переховування в архіві даної установи, підприємства або організації (ці реченці визначено в зазначених вище «правилах» та «інструкціях» і, по-друге, матеріали всіляких зліквідованих установ, в тому числі й установ дореволюційного часу.

Примітка: Архівні матеріали Обласних, республіканських, всесоюзних установ, підприємств та організацій хоч такі й розташовані на терені даного району чи міста, підлягають непосредньо віданню відповідної Обласної архівної управи, як лінією інструктування, так і щодо концентрування архівних матеріалів.

Архівні матеріали всіх установ, підприємств і організацій міського, районного і сільського значення повинні переховуватись у цих установах, підприємствах і організаціях протягом 2-х років з часу закінчення діловодством цих матеріалів і після спливу цього реченця передаються до Райархіву чи Міськархіву.

Архівні матеріали зліквідованих установ треба передавати до Районового чи міського Архіву з менту ліквідації установи.

У цій роботі райархіви і міськархіви повинні звернути увагу особливу на архіви сільських установ і організацій зокрема, сільрад, колгоспів, комун, кооперацій, і професійних організацій тощо.

Приймаючи від установ архівні матеріали, треба завжди перевіряти, в якому вони стані: якщо матеріали не впорядковано згідно зі згаданими вище інструкціями, треба зобов'язати ці установи негайно

впорядкувати ті чи ті архівні матеріали, що їх треба здавати до Райархіву чи МА.

3. Щоб забезпечити приймання архівних матеріалів до Райархіву або Міськархіву, треба, передовсім, організувати архівосховище, тобто таке приміщення, яке б найбільше відповідало елементарним умовам зберігання архівних матеріалів: було б достатнє площею, досить світле, не було б вогке, було б по змозі максимально ізольоване від інш. приміщень, забезпечено з боку протипожежних засобів тощо.

Крім того приміщення повинно бути устатковане стілажами (полицями), бо складати архівні матеріали не на полицях не можна.

У всіх питаннях роботи Райархіву і Міськархіву повинні звертатися до відповідної Обласної Архівної Управи.

Керівничий Центральної архівної управи УСРР
Керівник архівознавчої групи ЦАУ

[С. Семко]
[А. Юрченко]

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1531, оп. 1, арк. 5, 6)

Додаток № 8

Постанова Центральної Архівної Управи УСРР «Про порядок концентрації матеріалів з міських і районних архівів до обласних і державних історичних архівів УСРР»

15 липня 1932 року

На підставі п. 12 арк. 8 постанови ВУЦВКУ і РНК УСРР з 20-го червня 1932 року «Про Центральну Архівну Управу УСРР, її місцеві органи та установи, що є при ній та її місцевих органах», Центральна Архівна Управа УСРР встановлює такий порядок концентрації архівних матеріалів з Міських і Районових Архівів до Обласних і Державних Історичних Архівів УСРР.

1. Районові і Міські Архіви передають зосереджені в них архівні матеріали до відповідних Державних Історичних Архівів після спливу 10 років з дня закінчення переведення цих матеріалів.

Увага: Це правило не поширюється на всі архівні матеріали, датовані до 1925 року, що їх Районові і Міські Архіви передають до відповідних Історичних Архівів негайно після виявлення таких матеріалів.

2. Районові і Міські Архіви можуть передавати зазначені в арт. 1 архівні матеріали до відповідного Історичного Архіву лише з попереднього дозволу відповідної Обласної Архівної Управи.

Архівні матеріали з Районових і Міських Архівів до Історичних Архівів передаються коштом Райархівів і Міськархівів, що передають такі матеріали.

Увага: Архівні матеріали передаються впорядкованими, за описами, відповідно до загальних правил передачі архівних матеріалів дієвих установ до державних архівосховищ.

4. Щоб зосередити всі архівні матеріали, відкладувані на кожній даній історично складеній території в її найближчому культурному центрі і тим сприяти найбільшому розвитку науково-дослідчої і масової політвиховної роботи архівними матеріалами на місцях, визначити такий розподіл архівних матеріалів, зосереджуваних в Районових і Міських Архівах поміж мережею Обласних і Державних Історичних Архівів.

3.3. До Кам'янець-Подільського Державного Історичного Архіву передають свої архівні матеріали такі Райархіви Вінницької області:

1. Дунаївський	6. Смотрицький
2. Затонський	7. Солобковецький
3. Кам'янецький	8. Староушицький
4. Новоушицький	9. Чемеровецький
5. Оринінський	

3.4. До Проскурівського Державного Історичного Архіву передають свої архівні матеріали такі Райархіви Вінницької області:

1. Антонінський	8. Михалпільський
2. Волочиський	9. Проскурівський
3. Городоцький	10. Старокостянтинівський
4. Грицівський	11. Теофіпольський
5. Деражнянський	12. Юринецький
6. Ляличівський	13. Яролинецький
7. Меджибіський	

Увага: Райарх Дзержинського району Вінницької області передає свої архівні матеріали до Житомирського Державного Історичного Архіву, що є на терені Київської області.

Керівничий Центральної Архівної Управи УСРР [С. Семко]

(Держархів Хмельницької обл., ф. р. 1531, оп. 1, спр. 1, арк. 28–29)

Планові показники районних архівних управлінь на 1936 рік

1. По обследованию и инструктажу архивов, подведомственных учреждений, предприятий и организаций

	Наименование районов	Учрежд. и орган.		Сельсо-ветов	Заводов и фабрик	колхозов	совхозов	МТС	Всего
		город	район						
1	Дунаевецкий	–	12	5	2	24	1	–	54
2	Ст.-Ушицкий	–	12	15	–	24	1	1	53
3	Орининский	–	12	15	1	24	–	1	53
4	Чемеровецкий	–	13	16	–	26	2	1	58
5	Смотричский	–	13	16	1	27	1	1	59
6	Ново-Ушицкий	–	13	15	2	26	1	–	57
7	Миньковецкий	–	12	14	–	23	–	1	50
8	Солобковецкий	–	12	13	1	21	–	1	48
9	Каменец-Под.	20	16	21	3	30	1	1	92

2. По концентрации архивных материалов до районных Архивохранилищ и передачи до государственных исторических архивов. (Задание по количеству архивных дел).

№	Наименование районов	С учрежд. и орган.	С пред-приятій район. значен.	С колхозов	С совхозов	С МТС	Всего	Передача Госуд. историческому архиву
1	Дунаевецкий	1430	143	880	150	54	3944	600
2	Ст.-Ушицкий	1430	143	880	150	54	3944	600
3	Орининский	1430	143	880	–	54	3794	600
4	Чемеровецкий	1440	144	880	300	54	4114	625
5	Смотричский	1440	144	880	150	108	4018	625
6	Н.-Ушицкий	1440	144	880	150	108	40189	625
7	Миньковецкий	1430	143	880	–	54	3794	600
8	Солобковецкий	1400	140	880	–	54	3734	600
9	Каменец-Под.	1560	156	970	150	162	4402	725

Инспектор окружного архуправления

/ Кучер /

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 6, арк. 6)

Акт

1936 року, травня, 9 дня с. Заставля. Мною райархіварусом Дунаєвецького району Пущицьким Ст. И. в присутності голови к-пу Марчка та рахівника к-пу Дармограя, секретара к-пу Тарнавської Аделі зроблено обслідування стану архівних матеріалів к-пу ім. Блюхера та виявлено слідуєче:

1. Колгосп існує з 1930 року, архівних справ схоронено лише за 1934-35 рр. в повності, а за 1930 рік зовсім справ не маєтья, а частково маєтья за 1931-32 рік.

2. Справи схороняютья в шафі канцелярії к-пу, відповідального за архівматеряли виділеного не має.

3. На всі архівматеряли не маєтья жодного обліку, як-то номенклатури справ не маєтья, всі справи непонумеровані, в кінці справи не маєтья підпису відповідальної особи за архів, скільки маєтья аркушів в справі.

4. Всі архівматеряли не мають прикріплених ярликів з підписом за який рік, які матеряли, коли почато і закінчено.

Висновки

Не пізніше як до 15.V.36 р. впорядкувати весь архівматерял слідуєчим порядком:

1. Прономерувати по аркушах, на звороті підписати, скільки аркушів, та на обгортці поставити порядковий № справи.

2. Розібрати по роках, пов'язати пов'язками, прикріпити ярлики та виставити номенклатуру справ за кожний рік.

3. В самій ближчий час виділити на управі к-пу відповідального за справи та архівматеряли та придбати шкафа для схоронення архіву, і виписку з протоколу надіслати до Дунаєвецького райархіву.

Акта складено в 2-х примірниках один для райархіву правління, а другий для справ колгоспу.

Райархіварус

Пущицький

Присутні:

1. Голова к-пу

(підпис)

2. Рахівник

(підпис)

3. Секретар

(підпис)

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 34, арк. 54)

**Лист Кам'янець-Подільського окрвиконкому
«Про облік та збереження архівних фондів»**

20 червня 1936 року

Окружным архивным управлением проведено обследование архивного фонда по учреждениям и организациям Дунаевецкого района, где оказалось ряд нетерпимых моментов по вопросу учета и порядка хранения архивных материалов. В районных организациях еще не по настоящему взялись за выполнение директив партии и правительства, а также инструкции и указаний Центрального и Обласного управления. Во многих организациях архивный материал, который имеет важное научно-историческое и оперативное значение, сохраняется без всякого хронологического порядка и учета.

Архив помещается в непригодных помещениях, в которых нет оконных решеток или совершенно темные, содержание грязное, сырое, стены обваленные, потолок во время дождя протекает, отопление (печь), а также противопожарные приспособления – отсутствуют. Дверь по окончании работы не опечатывается (райархивохранилища и Маковский сахзавод).

Во многих организациях архив не обеспечен стелажамы, уложен на полу, в ящиках, на шкафах, без всякого порядка и совместно с другими материалами, которые не имеют ничего общего к архивному фонду, от чего имеется много материала порченного крысами (МТС, суконная фабрика).

Сам архивный материал находится в перемешанном состоянии, по годам и деловодным фондам не разбит, инвентарных описей не имеется, документы в делах не подшитые, не пронумерованные и общее их количество не заверенное, на делах отсутствует № дела, номенклатурное содержание, а также время когда дело начатое и оконченное. Обложки дел рваные, требующие замены (Райземотдел, Маковский сахзавод, Маковский свеклосовхоз, отдел снабжения суконной фабрики).

Среди общего архивного фонда имеются секретные и совершенно секретные дела, которые сохраняются без всякого учета, это приводит к расхищению отдельных секретных документов (МТС).

Концентрация архивных материалов в подведомственных учреждениях и организациях не производится; материал в колхозах, сельсоветах лежит по 9-8 лет вместо 2-х лет.

План обласного архівного управління по утилю виконується слабо в то время, когда в райархивохранилищах и подведомственных ему организациях лежит большое количество материала, не имеющего никаких научно-исторических ценностей.

Окружной исполнительный Комитет предлагает районным архивным управлениям немедленно проверить вышеуказанные недочеты в своих районах и устранить таковые.

Одновременно Вам необходимо поддержать инициативу Воньковецкого Райархуправления, который вызвал на лучшую постановку работы по упорядочению архивов Ново-Ушицкое Архивуправление.

Заключенные договора на социалистическое соревнование необходимо подать Окружному Архивному Управлению.

Секретар Каменец-Под. Окрисполкома
Инспектор Окр. Арх. Управ.

[Г.Волков]
[Кучер]

(Держархів Хмельницької обл., ф. р. 1534, оп. 1, спр. 6)

Додаток № 12

До обласного архівного управління До округового архівного управління

Дунаєвецький Районний архів додає до звіту за I-ше півріччя 1936 року пояснення з слідуючих пунктів:

1. Чи заслухала Президія РВК звіт про роботу за I-півріччя 36 р.	Не заслуговувала, тому що звіту про роботу на день засідання Президії складено не було, а буде заслуговувати на сідуючому засіданню Президії РВК
2. Умови робітника Районного Архіву	Райархів існує з 1932 року, а робітника по архівній справі постійно не було тому, що розмір місячної зарплати мізерний всього 140 крб. на місяць і без ніяких роз'їздних, а роботи щоб впорядкувати всі архівні справи, то потрібно працювати більш як 8 годин в день

3. Стан Приміщення архіву	Архів потребує слідуєчого ремонту: Внутрішня перестройка вікон, залізних ґратів, дерев'яні ставні, пічки опалительні, доважок стелажу та ріжного ремонту.
4. Про перемищення Райархіву:	Перемищення не було і не потребує
5. Про асигновання грошей як на зарплату, так і на інші видатки по архіву	Асигновано зарплата по 140 крб. /Сто сорок/ на місяць і тільки.
6. Про впорядкування фондів в I півріччі.	Впорядковано фонд суд Земкомісії, впорядковано фонд Дунаївського РЗВ, Військово-облікового сектору.
7. Про найважливіші фонди	Маються за 1924 р. Судово-Земельної комісії та інших Сільських Рад.
8. Концентрація фондів	В I-му півріччі сконцентровано I фонд, но з приводу завантаженості Райархіву, а також не переведено належного впорядкування архівним матеріалам в колгоспах, Сільських Рад та інших установ і тому така мала кількість зконцентрована.
9. Про розкладу архівних матеріалів на стілажі	Розкладено 80-85% , а останні знаходяться на підлозі, за нестатком стелажу.
10. Про псуття архівматеріалів в Райархіві	Псуття було мишами незначної кількості, но своєчасно ліквідовано.
11. Про знищення архів матеріалів на селі	Маються колгоспи та сільські Ради, що не мають архівматеріалів з дня заснування, но коли були знищені трудно встановити, оскільки мінялись керівники даних організацій
12. Про допомогу в роботі архіву	Допомога була, но потребуються ще допомога слідуєча: 1) тимчасового робітника, для нумерації архівних справ та коштів на утримання його, 2) дотація на утримання архіваріуса і роз'їзди та добові – все потрібно на 2-й квартал 1936 року

Райархіваріус

/Пуцицький/

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 8)

Сведения о помещении районного архива [на 1 июля 1936 г.]

Имеет ли архив помещение	Специальное или приспособленное	Об'єм в куб. метрах	Площадь в кв. метрах	Протяж. стилаж. полок в пог. метрах	Степень пригодности помещения /сухое или сырое, отопляется или нет, какое освещение и т. п./	Степень загруженности помещ. в % %
1	2	3	4	5	9	7
Имеет	Приспособлено	167,3	61,95	30	Помещение не отапливается и требует не больш. рем.	100%

Архивно-техническая обработка материалов и состав фондов

Наименование видов работ	Намечено по плану / колич. с указ. един. измер., ед. хран. кг. и проч.	Факт. выполнено		Колич. имеющихся фондов в архиве	Из них			
		В абсолютных цифр.	%		Разобр. фондов	Единиц хранения	Списано фондов	Единиц хранения
Концентрация	2657	141	5,6	42	2	1522	2	1522
Передача арх. материал.	600	-	-	-	-	-	-	-
Разборка	-	1522	6,9	-	-	-	-	-
Описание	-	-	-	-	-	-	-	-
Ревизия фондов	-	-	-	-	-	-	-	-
Выделение макулатуры	790	-	-	-	-	-	-	-

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 10)

Обслуживание учреждений и лиц

Выдано всего справок	В том числе		Отказано	
	Учрежден. для практ. нужд	Частным лицам биографсправок	За отсутствием материала	За неразобранностью материала
1	2	3	4	5
3	3	–	2	2

Обследование архивов действующих учреждений и предприятий

Виды предприятий и учреждений	Общее колич. и предпр. и учрежд.	Состоит на учете	Всего обследованных архивов за отчетный период	Из них повторно обследовано	Примечание
1	2	3	4	5	6
Фабрик и заводов	11	3	1	–	
Новостройки	7	–	–	–	
Колхозы	41	41	4	–	
Совхозы	2	1	–	–	
МТС	1	1	1	–	
Райучреждения и организации	156	9	3	–	
Сельские учреждения и организации	60	25	1	–	
Итого	278	80	10	–	

Районный архивариус

/ Пуцицкий /

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 11)

До окружного Архівного Управління

[липень 1936 р.]

м. Кам'янець

До Дунрайархіву поступило від ДунРайФін. відділу ріжного церковного бумажного хламу, котрий лише займає місце, названий хлам опису немає, а значеться в штуках та кілограмах, а всего мається біля 2-х тон.

Просим Вашого розпорядження про передачу на утіль.

Райархів

Пуцицький

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 17)

Додаток № 14

**Пояснювальна записка завідувача
Дунаєвецького районного архіву
про роботу установи в III кварталі 1936 р.**

1936 року

На відношення від 13/Х-36 року № 6 про інформацію виконання плану III кв. Дунаївецьким райархівом пояснюємо:

1) Архівні роботи

а) розборка в одиницях структурою і номерами за III кв. перенумеровано фондів I та почато другий, що зроблено слідує:

339 справ або 4 лінійних метрів перенумеровано аркушів та 233 справи описано по інвентарному опису, що складає разом 602.

Крім цього зроблений опис та акт на макулатуру 1887 або понад 1000 кілограм, котрий надіслано до Обласного Архівного Управління для затвердження, но з них частина затверджено на утіль, а на 780 справ або понад 700 кілограм наслідків ще від Обл. арх. управління не має.

2) Обслідування

Зроблено обслідувань по с.р., колгоспах, установах та організаціях за період всього часу 21.

3) Концентрація арх. матеріалів

Концентровано всього на I – X – 36 року колгосп. арх. матеріалів 128 од. та райустанов 150 справ, поскільки це непередбачено в плані III кв., а IV і така мала кількість зконцентровано.

4) Переведено архів. матер. до обл. архівів

До Обл. архівів не переводилось матеріалів.

До Окружного архів. Управління

В/ч. 63 від 26-го / X – 1936 року Дунаєвецький районний архів додає до відомості коротку характеристику по слідуєчих пунктах:

Всі архівматеріали в колгоспах, с/р, установах та підприємствах частково впорядковані, але не повністю, а також не відповідає вимогам впорядкування арх. матеріалів, а за останні 1935 та 36 роки у всіх с.р., колгоспах, установах та підприємствах впорядковуються на підставі арх. вимог, а схороняються в шафах, скринях в канцеляріях. Грубого порушення, щодо впорядкування арх. матеріалів не мається, а поступово починають упорядковувати свої арх. мат. і за попередні роки, котрі були залишені секретарями с.р. та колгоспів не упорядковані.

Маються установи та с.р., які впорядкували свої архіви повністю і за попередні роки, це слідуєчі:

- 1) Дун. Сукон. Фабрика ім. Леніна
- 2) Дун. рай. У.Н.Г.
- 3) Зеленецька сільрада
- 4) Михайлівська с. р.
- 5) Могилівська с. р.

Матеріали бувш. К.Н.С. та комнезамів, котрі мають научно-історичний характер, то приймається до рай. архівосховища зовсім не упорядковані і без всіляких обгортток та надписів, якої установи справа та якими матеріалами і за який рік, це все було відсутнє, а на сьогоднішній день справа стоїть так: матеріали будь якої установи, підприємства, с.р. та колгоспу, коли арх. матеріали приймаються для схорони в райарх., то повинні бути впорядковані так: 1) Підшиті справи по числах, місяцях та зокрема за кожний рік, на обгортці справи написано, якої установи та с.р., з якими матеріалами, за який рік, перенумеровані аркуші та підписи в кінці справи разом аркушів.

Архівних матеріалів в Дун. райархіві мається на 1/X-36 року 8600 шт. справ, що складає 100 лінійних метрів.

В сучасному році в Дун. рай. арх. працює один роб. з окладом 140 кар. на місяць і в минулих роках також один з таким окладом жалювання.

Райархівсховище складається з 3-х кімнат, що складає разом площу 8 кв. метрів (так у документі. – В.П.), а стелажів мається всього на 30%, потребується ремонт та добавка стілажів як вказано в В/ акті від 4-5 червня 1936 р.

Дун. райархівариус

[підпис]

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 31–36)

Додаток № 15

Відомість

**Про кількість та стан архівних матеріалів що збираються в
Дунаєвецькому архіві на 1/ X. 36 р.**

Назва архіву	Загальна кількість матеріалів		З них					
	Фондів	Арх. одиниць	Описано		Розібрано, але не описано		Не розібрано	
			Фондів	Арх. одиниць	Фондів	Арх. одиниць	Фондів	Арх. одиниць
Дун. райархів	42	8600	8	3389	34	5211	–	–

Райархівариус

Пуцицький

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 2, спр. 9, арк. 30)

Додаток № 16

Список

**колгоспів Дунаєвецького району,
які знаходяться на обліку в райархіві [на 1. X. 1936 р.]**

№	Назва колгоспу	Назва села	Кількість
1.	«Сталіна»	Блищанівка	1
2.	«Перемога»	Гута Блищанівська	1

3.	«Шевченка»	Воробіївка	1
4.	«Червоний металіст»	Ганівка	1
5.	«Войкова»	Вихрівка	1
6.	«Червоний текстиль»	Горчична	1
7.	«13-річчя Жовтня»	Голозубенці	1
8.	«Спільна праця»	Дунаївці	1
9.	«Кагановича»	Дунаївці	1
10.	«1 серпня»	Демянківці	1
11.	«Ланцюцького»	Дзержанівка	1
12.	«Блюхера»	Заставля	1
13.	«Сталіна»	Залісці	1
14.	«Димитрова»	Залісці	1
15.	«1 травня»	Зеленче	1
16.	«Леніна»	Зеленче	1
17.	«Шевченка»	Зеленче	1
18.	«XIII річчя Жовтня»	Зеленче	1
19.	«Ленінським шляхом»	Іванківці	1
20.	«Леніна»	Кривчик	1
21.	«XVI партійного з'їзду»	Могилівка	1
22.	«Перемога»	Червоне село	1
23.	«Ворошилова»	Маків	1
24.	«1 Травня»	Мушкуненці	1
25.	«Ворошилова»	Антонівка	1
26.	«Змичка»	Михайлівка	1
27.	«Шлях Леніна»	Нестерівці	1
28.	«Кірова»	Рахнівка	1
29.	«Молотова»	Гниловоди	1
30.	«Більшовик»	Сл. Рахнівська	1
31.	«Котовського»	Сл. Залісецька	1
32.	«1 Травня»	Руда Гірчичнянська	1
33.	«Шевченка»	Рачинці	1
34.	«Куйбишева»	Рачинці	1
35.	«Петровського»	Панасівка	1
36.	«Леніна»	Січенці	1
37.	«Котовського»	Чаньків	1

38.	«Чубаря»	Степок	1
39.	«Петровського»	Шатава	1
40.	«Ідешер поер»	Шатава	1
41.	«XVII партійний з'їзд»	Іванківці	1

Дунрайархівариус

Пуцицький

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 2, спр. 9, арк. 23)

Додаток № 18

**Список
установ організації та підприємств
по Дунаєвському районі**

№	Назва установ організації та підприємств	Де знаходиться	Кількість одиниць
1.	Дунаєвський Р.В.К.	Дунаївці	1
2.	-/- Р.Ф.В.	-/-	1
3.	-/- Р.З.В.	-/-	1
4.	-/- Наросвіта	-/-	1
5.	-/- Інспекція охорони праці	-/-	1
6.	-/- Райплан	-/-	1
7.	-/- Інспекція соц. забезпечення	-/-	1
8.	-/- Відділ внутр. торгів	-/-	1
9.	-/- Райшляхтранс	-/-	1
10.	-/- Заготхудоба	-/-	1
11.	-/- Доручасток 649	-/-	1
12.	-/- -/- -/- 655	-/-	1
13.	-/- Артіль «Текстиль»	-/-	1
14.	-/- Вініцторг	-/-	1
15.	-/- Арт. деревообробки	-/-	1
16.	-/- Кооптахсоюз	-/-	1
17.	-/- Вукопкнига	-/-	1
18.	-/- Електростанція	-/-	1
19.	-/- Райдрукарня	-/-	1

Дунавецький районний архів

20.	-//- Філія трансп. тресту	-//-	1
21.	-//- Жилкооп	-//-	1
22.	-//- Райощадкаса	-//-	1
23.	-//- Багатофах. т-во	-//-	1
24.	Сукон. ф-ка	-//-	1
25.	Чавун. ливарн. завод «Змичка»	-//-	1
26.	Маслозавод	-//-	1
27.	Млинкомбінат	-//-	1
28.	Загот. ЕР.НК	-//-	1
29.	Мосторг	-//-	1
30.	Дунфілія держбанку	-//-	1
31.	Дунпошта	-//-	1
32.	Ветамбулаторія	-//-	1
33.	Артіль Вапняр	-//-	1
34.	Буд. лікарні	-//-	1
35.	Цукрозавод	Маків	1
36.	Бурякорадгосп	Шатава	1
37.	Дун. МТС	Дунаївці	1
38.	Спілка будівельн.	-//-	1
39.	-//- Р.Д.У.	-//-	1
40.	-//- Фаб. «Текстиль»	-//-	1
41.	Військово-облік. сектор	-//-	1
42.	Інкубаторна станція	-//-	1
43.	Лікарня ім. Леніна	-//-	1
44.	Нарсуд	-//-	1
45.	Нар. слід.	-//-	1
46.	Прокуратура	-//-	1

Райархіваріус

Пущицький

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 24–24зв.)

Список
сільрад, шкіл, кооперацій та медпунктів
Дунаєвецького району станом на 1.10.1936 р.

№	Назви сіл	Назви установ та організацій				
		сіль- рад	шкіл	коопе- рацій	мед- пунктів	разом
1.	с. Блищанівка	1	1		1	3
2.	с. Вихрівка	1	1	1		3
3.	с. Воробіївка	1	1		1	3
4.	с. Ганнівка	1	1	1		3
5.	с. Гірчична	1	1		1	3
6.	с. Голозубенці	1	2	1	1	5
7.	с. Дунаївці	1	2	1		4
8.	с. Дем'янківці	1	1	1	1	4
9.	с. Держанівка	1	1	1		3
10.	с. Заставля	1	1			2
11.	с. Залісці	1	1	1	1	4
12.	с. Зеленче	1	3	1	1	6
13.	с. Іванківці	1	1	1	1	4
14.	с. Кривчик	1	1	1		3
15.	с. Могилівка	1	2			3
16.	с. Маків	1	1	1	1	4
17.	с. Мушкуненці	1	1	1		3
18.	с. Михайлівка	1	1	1	1	4
19.	с. Нестерівці	1	1	1	1	4
20.	с. Рахнівка	1	3	1	1	6
21.	с. Р. Гірчичнянська	1	1	1		3
22.	с. Раченці	1	1	1		3
23.	с. Січенці	1	2	1		4
24.	с. Чаньків	1	2	1		4
25.	с. Шатава	1	2	1	1	5
	Разом	25	35	20	13	93

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 9, арк. 25)

**План
роботи по Дунаєвецькому районному архіву на 1937 р.**

I. Організаційна робота.

Скласти відчит про пророблений по всіх показниках по плану роботи за 1937 рік та надіслати до Окружного Архівного Управління не пізніше 5.VII.1937 року за 1-ше півріччя та 5. I. 1938 року II половину півріччя.

Поставити на заслухання президією РВК відчит проробленої роботи в райархіві не менше 2 разів на рік.

Заслухати президією відчит від робітників установ чи то сільрад не менш 2-3 одиниць про стан збереження та впорядкування архівних матеріалів. Одної установи – один раз на 1937 рік.

Провести протягом року 4-ри інструктивних наради з відповідальними робітниками за архівні матеріали щодо збереження, впорядкування на підставі постанови ОВК від 14. VI. 1936 року.

II. Архівно-технічна обробка архівматеріалів.

Розібрати 10-ть фондів за роками, відділами, формами діловодними №№ до 1. VI. 1937 року. Також розібрати за роками, діловодними №№, інвентарно описати, проревізувати останні 45 фондів, які маютья в Дунаєвецькому райархіві до кінця 1937 року. Завести типографічні картки, показники в Книгу обліку архівних фондів та картки ЕДАФ.

На всі архівні матеріали, які будуть підлягати дальнійшому схороненню і передачі до Кам'янецького історичного архіву, коли маютья старі та рвані обгортки, то замінити новими, не більш як 500 штук.

На переведення цієї роботи потрібно одного тимчасового робітника на 1-2 місяці.

III. Облік архівних матеріалів дієвих Рай та Сільустанов.

Винести постанову РВК в розвиток постанов Уряду та Обл. Виконкому від 27. X. 1935 року в часті реєстрації архівних матеріалів райустанов, сільустанов, підприємств та організацій. Цю постанову оголосити в районній пресі та довести до відома відповідальних за архматеріал в справі шляхом надіслання до них копії примірника надрукованої постанови.

Та не пізніше 1. V. надіслати до Окрарху другий примірник реєстраційної картки всіх установ, підприємств, колгоспів сільрад, які тільки будуть зареєстровані райархівом.

IV. Обстеження архівів дієвих рай та сільустанов.

Перевести обслідування арх. матеріалу в установах, організаціях, підприємствах, фабриках, заводах, визначивши термін обслідування поквартально:

	Райустано- ви	Сільуста- нови	Фабрики, заводи	Колгоспи	Разом
1 кв.	4	4	3	4	15
3 кв.	2	2	1	10	15
3 кв.	2	4	—	10	16
4 кв.	1	1	1	2	5

Обстежити кожного місяця 2 рази крамниці з метою виявлення використання арх. матеріалів на обгортки краму та іншого.

V. Вилучення макулатури.

Вилучити макулатуру на утіль з діловодних фондів по переліку, який затверджений колегією ЦАУ УСРР від 3. І. 1933 року, протокол §1-й та церковно-молитовного храму всього 1000 кгр.

Виявлення та концентрація архматеріалів. Виявити всі архматеріали в колгоспах, радгоспах до 1935 року та до кінця 1937 року перевести всі архматеріали до історичного архіву, а такі архівні матеріали рай та волісполкомів теж передати Кам.-Под. історичному архіву та копію передаточних архматеріалів надіслати Окр. Арх. Упр.

VI. Адміністративно-господарча робота.

Відремонтувати помешкання райархіву внутрі та наружі.

Зробити стілаж не менше 20 метрів.

Зробити вікна та відремонтувати двері.

Зробити до вікон залізну решітку.

Поставити ogrіватільну піч в робочій кімнаті архіву.

Придбати 2 вогнегаси для протипожежної безпеки.

Придбати шафу схорони був. таємних матеріалів.

Придбати умивальник для миття рук.

Придбати 2 стільці.

Придбати портрети наших вождів.

Оббити двері бляхою.

Зробити спецодяг. для роботи в архіві

Зав. райархівом

/Пущицький/

(Держархів Хмельницької обл., ф. р. 1534, оп. 1,
спр. 34, арк. 11–11зв., 12–12зв.)

Реєстраційна картка для взяття на облік архіву

Назва установи організації,
Підприємства, коли назва установи
змінилася (зазначити усі попередні назви) Дунаєвецька
Сільська рада

Дата заснування установи
(зазначити з якого року існує установа) з 1926 року

Поштова адреса установи Дунаєвецький район
с. Дунаївці

Загальна кількість і стан архівних матеріалів,
що нараховуються в архіві установи 117 справ

а) матеріали даної установи:

Роки	Кількість справ та книг	Кількість лін.метрів	Впорядковані архівні матеріали чи ні
1926	12	0,4	впорядковані
1927	12	0,4	-//-
1928	7	0,5	-//-
1929	10	0,5	-//-
1930	12	15	-//-
1931	15	20	-//-
1932	17	11	-//-
1933	9	0,5	-//-
1934	23	10	-//-

б) матеріали інших ліквідованих установ, які знаходяться
серед архівних матеріалів даної установи Не має

Чи передавалися архівні матеріали до
архівних сховищ, архівних органів,
за які роки, коли та куди Не передавались

Де переховуються архівні матеріали
(у спеціальній окремій кімнаті чи в канцелярії) У канцелярії с.р.

На полицях, шафах, на підлозі у шафі

Хто відповідає за стан й охорону архматеріалів
Посада робітника

Секретар

Підпис адміністрації

секретар С/Р

25/III/37

(Держархів Хмельницької області, ф. р. 1534, оп. 1, спр. 34, арк. 23)

Додаток № 22

Акт

1937 року, серпня, 21-22 дня

м. Дунаївці

Я, інспектор Кам'янець-Подільського окружного архівного управління тов. Волошко М.І., в присутності секретаря райвиконкому тов. Ільницького та зав. Дунаєвським райархівом тов. Пущицького С.Ф. цього числа мною зроблено обслідування про стан та роботу Райархіву Дунаєвського району. При обслідуванню виявилось слідує:

1) Дунаєвський Райархів організовано в 1934 році. На Райархіваріуса із 7.І.36 року призначено тов. Пущицького із зарплатою на місяць 140 крб. Кошти на зарплату архіваріуса, утримання приміщення та обладнання райархіву виділяються з бюджету секретаріату райвиконкому.

2) Приміщення під Райархів – в окремому Будинку РВК загальним розміром 62 кв. м. – 185 куб. метрів. Приміщення під райархів відповідає своєму призначенню, але РВК забирає це приміщення під райфінвідділ і віддає друге в приміщенні РВК півпідвальне із загальним розміром 57 кв. м. – 114 куб. м.

Приміщення під Райархів відповідає своєму призначенню, але поскільки ремонт /штукатурка стін та цементування пола недавно закінчено, то приміщення має високу вологість і зараз перемістити архівні матеріали не можливо.

3) Частина архівних матеріалів складена в стелажах, а частина в штабелях на підлозі. Установити кількість фондів та лінійних метрів в наявності в архівосховищі не можливо за відсутності будь-якого обліку та, що частина архівних матеріалів не розібрана по фондах що теж не дає можливості встановити кількість фондів.

4) Описі на архівні матеріали є на 16 фондів, крім того є описі на 22 фонда (3396 одиниць), в більшості яких не зазначено кількість аркушів та коли почато та закінчено справу, лише 311 одиниць цілком описані.

Висновки

Надалі секретарю Дунаєвецького райвиконкому тов. Ільніцькому як відповідальному за стан та роботу райархіву, необхідно негайно вжити всіх заходів до налагодження роботи, а саме:

1) Не пізніше 1-го вересня цілком обгородувати нововідведене приміщення райархіву належним інвентарем, тобто, стелажами, з такого розрахунку, аби можливо було помістити всі сконцентровані архма-теріали та забезпечити архівосховище протипожежними засобами.

2) Зав райархіву тов. Пущицькому негайно завести книгу обліку фондів та картотеку ЕДАФ на всі маючісся фонди в архівосховищі. Картотеку ЕДАФ скласти в 3-х примірниках, з яких один направляти в окрархівуправління

3) До 1 жовтня 1937 року упорядкувати всі фонди та сконцентрувати їх так, щоб кожний фонд лежав окремо.

4) Негайно розпочати концентрацію архівних матеріалів до райархіву від сільустанов по 1934 рік включно та від райустанов – по 1932 рік.

5) Виконання плану райархіву:

№ п/п	Назва робіт	Завдання на 1937 р.	Виконання на 21.VIII.37 р.
1	Концентрація	20000 один.	10537
2	Передача арх. матеріалів	1100 -//-	–
3	Розборка	1400 -//-	2040
4	Списування	300 -//-	311
5	Ревіз. фондів	50 -//-	–
6	Виділ. макулатури	650 кг	1000 кг

6) Обслідування діючих установ, організацій, підприємств:

№ п/п	Назва організацій	Завдання на 1937 р.	Виконання на 21.VIII.37 р.
1	Фабрик, заводів	1	6
2	Колгоспи	26	9
3	Радгоспи	1	–
4	МТС	1	1
5	Райустанов	9	10
6	Сільустанов	9	16

- а) Книга обліку фондів та картотека ЕДАФ не заведені;
б) Справи із директивами райархіву та справа з актами та реєстраційними картками невпорядковані (не підшиті лежать в кількох справах), описи на архматеріали теж не впорядковані;
в) На архівні матеріали, які підлягають передачі на утіль, необхідно скласти перелік та надіслати до ОАУ на затвердження
г) Всі маючіся опісі на архівні матеріали впорядковувати та сконцентрувати, також впорядкувати дерективи та акти обстеження до 28.VIII.37 р.

Секретару РВК до 5 вересня 1937 року перевірити стан та роботу райархіву і про вжиті заходи щодо налагодження архівних справ повідомити Кам'янець-Подільський окрархівуправління. В чому складено цього акта в 3-х примірниках.

Інспектор ОАУ
Секретар РВК
Заврайархівом

(Волошко)
(Гльницький)
(Пущицький)

(Держархів Хмельницької обл., ф. р. 1534, оп. 1, спр. 34, арк. 87–89)

Додаток № 23

5.X.1937/№1-39

До Кам'янецького облрархівуправління
Від завідуючого Дунаєвського
Райархіву Пущицького С.Ф.

Дунаєвський Районний архів закінчив переноску матеріалів в нововідремонтоване приміщення під архівосховище 25.IX. 1937 року, а до переноски потрібно було підготувати матеріали, як-то: пов'язати у в'язки, а також невідлучено бути присутнім в нововідремонтованому приміщенні, оскільки архівні матеріали переносились по мірі відремонтованого приміщення. Для того, щоб звільнити для ремонту бувше архівне приміщення під Інспектуру Райфінвідділу, і тому такий малий процент виконання квартального завдання.

Зав. Дунаєвським райархівом

/Пущицький/

(Держархів Хмельницької обл., ф. р. 1534, оп. 1, спр. 34, арк. 93)

**Акт, складений інспектором архівного відділу УНКВС
Кам'янець-Подільської області,
про перевірку Смотрицького районного архіву**

9 травня 1941 року

Мной, инспектором Архивного отдела УНКВД Каменец-Подольской области Драпатым, в присутствии Начальника Райотдела НКВД сержанта Милицы тов. Базана, председателя Райсовета депутатов трудящихся тов. Панькова, Зав. Райархивом НКВД Пельцлайтер, сего числа вторично произведено обследование Смотричского Райархива НКВД, где обнаружено следующее:

1. Райархив НКВД состоит из 2-х подвальных комнат, которые очень сырые, нет пола, нет стеллажей и архивные документы лежат на сыром полу, где много из них погнило и порвались, которые совсем пришли в негодность.

2. Согласно правил и инструкции НКВД СССР № 114 совершенно запрещается хранить архивные документы в подвальных и чердачных помещениях, которые не пригодны к хранению архивных документов.

3. Председателю Райсовета депутатов трудящихся тов. Панькову, несмотря на акт обследования, который был составлен представителем Архивного отдела УНКВД 28.XII.1940 года и был дан срок для представления помещения Райархиву НКВД, никаких мер до сего времени со стороны председателя Райсовета депутатов трудящихся тов. Панькова не принято в отношении обеспечения помещения, что и привело к уничтожению (гниению) ценных архивных документов.

4. Председатель Райсовета депутатов трудящихся тов. Паньков с постановлениями СНК СССР от 28.I.1940 года, СНК УССР от 7.X.1940 г. № 1317, СНК УССР от 10.I.1941 года № 51 знаком, но до настоящего времени их не выполнил.

5. По Смотричскому Райархиву НКВД систематически не выполняется план работы по концентрации архивных материалов от действующих учреждений и сельских организаций из-за непредставления председателем Райсовета соответствующего помещения и архивные документы в Смотричском районе на протяжении долгих лет в Райархив не сдавались.

6. В Райархиве НКВД архивные документы хранятся с 1803 года по 1937 год, которые находятся в явно хаотическом состоянии, огнивные, тухлые, порванные от чего пришли в негодность.

7. Несмотря на наши неоднократные письма и требования, а также акт обследования, в котором указывался срок для представ-

ления помещения для Райархива НКВД, чтобы сберечь архивные документы от порчи и гниения, председатель РИКа не обращал на это ни какого внимания.

ПРАКТИЧЕСКИЕ МЕРОПРИЯТИЯ

1. Председателю райсовета депутатов трудящихся тов. Панькову необходимо до 25.V.1941 года представить соответствующее помещение Райархиву НКВД, которое было б пригодное для хранения документов согласно правил архивных органов НКВД СССР.

2. Зав. Райархивом НКВД тов. Пельцлайтер при представлении помещения под Райархив НКВД немедленно приступить к упорядку архивных документов согласно инструкции, имеющейся в Райархиве, и концентрировать от действующих учреждений и сельских организаций (колхозов, сельсоветов, школ и др.) архивные документы.

3. Все архивные документы находящиеся в Райархиве разобрать по фондам, по годам и числам, которые привести в соответствующий порядок.

4. Архивные документы, подлежащие к сдаче в Каменец-Подольский архив, упорядочить согласно правил архивных органов НКВД СССР и сдать на хранение по описи.

5. Архивные документы не имеющие ни исторического, ни практического значения выделить согласно перечню в макулатуру (утиль), необходимо на таковые составить опись и прислать в Архивный отдел УНКВД на хранение.

6. Начальнику РО НКВД тов. Базану повседневно руководить и контролировать работу Райархива НКВД согласно приказа НКВД СССР № 0-59.

7. Надо отметить, что бывший начальник РО НКВД Смотрического архива тов. Скоробогатько на протяжении своей работы никаких мер со своей стороны не принимал, что и привело к такому состоянию где архивные документы порвались, согнили, что является не припустимым с его стороны.

Инспектор А/О УНКВД	
по Каменец-Подольской области	[Драпатый]
Начальник РО НКВД сержант милиции	[Базан]
Председатель Райсовета депутат. трудящихся	[Паньков]
Зав. Райархивом НКВД	[Пельцлайтер]
Верно: Начальник А/О УНКВД	
по Каменец-Подольской области	[Лучков]

(ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 2195, арк. 8-8зв.)

**Акт про збитки, завдані гітлерівськими загарбниками
Дунаєвському районному архіву**

10 червня 1944 року

Мы, нижеподписавшиеся, комиссия под председательством тов. Пономаренко Макара Илларионовича, членов комиссии Паршенова Тимофея Архиповича – инструктора ОАГС, Дерезкоз Лидии Ивановны – зав. ЗАГС, Алексева Ивана Васильевича – от исполкома депутатов трудящихся, составили настоящий акт в следующем:

В Дунаевском районном архиве к началу войны находились на хранении документальные материалы с 1921 года по 1937 год, приблизительно до 70 фондов – 50000 единиц хранения. Нам точных данных установить не удалось, так как нет по архиву никаких учетных документов и имеющиеся свидетели точных цифр указать не могли. Во время оккупации немецко-фашистскими войсками Дунаевского района, в июле месяце 1941 года, архив полностью разгромлен (использовался для топки печей немецкими офицерами и солдатами).

Комиссия пришла к заключению, что виновником за полное уничтожение архива является геббитс-комиссар Егерс и комендант Яульман.

После освобождения Дунаевского района установлено, что в Дунаевском райархиве почти не сохранилось документальных материалов. Было найдено совершенно малое количество документов в полном беспорядке.

Райархив не имел своего отдельного помещения, а находился в помещении райисполкома, которое полностью разрушено, акт ущерба на это помещение составляется райисполкомом.

До оккупации в райархиве находилось 3 стола стоимостью 900 руб., 6 стульев стоимостью 300 руб. и 16 стеллажей – 3200 руб. Общая сумма ущерба – 4400 руб.

Председатель комиссии:

[подпись]

Члены комиссии:

[подписи]

(ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 2714, арк. 77)

[1944]

Нач. ОГА УНКВД по
Каменец-Подольской области
тов. Марковскому
г. Проскуров

Докладная записка

о работе и состоянии Дунаевецкого госрайархива

1. В Дунаевецком райархиве находится на хранении дореволюционные дела в количестве 1413 дел.
2. Все немецкие документы, которые до сего времени хранились в Дунаевецком райархиве, переданы в ОГА УНКВД.
3. Современные письма от людей, насильно угнанных в Германию, также переданы в ОГА УНКВД.
4. Сложенные списки учреждений, существующих за время немецкого оккупации, высланы в ОГА УНКВД.
5. Собранные [не разборчиво] справки по Дунаевецкому району, так же переданы в ОГА УНКВД.
6. Сложенные акты об ущербе архивных материалов по Дунаевецкому району в 28-и учреждениях по три экземпляра пересланы в ОГА УНКВД.

(Поточний архів архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації, спр. 1, арк. 2)

Додаток № 27

[1944]

Всем председателям С / советов

Соберите несколько писем и открыток, полученных от людей, насильно угнанных на каторгу в Германию, и вышлите в РО НКВД.

Нач. Дунаевецкого РО НКВД
ст. лейтенант милиции

/Понамаренко/

(Поточний архів архівного відділу Дунаєвецької районної державної адміністрації, спр. 1, арк. 6)

[1944]

Нач. ОГА УНКВД по
Каменец-Подольской области
тов. Марковскому
г. Проскуров

Докладная записка

о проделанной работе за отчетный период Дунаевецкого райархива

1. Собраны полностью и исправлены хронологические справки.
2. Собраны воспоминания учеников, живших под немецким игом.
3. Взято на учет 130 учреждений, в которых имеется 2313 архивных дел за 1944 год.
4. Сложен список учреждений и их руководителей, существовавших за немецкой оккупации и переслан в ОГА.

Зам. нач. Дунаевецкого РО НКВД
ст. лейтенант

/Элпиден/

Зав. райархива
Дунаевецкого района

/Карвацкая/

*(Поточний архів архівного відділу Дунаєвської районної
державної адміністрації, спр. 1, арк. 11)*

Додаток № 29

Начальнику ОГА УНКВД по
Каменец-Подольской области
тов. Марковскому
г. Проскуров

Докладная записка

о проделанной работе Дунаевецкого райархива
за первую половину 1945 года

1. Райархив имеет отдельную комнату.
2. Райархив имеет 1445 довоенных дел из них:

за 1921 год 2 дела	за 1931 год 192 дел
за 1923 год 3 дела	за 1932 год 200 дел
за 1924 год 42 дела	за 1933 год 96 дел
за 1925 год 118 дел	за 1934 год 71 дела
за 1926 год 111 дел	за 1935 год 57 дел
за 1927 год 112 дел	за 1936 год 4 дела
за 1928 год 132 дела	за 1937 год 3 дела
за 1929 год 177 дела	за 1938 год 1 дело
за 1930 год 185 дел	за 1939 год 1 дело
	за 1940 год 1 дело

3. В Дунаевецком районе имеется 171 учреждение и организация, из них 50 районного значения и 91 сельского значения.

4. Взятые на учет архивные дела за 1944 год. В 125 учреждениях и организациях:

- а) по районным учреждениям и организациям – в 37;
- б) по сельским – в 79.

5. Обследовано архив и делопроизводство в 30 учреждениях:

- а) в 20 районах; б) 10 сельских.

6. Были случаи при обследовании архива и делопроизводства неудовлетворительной постановки, но меры к устранению их были приняты.

7. Воспоминаний от лиц, вернувшихся из Германии, еще не собрано.

8. Высланы все хронологические справки на все населенные пункты Дунаевецкого района.

9. Выслан полный список всех учреждений и их руководителей периода немецкой оккупации.

10. Выслан в ОГА акт об ущербе, нанесенном архивным материалам в период оккупации.

Нач. Дунаевецкого РО НКВД
капитан госбезопасности

/Пономаренко/

Зав. гос. архива РО НКВД

/ Карвацкая /

(Поточний архів архівного відділу Дунаєвської районної державної адміністрації, спр. 1, арк. 17)

«Утверждаю»
Нач. Дунаевецкого РО МВД
капитан /Понамаренко/
«__» _____ 1945 г.

Отчет

о работе Дунаевецкого районного государственного архива
Каменец-Подольской области за 1945 год

1. Кадры

Карвацкая Розалия Сергеевна, 1928 года рождения, комсомолка, работает в райархиве с 1-го июля 1944 года, месячный оклад 300 руб.

2. Сведения о помещении райархива

Помещение райархива: сухое, отопляется, есть электрическое освещение.

Сторожевой охраной райархив обеспечен, а противопожарного инвентаря нет.

За отчетный период производился ремонт, а мероприятия по оборудованию помещения райархива не производились.

3. Обследование действующих учреждений

За отчетный период райархивом обследовано 76 учреждений, из них 32 райучреждения и 44 сельских. Взято на учет в 171 учреждении архивные дела за 1944 г., собрано и выслано в ОГА УНКВД 696 воспоминаний от лиц, вернувшихся из Германии.

Разобраны и приведены в порядок все документы периода с 1921 года по 1940 год в кол. 1445 дел, собраны и частично высланы в ОГА УНКВД документы периода немецкой оккупации, а 43 дела периода немецкой оккупации находятся в райархиве.

Выслан полный список учреждений и их руководителей существовавших за немецкой оккупации, выслан акт об ущербе архива Дунаевецкого района. Не полностью высланы хронологические справки.

Зав. райархивом Дунаевецкого РО НКВД

/Карвацкая/

(Поточний архів архівного відділу Дунаєвської районної державної адміністрації, спр. 1, арк. 18)

Додаток № 31

«Утверждаю»

Нач. Дунаевецкого РО МВД
капитан /Понамаренко/
27 марта 1946 года

Отчет

о проделаной работе Дунаевецкого райархива
Каменец-Подольской области

1. Кадры

Карвацкая Розалия Сергеевна, 1928 года рождения, комсомолка, работает в райархиве с 1-го июля 1944 года, месячный оклад 300 руб.

Помещение райархива сухое, отопляется, есть электрическое освещение – помещение райархива находится в здании РО МВД.

За отчетный период 1-го квартала ремонт и оборудования райархива проводился.

2. Обследования действующих учреждений

3 отчетный период райархивом обследовано 25 учреждений из них: 10 райучреждений, 3 фабрики, 5 сельсоветов, 5 колхозов и две школы.

Все документы с 1921 года по 1944 года отправлены в облархив г. Каменец-Подольск.

Собрано дополнительных 11 хронологических справок и выслано в ОГА УНКВД.

Зав. райархивом Дунаевецкого РО МВД

/Карвацкая/

(Поточний архів архівного відділу Дунаєвцької районної державної адміністрації, спр. 1, арк. 15)

**Акт
приема и передачи архивных материалов**

Дунаевецкого районного государственного архива
Хмельницкой области.

21 января 1965 года

м. Новая Ушица

Мы, ниже подписавшиеся: зав. Дунаевецким райгосархивом тов. Подгурская Н.И., приняла, а бывшая зав. Дунаевецким райгосархивом тов. Костогриз Н.И. сдала нижеследующие документальные материалы Дунаевецкого райархива:

№	Наименование районных и сельских учреждений, организаций, принятых в райгосархив	За какие годы	К-во единиц хранения
1.	Дунаевецкий элеватор заготзерно	1944-1955 гг.	10
2.	Дунаевецкий пункт заготзерно	1945-1952 гг.	5
3.	Дунаевецкий пункт главзаготзерно	1948-1952 гг.	5
4.	Солобковецкий заготскот	1944-1957 гг.	52
5.	Дунаевецкая контора скотосырье	1944, 45-55 гг.	25
6.	Михайловский дом инвалидов	1944-1952 гг.	22
7.	Дунаевецкий райуполминзаг	1944-1953 гг.	18
8.	Маковская участковая больница	1945-1953 гг.	4
9.	Зеленчанская участковая больница	1951-1955 гг.	4
10.	В.Жванчицкая участковая больница	1952-1957 гг.	9
11.	Голозубинецкая участковая больница	1957 г.	1
12.	Дунаевецкая авторота	1947-1955 гг.	30
13.	Дунаевецкая артель «Труд инвалидов»	1946-1954 гг.	16
14.	Дунаевецкая артель «Текстиль»	1944-1953 г.	14
15.	Дунаевецкая артель им. Чкалова	1945-1953 гг.	16
16.	Дунаевецкая многопромысловая артель	1945-1954 гг.	16
17.	Дунаевецкая деревообрабатывающая артель	1944-1954 гг.	20
18.	Маковский откормочный пункт	1945-1950 гг.	14
19.	Миньковецкий райсоветосавиахима	1944-1946 гг.	8

20.	Дунаевецкий дом ребенка	1947-1955 гг.	12
21.	Дунаевецкая нотариальная контора	1944-1954 гг.	139
22.	Дунаевецкий дом инвалидов	1945-1951 гг.	10
23.	Кривчикский интернат инвалидов Великой Отечественной войны	1944-1951 гг.	36
24.	Солобковецкая межрайзаготконтора Укрторгплодоовощ	1945-1952 гг.	9
25.	Дунаевецкая артель харчпром	1946-1949 гг.	8
26.	Дунаевецкий райпищескомбинат	1945-1948 гг.	15
27.	Дунаевецкая средняя школа	1944-1946 гг.	8
28.	Дунаевецкая электростанция	1945-1947 гг.	3
29.	Дунаевецкая заготконтора	1944-1922 гг.	14
30.	Дунаевецкий колхозный рынок	1949-1960 гг.	9
31.	Дунаевецкий дом культуры	1949-1960 гг.	9
32.	Маковская участковая медбольница	1945 гг.	1
33.	Залесецкое лесничество	1944-1947 гг.	5
34.	Ст. Дунаевецкое сельпо	1944-1945, 1947, 1949 гг.	13
35.	Могилевское сельпо	1946-1957 гг.	47
36.	Дунаевецкое заготживсырье	1945-1955 гг.	18
37.	Нестеровецкое сельпо	1944-1953 гг.	31
38.	Гуто-Яцковецкое сельпо	1944-1953 гг.	45
39.	Мушкутинское сельпо	1945-1950 гг.	14
40.	Голозубинецкое сельпо	1944-1950 гг.	17
41.	Чаньковское сельпо	1946-1951 гг.	16
42.	Залесецкое сельпо	1948-1955 гг.	16
43.	Вихровское сельпо	1944-1948 гг.	6
44.	Михайловское сельпо	1946-1950 гг.	7
45.	Иванковецкое сельпо	1944-1949 гг.	3
46.	Зеленецкое сельпо	1944-1948 гг.	5
47.	Малиевецкое сельпо	1944-1949 гг.	9
48.	Стриховецкое сельпо	1947-1950 гг.	6
49.	Шатавское сельпо	1945-1957 гг.	54
50.	Рахновское сельпо	1945-1958 гг.	42
51.	Ставыщанское сельпо	1944-1959 гг.	41
52.	Миньковецкая средняя школа	1945-1958 гг.	26

53.	Миньковецкое заготовивсырье	1953-1955 гг.	4
54.	Миньковецкая заготконтора	1946, 47, 49, 51, 1953, 54, 57, 59	26
55.	Миньковецкая чайна-закусочная	1954, 1956 гг.	4
56.	Миньковецкая МТС	1952-1957 гг.	13
57.	Миньковецкий райкоммунхоз	1944-1958 гг.	39
58.	Миньковецкая сберкасса	1944-1958 гг.	14
59.	Миньковецкая раймедбольница	1957-1958 гг.	3
60.	Миньковецкий базарком	1954-1958 гг.	9
61.	Миньковецкая райсанэпидстанция	1947-1959 гг.	36
62.	Миньковецкий госбанк	1947-1952 гг.	11
63.	Миньковецкая заготскотконтора	1945, 47, 48, 1949, 57 гг.	23
64.	Миньковецкая артель им. Сталина	1945-1950 гг.	12
65.	Миньковецкая артель им. Кагановича	1944-1950 гг.	12
66.	Миньковецкий райуполминзаг	1944-1955 гг.	17
67.	Миньковецкий раймаг	1948-1957 гг.	7
68.	Миньковецкий районный отдел по стоительству колхозов	1945-1958 гг.	14
69.	Миньковецкий райпотрербсоюз	1944-1959 гг.	19
70.	Дунаевецкий маслозавод	1944-1946, 48-50, 53, 1955 гг.	12
71.	Дунаевецкий райпромкомбинат	1944-1950 гг.	13
72.	Маковский ОРС	1945-1951 гг.	14
73.	Маковский сахрабком	1950-1956 гг.	23
74.	Малиевецкая обласной детский санаторий	1946-1950 гг.	10
75.	Дунаевецкая инкубаторная станция	1945-1950 гг.	4
76.	Дунаевецкая райбиблиотека	1948-1953 гг.	8
77.	Дунаевецкая райдетбиблиотека	1948-1955 гг.	16
78.	Дунаевецкий ясли	1948-1957 гг.	8
79.	Дунаевецкая пожарная команда	1945-1950 гг.	9
80.	Дунаевецкая семенная лаборатория	1945-1948 гг.	5
81.	Дунаевецкое домоуправление	1951-1954 гг.	14

82.	Дунаевецкий государственный племенной рассадник	1944-1950 гг.	8
83.	Дунаевецкая нефтебаза	1944-1952 гг.	9
84.	Дунаевецкий райком Красного креста	1946-1949 гг.	6
85.	Дунаевецкая райветлечебница	1944-1946 гг.	2
86.	Дунаевецкая райсберкасса	1944-1950 гг.	6
87.	Дунаевецкое Укрплодоовощ	1944-1950 гг.	8
88.	Дунаевецкая яйцебаза	1944-1955 гг.	21
89.	Дунаевецкое отделение Госбанка и Сельхозбанка	1944-1951 гг.	48
90.	Дунаевецкий райфинотдел	1953-1960 гг.	317
91.	Дунаевецкая райсанэпидстанция	1947-1957 гг.	34
92.	Дунаевецкое сельпо	1950, 53, 54 гг.	7
93.	Яцковецкий сельсовет	1946-1954 гг.	17
94.	Гутояцковецкий сельсовет	1945-1947 гг.	5
95.	Михайловский сельсовет	1944-1953 гг.	10
96.	Сприсовецкий сельсовет	1944-1952 гг.	33
97.	Кривчицкий сельсовет	1944-1953 гг.	15
98.	Липинский сельсовет	1944-1946 гг.	2
99.	В. Жванчицкий сельсовет	1944-1946 гг.	9
100.	М. Жванчицкий сельсовет	1944-1948 гг.	5
101.	Маковский сельсовет	1944-1949 гг.	10
102.	Шатавский сельсовет	1944-1954 гг.	20
103.	Соколецкий сельсовет	1944-1946 гг.	8
104.	Нестеровецкий сельсовет	1944-1952 гг.	13
105.	Ставыщанский сельсовет	1944-1958 гг.	44
106.	Залесецкий сельсовет	1944-1953 гг.	16
107.	Морозовский сельсовет	1944-1949 гг.	11
108.	Рахновский сельсовет	1947-1959 гг.	47
109.	Раченецкий сельсовет	1944-1958 гг.	27
110.	Мицовецкий сельсовет	1944-1953 гг.	16
111.	В. Побиянский сельсовет	1944-1949 гг.	9
112.	Р. Горчичанский сельсовет	1944-1946 гг.	2
113.	Ст. Дунаевецкий сельсовет	1944-1951 гг.	9
114.	Малиевецкий сельсовет	1944-1954 гг.	20

Дунаевецкий районный архив

115.	Ганнивский сельсовет	1944-1958 гг.	47
116.	Блещановский сельсовет	1944-1953 гг.	12
117.	Малокужеливский сельсовет	1944-1946 гг.	2
118.	Сыворожский сельсовет	1946 г.	1
119.	Заставский сельсовет	1947-1955 гг.	16
120.	Горчичанский сельсовет	1944-1949 гг.	9
121.	Тернавский сельсовет	1945-1951 гг.	7
122.	Демянковецкий сельсовет	1944-1953 гг.	11
123.	Сиченецкий сельсовет	1944-1958 гг.	34
124.	Воробиевский сельсовет	1945-1954 гг.	16
125.	Зеленчанский сельсовет	1945-1948 гг.	4
126.	П. Мукаровский сельсовет	1950 г.	1
127.	Чаньковский сельсовет	1945-1953 гг.	18
128.	Голозубенецкий сельский совет	1944-1950 гг.	24
129.	Стриховецкий сельсовет	1944-1952 гг.	14
130.	Притуловский сельсовет	1944-1946 гг.	5
131.	Дунаевецкий нарсуд	1944-1951 гг.	1311
132.	Миньковецкий нарсуд	1944-1951 гг.	999
133.	Солобковецкий нарсуд	1944-1950 гг.	253
134.	Прокуратура Дунаевецкого района	1944-1948 гг.	162
135.	Прокуратура Миньковецкого района	1944-1952 гг.	283
136.	Сельхозартель «Парижская Коммуна», с. Морозов	1944-1954 гг.	92
137.	Сельхозартель им. Ворошилова, с. Стриховцы	1944-1951 гг.	15
138.	Сельхозартель «За перебудову» с. М. Побиянка	1940-1947 гг.	5
139.	Сельхозартель им. Кагановича, с. Гута Морозовская	1944-1947 гг.	14
140.	Сельхозартель «1 сепня», с. Заглосна	1944-1947 гг.	12
141.	Сельхозартель им. Иллича, с. Мыслиборы	1944-1950 гг.	27
142.	Сельхозартель «Червона зирка», с. Яровая Слободка	1944-1947, 1949 гг.	7 + 3
143.	Сельхозартель «3-я Сталинская пятилетка», с. Катериновка	1950 г.	4

144.	Сельхозартель им. Артема, с. Гута Глибовская	1944 гг.	3
145.	Сельхозартель им. Войкова, с. Вихровка	1947, 1951	3
146.	Сельхозартель им. Кирова, с. Рахновка	1944-1948, 51, 53, 54, 56, 57 гг.	34
147.	Сельхозартель «Перемога», с. Червоне село	1945-1950 гг.	10
148.	Сельхозартель «Перше Травня», с. Р. Горчичанская	1947 г.	5
149.	Сельхозартель «16- партсъезд», с. Могилевка	1946, 48, 52 гг.	7
150.	Сельхозартель им. Мичурина, с. Городыски	1944-1958 гг.	74
151.	Сельхозартель им. Шевченка с. Воробиевка	1944-1950 гг.	30
152.	Сельхозартель им. 8-го Марта, с. Яцковцы	1945-1950 гг.	34
153.	Сельхозартель им. Мархлевского, с. Гута Яцковецкая	1944-1950 гг.	73
154.	Сельхозартель им. Калинина, с. Ганновка	1946-1948, 52, 54 гг.	7
155.	Сельхозартель «Перше Травня», с. Зеленче	1947-1949 гг.	4
156.	Сельхозартель им. Кагановича, с. Дунаевцы	1944-50 гг.	25
157.	Сельхозартель им. Леваневского, с. Степок	1947-1950 гг.	10
158.	Сельхозартель им. Хрущева, с. Михайловка	1947-1950 гг.	4
159.	Сельхозартель им. Сталина, с. Солобковцы	1948 г.	26
160.	Сельхозартель им. Чкалова, с. Заставля	1944-1950 гг.	22
161.	Сельхозартель им. Кирова, с. Мл. Ксаверовка	1944-1950 гг.	19
162.	Сельхозартель им. Молотова, с. Подл. Мукаров	1944-1952 гг.	15

163.	Сельхозартель «Перемога», с. Лошковцы	1949 г.	9
164.	Сельхозартель им. Ленина, с. Слободка Лошковецкая	1949 г.	12
165.	Сельхоз артель им. Петровского, с. Панасовка	1945-1950 гг.	50
166.	Сельхозартель им. Ленина, с. Кривчик	1947-1949 гг.	6
167.	Сельхозартель им. Ленина, с. Сиченцы	1945-1948 гг.	26
168.	Сельхозартель им. Ворошилова, с. Маков	1946 г.	6
169.	Сельхозартель «Шляхом Ленина», с. Нестеровцы	1945-1949, 52 гг.	8
170.	Сельхозартель «Коммунар», с. Тернава	1950 г.	1
171.	Сельхозартель «Политотдел», с. Лисец	1946 г.	2
172.	Сельхозартель им. Сталина, с. Залесцы	1945, 46, 48, 50, 51 гг.	5
173.	Сельхозартель им. Ворошилова, с. Слободка Малиевецкая	1947, 49 гг.	5
174.	Сельхозартель им. Ворошилова, с. Малиевцы	1949, 1952-54 гг.	13
175.	Сельхозартель им. Ворошилова, с. Сприсовка	1945-1948 гг.	14
176.	Сельхозартель «Перемога», с. Яцковцы	1950-1951 гг.	9
177.	Сельхозартель «Перемога», с. Гута Яцковецкая	1951 г.	13
178.	Сельхозартель «Перемога», с. Мл. Ксаверовка	1951 г.	3
179.	Сельхозартель им. Петровского (с 1957 года «ХХ-й партсъезд»), с. В. Жванчик	1945-1960 гг.	193
180.	Сельхозартель, с. М. Жванчик	1946-1958 гг.	195
181.	Сельхозартель им. Жданова, с. Липины	1944-1958 гг.	55
182.	Сельхозартель им. Коммитерна, с. Сивороги	1944-1960 гг.	126
183.	Сельхозартель им. Кирова, с. М. Кужелевка	1944-60 гг.	224

184.	Сельхозартель им. XIII-летия Октября, с. Голозубенцы	1951-60гг.	103
185.	Сельхозартель им. Куйбышева, с. Раченцы	1945-1947, 1954-1959 гг.	50
186.	Сельхозартель им. Буденного, с. Синяковцы	1944-1959 гг.	36
187.	Сельхозартель им. Котовского, с. Чаньков	1947-1959 гг.	133
188.	В. Жванчицкое сельпо	1948-1960 гг.	37
189.	Архивные материалы Дунаевецкого райархива	1944-1962 гг.	76
190.	Архивные материалы Миньковецкого райархива	1947-1958 гг.	34
191.	Миньковецкий райсполком	1944 г.	5

Всього фондів – 191, едениць хранения – 7714

Сдала бiвшій зав. архивом

Дунаєвцького райархива

/Костогриз Н.И./

Прийняла зав. Дунаєвцьким райгосархивом

/Подгурская Н.И./

*(Поточний архiв архiвного вiддiлу Дунаєвцької районної
державної адмiнiстрацiї, спр. 1, арк. 1–11)*

Додаток № 33

Рiшення № 229 виконкому Дунаєвцької районної ради депутатiв трудящих вiд 31 липня 1970 р. «Про заходи по полiпшенню архiвної справи в районi»

В Дунаєвцькому районi за останнiй час проведена вiдповiдна робота по полiпшенню ведення поточного дiловодства i контролю за виконанням документiв в установах, сiльських Радах, колгоспах, якiсному впорядкуванню цiнних для iсторiї документiв та прийому їх на державне збереження.

П'ятирiчний перспективний план комплектування районного державного архiву – 9000 справ, виконано за 4,5 роки – 8000 справ. Є реальна можливiсть дострокового виконання. Документи райархiву

за попередні роки (1945-1950 роки) систематично передаються для наукового використання в обласний державний архів в м. Кам'янець-Подільський.

Поліпшено умови зберігання документів району, проведено заміну приміщення райархіву і робочої кімнати, які відремонтовані і відповідно обладнані стелажми.

Разом з тим, у веденні поточного діловодства, збереженні та комплектуванні документів мають місце серйозні недоліки. Є факти гибелі документів при пожежі в колгоспі ім. Б. Хмельницького с. Залісці за 1965-1967 роки.

В районній лікарні не створені умови для зберігання справ, документи псуються в сирому підвалі. Не виконують урядові постанови по впорядкуванню документації районний відділ культури, суконна фабрика ім. Леніна, не впорядкували справи з 1959 року Великокужелівська сільська Рада з 1946 року, колгосп ім. 22-го партз'їзду с. Михайлівка, Зеленчанська сільська Рада з 1955 року і інші.

З метою поліпшення архівної справи в районі та на виконання постанови Ради Міністрів УРСР № 301 від 9 червня 1970 року і рішення Хмельницького облвиконкому № 186 від 25 червня 1970 року виконавчий комітет Дунаєвецької районної Ради депутатів трудящих

РІШИВ:

Зобов'язати керівників районних відділів і установ, підприємств, сільських Рад і колгоспів до 1 жовтня навести державний порядок в документації, виділити осіб, які б відповідали за архіви, скласти і затвердити в райархіві номенклатуру справ, згідно яких вести поточне діловодство, впорядкувати цінні в науковому відношенні документи по 1968 рік включно з затвердженням описів у архівному відділі облвиконкому.

Районному архіву (зав. т. Севаст'янова Н.А.)

Посилити контроль за веденням поточного діловодства, збереженням і впорядкуванням справ і систематично доповідати райвиконкому. З метою навчання працівників установ провести два семінари з питань ведення поточного діловодства і про підготовку документів в держархіві (в серпні і жовтні цього року).

Зобов'язати працівників установ, підприємств, сільських Рад, колгоспів в місячний строк створити належні умови для зберігання документів, виділити по можливості окремі кімнати, терміново забрати документи з підвалів, горищ і інших загрозливих для збереження місць.

Зобов'язати районні відділи і установи, підприємства, сільські Ради і колгоспи доповісти райвиконкому про хід виконання цього рішення до 1 листопада 1970 року.

Голова виконкому
районної Ради депутатів трудящих
Секретар виконкому
районної Ради депутатів трудящих

В. Брушньовський
Я. Загурська

(Держархів Хмельницької обл., ф. р. 1042, оп. 3, спр. 300, арк. 40–41)

Додаток № 34

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішенням вісімнадцятої сесії
Дунаєвецької районної ради
V скликання
від 17 грудня 2009 р. № 11-18

Статут комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів»

м. Дунаївці

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Комунальна установа Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» є установою спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міста Дунаєвецького району, створеною для централізованого тимчасового зберігання документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду (далі – Трудовий архів).

1.2. Засновником Установи є Дунаєвецька районна рада (далі – Засновник). Установа підзвітна і підконтрольна Засновнику. Координацію діяльності Установи здійснює уповноважений орган – архівний відділ районної державної адміністрації (далі – уповноважений орган).

1.3. Трудовий архів є бюджетною неприбутковою установою.

1.4. Трудовий архів є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахункові рахунки в банківських установах, круглу печатку, штампи та бланки зі своїм повним найменуванням.

1.5. Місцезнаходження установи: 32400, Україна Хмельницька область м. Дунаївці вул. Шевченка, 83-А.

1.6. Установа веде згідно з законодавством України бухгалтерський облік і фінансово-господарську діяльність, має реєстраційні рахунки по загальному та спеціальному фондах в органах Державного казначейства України, круглу печатку та штамп зі своїм найменуванням, бланки та інші необхідні реквізити.

1.7. У своїй діяльності Трудовий архів керується Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями і розпорядженнями районної ради, іншими нормативно-правовими актами, Примірним положенням про місцеву архівну установу для централізованого тимчасового зберігання документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду, та цим Статутом.

З питань організації й методики ведення архівної справи Трудовий архів керується нормативними актами Державного комітету архівів України (Держкомархіву), наказами та рекомендаціями архівного відділу районної державної адміністрації.

1.8. Трудовий архів може від свого імені укладати угоди, набувати майнових та особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем в суді, господарському та третейському судах.

1.9. Трудовий архів не відповідає за зобов'язаннями Засновника, а Засновник не відповідає за зобов'язаннями установи.

1.10. Трудовий архів несе відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах майна, на яке відповідно до чинного законодавства може бути звернено стягнення.

1.11 Гранична чисельність і фонд оплати праці працівників трудового архіву затверджуються Засновником. Структура, штатний розпис та кошторис Установи затверджуються уповноваженим органом за погодженням із Засновником.

II. МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Трудовий архів створюється в районі для забезпечення збереженості документів з особою складу та документів тимчасового зберігання суб'єктів господарської діяльності незалежно від форм

власності майна та підпорядкування, що були розташовані на території району і припили свою діяльність.

2.2. Основними завданнями Трудового архіву є:

- виявлення та внесення до джерел комплектування документів, за погодженням з відповідним архівним відділом райдержадміністрації, міської та сільських рад, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, в діяльності яких не створюються документи Національного архівного фонду;
- зберігання відповідно до умов, визначених Держкомархівом, документів з особового складу та документів тимчасового зберігання підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, що розташовані на відповідній території, або ліквідованих підприємств, установ та організацій, що діяли (були зареєстровані) на цій території;
- приймання від підприємств, установ і організацій – джерел комплектування документів з особового складу, документів фінансово-господарської діяльності та інших документів, строки зберігання яких не закінчилися;
- надання методичної допомоги підприємствам, установам і організаціям – джерелам комплектування або ліквідаційним комісіям (ліквідаторам) у складанні номенклатур і описів справ тимчасового збереження і з особового складу та передачі документів на зберігання до Трудового архіву;
- науково-технічне опрацювання документів, що надійшли на зберігання згідно з Правилами Держкомархіву, створення необхідного довідкового апарату до них;
- облік документів, що зберігаються, у тому числі шляхом створення та підтримання облікових баз даних із застосуванням персональних комп'ютерів;
- організація користування документами у службових, наукових, соціально-правових та інших цілях, видання юридичним особам і громадянам у встановленому Держкомархівом порядку архівних довідок, копій та витягів з документів, що знаходяться на зберіганні;
- проведення експертизи цінності документів, що знаходяться на зберіганні, подання на затвердження експертної комісії (ЕК) архівного відділу райдержадміністрації описів справ тимчасового зберігання з особового складу підприємств, установ і організацій – джерел комплектування та актів про виділення до знищення справ, строк зберігання яких закінчився;

- участь у заходах з підвищення кваліфікації працівників служб діловодства, архівних підрозділів та експертних комісій підприємств, установ і організацій – джерел комплектування.

III. ОРГАНІЗАЦІЯ ОНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Трудовий архів працює відповідно до річного плану, який затверджує голова районної ради та звітує перед зазначеною посадовою особою про проведену роботу.

3.2. Порядок взаємодії Трудового архіву з районною державною адміністрацією, органами місцевого самоврядування визначають керівники зазначених органів.

3.3. Примірник річного плану та звіту про його виконання надсилається відповідному архівному відділу районної державної адміністрації.

3.4. Коло службових обов'язків працівників Трудового архіву визначається посадовими інструкціями, що затверджуються директором за погодженням з районною радою.

3.5. Для виконання покладених на Трудовий архів завдань йому надається право:

- одержувати від підприємств, установ і організацій – джерел комплектування або ліквідаційних комісій (ліквідаторів), архівні документи згідно із номенклатурами та описами справ з оплатою цими суб'єктами відповідно до цін і тарифів, затверджених в установленому порядку, вартості їхнього опрацювання та наступного зберігання у Трудовому архіві на договірних засадах;
- одержувати від підприємств, установ, організацій – джерел комплектування або ліквідаційних комісій (ліквідаторів), районної державної адміністрації, виконкому міської ради, відомості, необхідні для роботи;
- інформувати керівництво відповідної районної державної адміністрації, органу місцевого самоврядування, виконкому міської ради про стан зберігання документів підприємств, установ і організацій – джерел комплектування та вносити пропозиції щодо поліпшення цієї роботи;
- давати рекомендації підприємствам, установам і організаціям – джерелам комплектування або ліквідаційним комісіям (ліквідаторам) рекомендації, що входять до компетенції Трудового архіву;

- брати участь у засіданнях експертних комісій у разі розгляду на них описів справ тимчасового зберігання, документів з особового складу підприємств, установ і організацій – джерел комплектування трудового архіву та актів про вилучення для знищення документів, строки зберігання яких закінчилися;
- брати участь у нарадах, що проводить районна державна адміністрація, органи місцевого самоврядування, архівний відділ районної державної адміністрації, у разі розгляду на них питань роботи з документами.

IV. ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ФІНАНСУВАННЯ

4.1. Майно, що закріплено за Трудовим архівом, є спільною власністю територіальних громад Дунаєвецького району.

Основні засоби належать Трудовому архіву на праві оперативного користування.

Здійснюючи право оперативного користування, Трудовий архів користується цим майном (без права розпорядження). На зазначене майно не може бути звернено стягнення на вимогу кредиторів установи.

4.2. Джерелом формування майна Трудового архіву є:

- грошові та матеріальні внески Засновника;
- доходи, одержані від надання послуг;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладання і дотації з бюджетів;
- придбання майна інших підприємств, організацій;
- безоплатні або благодійні внески підприємств, організацій, громадян;
- інші джерела, не заборонені законодавчими актами України.

4.4. Кошти Трудового архіву складаються з коштів Засновника (місцевого бюджету), плати за надані Трудовим архівом роботи та послуги, а також добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших надходжень, не заборонених законодавством для неприбуткових організацій.

4.5. Витрати на утримання Трудового архіву здійснюються відповідно до єдиного кошторису, який складається установою у відповідності з чинними державними нормами і затверджується Засновником до початку бюджетного року та при його уточненні на протязі року.

Установа витрачає кошти за умови суворого дотримання фінансово-бюджетної дисципліни та забезпечення максимальної економії

матеріальних цінностей і коштів. Додаткові кошти використовуються на розвиток матеріально-технічної бази Установи, рішення соціальних питань трудового колективу відповідно до чинного законодавства.

4.6. Трудовий архів веде поточний і бухгалтерський облік своєї роботи, статистичну звітність в установленому порядку.

V. ЗДІЙСНЕННЯ УПРАВЛІННЯ

5.1. Управління Трудовим архівом здійснюється відповідно до Статуту на основі поєднання прав Засновника і принципів самоврядування трудового колективу.

5.2. До виключної компетенції Засновника належить:

- визначення основних завдань діяльності установи;
- затвердження кошторису;
- затвердження штатного розкладу;
- затвердження Статуту установи, внесення змін та доповнень до нього;
- прийняття рішень про реорганізацію або ліквідацію.

5.3. Керівництво Установою здійснює Завідувач трудовим архівом.

5.4. Керівник призначається на посаду та звільняється з посади рішенням районної ради шляхом укладання контракту.

5.5. Завідувач підпорядкований і підзвітний Засновнику, а в частині ведення архівної справи – архівному відділу райдержадміністрації, несе відповідальність перед ними за виконання своїх службових обов'язків.

5.6. Завідувач самостійно вирішує всі питання діяльності закладу за винятком віднесених Статутом до компетенції Засновника.

5.7. Завідувач Трудового архіву:

- організовує діяльність архіву, персонально відповідає за виконання покладених на архів завдань;
- розподіляє обов'язки між працівниками архіву, контролює їх виконання;
- вирішує відповідно до законодавства питання щодо доступу представників підприємств, установ і організацій – джерел комплектування, інших користувачів до документів, що знаходяться на зберіганні;
- проводить прийом громадян, розглядає звернення, що належать до компетенції архіву;
- представляє архів з усіх питань, пов'язаних з його діяльністю.

5.8. Завідувач діє без довіреності від імені Трудового архіву, представляє його в усіх установах, підприємствах, організаціях, в т.ч. в судових органах; укладає договори; видає довіреності, відкриває в установах банків розрахунковий та інші рахунки; видає накази і дає вказівки, обов'язкові для виконання усіма працівниками Трудового архіву; несе відповідальність за формування виконання фінансових планів, за стан та діяльність установи; приймає на роботу працівників установи та звільняє їх у відповідності до штатного розкладу; розпоряджається майном (за винятком відчуження основних фондів) та коштами Трудового архіву; приймає рішення щодо інших питань поточної діяльності Трудового архіву.

5.9. Усі громадяни, які своєю працею беруть участь у діяльності Трудового архіву на основі трудового договору, а також інших форм, що регулюють трудові відносини, становлять трудовий колектив установи. Повноваження трудового колективу Трудового архіву реалізуються загальними зборами.

VI. КАДРОВЕ ЗАПЕЗПЕЧЕННЯ ТА УМОВИ ПРАЦІ

6.1. Підбір кадрів установи здійснюється завідуючим архівом за погодженням з Засновником. З працівниками Трудового архіву укладається трудова угода згідно з чинним законодавством, якою обумовлюються права та обов'язки працівників, зобов'язання щодо їх матеріального і соціального забезпечення.

6.2. Умови і розміри оплати праці працівників Трудового архіву затверджуються Засновником згідно з чинним законодавством.

6.3. Трудовий архів зобов'язаний мати штатний розклад, затверджений Засновником. Штатний розклад Трудового архіву затверджується з урахуванням виконання всіх покладених на архів завдань, кількості справ документів, що знаходяться на зберіганні, обсягів довідкової роботи.

6.4. Працівники Трудового архіву повинні неухильно дотримуватись вимог трудової дисципліни, правил внутрішнього розпорядку, етики стосунків.

VII. ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ УСТАНОВИ

7.1. Установа має право:

7.1.1. Самостійно планувати свою діяльність згідно з метою та предметом діяльності Установи.

7.1.2. Визначати основні напрямки розвитку Установи відповідно до комплексних і цільових програм з питань, що входять до

компетенції Установи, подавати їх на затвердження уповноваженому органу.

7.1.3. Укладати угоди з підприємствами, установами та організаціями в Україні та за її межами для виконання статутних завдань відповідно до законодавства України. Організувати свою діяльність із забезпечення укладених договорів.

7.1.4. Набувати необхідні матеріальні ресурси у підприємств, організацій, установ чи фізичних осіб.

7.1.5. Залучати підприємства, установи та організації, незалежно від форм власності, до роботи з питань, що входять до компетенції Установи.

7.1.6. В разі виробничої необхідності вносити пропозиції Засновнику про оперативний перерозподіл штатної чисельності без змін фондів заробітної плати і категорії посад з обґрунтуванням цих переміщень за погодженням уповноваженого органу.

7.1.7. Отримувати ліцензії на види діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до законодавства України.

7.1.8. Надавати архівні послуги згідно з чинним законодавством.

7.2. **Обов'язки Установи:**

7.2.1. Утримувати в належному стані основні фонди, устаткування та технічне обладнання.

7.2.2. Забезпечувати своєчасні розрахунки за фінансовими зобов'язаннями.

7.2.3. Забезпечувати належний санітарно-гігієнічний і протипожежний стан Установи.

7.2.4. Забезпечувати дотримання законодавства про працю, правила і норми охорони праці, техніки безпеки.

7.2.5. Забезпечувати подання відповідним органам фінансових і статистичних звітів у строки, встановлені законодавством України.

7.2.6. Вести діловодство, статистичну звітність та архівну справу відповідно до законодавства України.

7.2.7. Здійснювати своєчасний ремонт основних фондів, устаткування та технічного обладнання.

7.2.8. Розглядати в установленому порядку звернення, заяви та скарги юридичних та фізичних осіб з питань своєї діяльності та вживати заходи для усунення причин, що призвели до порушення їх законних прав та інтересів.

7.2.9. Здійснювати бухгалтерський облік відповідно до законодавства України.

7.2.10. Інформувати Засновника та уповноважений орган про результати діяльності у визначені строки.

VIII. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

8.1. Припинення діяльності Установи здійснюється шляхом її ліквідації або реорганізації.

8.2. Ліквідація Установи здійснюється за рішенням Засновника або за рішенням суду у випадках, передбачених законодавством України.

8.3. Ліквідація Установи здійснюється ліквідаційною комісією, призначеною органом, який прийняв рішення про ліквідацію. Порядок і термін проведення ліквідації, а також термін заяви претензій кредиторів визначаються відповідно до законодавства України.

8.4. Майно та грошові кошти Установи, що залишилися після проведення ліквідаційних заходів, передаються Засновнику.

8.5. Ліквідація Установи вважається завершеною, а Установа припиняє свою діяльність з дати внесення запису до Єдиного державного реєстру.

Головний спеціаліст відділу з питань
управління майном територіальних громад
сіл, селищ та міста Дунаєвецького району

Ю. Філіпов

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням № 24-5/2011 п'ятої сесії
Дунаєвецької районної ради VI
скликання від 21 липня 2011 року
Голова районної ради Т. Панасевич

Додаток до статуту комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів»

Викласти п.1.5 статуту комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» в наступній редакції:

«1.5. Місцезнаходження установи: 32400, Україна, Хмельницька область, м. Дунаївці вул. Красінських буд.12».

Даний додаток є невід'ємною частиною статуту комунальної установи Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» затвердженого рішенням вісімнадцятої сесії Дунаєвецької районної ради I скликання від 17 грудня 2009 року №11-18/2009, внесеного до єдиного Державного реєстру державним реєстратором Пастощуком О.Ю. від 10 червня 2010 року №16571020000000884.

Завідувач комунальною установою

Дунаєвецької районної ради «Трудовий архів» А. Закревський

Додаток до розпорядження голови
Дунаєвецької районної
державної адміністрації
від 22.05.2012 року
№ 290/2012-р

ПОЛОЖЕННЯ
про архівний відділ
Дунаєвецької районної державної адміністрації

1. Архівний відділ Дунаєвецької районної державної адміністрації (далі – відділ) є структурним підрозділом районної державної адміністрації, що утворюється головою районної держадміністрації, підзвітний і підконтрольний голові Дунаєвецької районної державної адміністрації, Державному архіву Хмельницької області, Укрдержархіву.

2. Відділ у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Мін'юсту та Укрдержархіву, розпорядженнями голови обласної, районної держадміністрацій, рішеннями Дунаєвецької районної ради, наказами директора Державного архіву Хмельницької області, а також положенням про відділ.

3. Основними завданнями відділу є:

- реалізація державної політики у сфері архівної справи і діловодства, здійснення управління архівною справою і діловодством на території району;
- координація діяльності органів державної влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності у питаннях архівної справи і діловодства;
- внесення до Національного архівного фонду архівних документів, що мають місцеве значення, ведення їх обліку, зберігання та використання відомостей, що в них містяться;
- здійснення контролю за діяльністю архівних установ і служб діловодства, забезпечення додержання законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи.

4. Відділ відповідно до покладених на нього завдань:

1) складає і за погодженням з Державним архівом Хмельницької області і подає для затвердження в установленому порядку проекти

державних цільових програм, затверджує плани розвитку архівної справи в районі, забезпечує їх виконання;

2) забезпечує зберігання, облік і охорону:

– документів Національного архівного фонду, переданих відділу органами державної влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та об'єднаннями громадян, які діють (діяли) на території району;

– документів особового походження;

– фотодокументів та аудіовізуальних документів, що мають значення для вивчення історії району;

– друкованих, ілюстративних та інших матеріалів, що використовуються для довідково-інформаційної роботи;

– облікових документів і довідкового апарату до них;

3) організовує роботу, пов'язану з внесенням профільних документів до Національного архівного фонду або вилученням документів з нього незалежно від місця зберігання і форми власності на них;

4) проводить в установленому порядку облік, обстеження та аналіз діяльності архівних установ, які створені на території району, незалежно від форми власності та підпорядкування;

5) інформує Державний архів Хмельницької області про виявлення архівних документів, що не мають власника або власник яких невідомий, а також про здійснення продажу документів Національного архівного фонду з метою реалізації переважного права держави на їх придбання;

6) подає Дунаєвецькій районній державній адміністрації пропозиції щодо складу органів державної влади, підприємств, установ та організацій району, документи яких надходять на державне зберігання;

7) перевіряє роботу архівних підрозділів і служб діловодства в органах державної влади, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності з метою здійснення контролю за дотриманням строків зберігання архівних документів, вимог щодо умов їх зберігання, порядку ведення обліку та доступу до них, надає зазначеним підрозділам і службам методичну допомогу в організації діловодства та зберіганні документів;

8) надає консультативно-методичну допомогу в організації діяльності архівної установи для централізованого тимчасового зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб на території Дунаєвецького району, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду;

9) веде зведений облік архівних документів, що зберігають органи державної влади, підприємства, установи та організації району, подає належні відомості про ці документи Державному архіву Хмельницької області;

10) надає на договірних засадах послуги підприємствам, установам та організаціям з упорядкування документів та використання відомостей, що містяться в них, розроблення методичних посібників з архівної справи та діловодства;

11) передає Державному архіву Хмельницької області у визначені ним терміни документи та довідковий апарат до них для постійного зберігання;

12) створює і вдосконалює довідковий апарат до документів Національного архівного фонду;

13) видає архівні довідки, копії документів та іншим шляхом задовольняє запити фізичних і юридичних осіб, переглядає в установленому порядку рішення про обмеження доступу до документів, забезпечує у разі виявлення в архівних документах недостовірних відомостей про особу на вимогу фізичних осіб долучення до архівних документів письмового обґрунтованого спростування чи додаткових відомостей про особу;

14) вивчає, узагальнює і поширює досвід роботи архівних установ;

15) виконує інші функції, що випливають з покладених на відділ завдань.

5. Відділ має право:

- одержувати в установленому порядку від інших підрозділів Дунаєвецької районної державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності інформацію, документи та інші матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;
- розробляти і подавати на затвердження в установленому порядку ціни на роботи (послуги), що виконуються (надаються) відділом на договірних засадах;
- вимагати від юридичних і фізичних осіб, які мають архівні документи, від часу створення яких минуло понад 50 років, або які мають намір здійснити відчуження, вивезення за межі України архівних документів, проведення експертизи цінності таких документів;
- звертатися до суду з позовом про позбавлення власника документів Національного архівного фонду, який не забезпечує належну їх збереженість, права власності на ці документи;

- порушувати в установленому порядку питання про зупинення діяльності архівних установ, що не забезпечують збереженість документів Національного архівного фонду;
- порушувати в порядку, встановленому законодавством, питання про притягнення до відповідальності працівників архівних установ, користувачів документами Національного архівного фонду та інших осіб, винних у порушенні законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи, а також про відшкодування ними збитків, заподіяних власнику документів Національного архівного фонду або уповноваженій ним особі;
- скликати наради з питань, що належать до його компетенції.

6. Відділ у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими структурними підрозділами Дунаєвської районної держадміністрації, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян.

Працівники відділу мають право для виконання покладених на них службових обов'язків відвідувати архівні підрозділи і служби діловодства органів державної влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та об'єднань громадян, а також право доступу до їх документів, за винятком тих, що згідно із законодавством спеціально охороняються.

7. Відділ очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади головою Дунаєвської районної держадміністрації за погодженням із першим заступником голови Хмельницької обласної адміністрації та Державним архівом Хмельницької області.

8. Начальник відділу:

- здійснює керівництво діяльністю відділу, несе персональну відповідальність за виконання покладених на відділ завдань;
- затверджує функціональні обов'язки працівників відділу;
- видає у межах своєї компетенції накази, організовує і контролює їх виконання;
- розпоряджається коштами відділу в межах затвердженого на його утримання кошторису;
- призначає на посаду і звільняє з посади працівників відділу.

9. Для проведення експертизи цінності документів відділ утворює експертну комісію.

Склад експертної комісії і положення про неї затверджує начальник відділу відповідно до типового положення, затвердженого Мін'юстом.

10. Відділ утримується за рахунок коштів державного бюджету.

Граничну чисельність, фонд оплати праці працівників, кошторис та штатний розпис відділу затверджує голова Дунаєвецької районної держадміністрації

11. Відділ є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах Державного казначейства, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Керівник
апарату райдержадміністрації

М. Віннічук

Додаток № 36

**Дані про час утворення й документальний масив
районних державних і трудових архівів на грудень 2012 р.**

№ п/п	Райони	Райдержархіви			Трудові архіви		
		Дата створення	Фон-дів	Справ	Дата створення	Фон-дів	Справ
1.	Білогірський	16.04.1935	113	11262	19.03.2004	109	10890
2.	Віньковецький	1932	92	7562	2003	87	12498
3.	Волочиський	сер.30-х	161	13374	2002	133	11431
4.	Городоцький	1937	158	16044	2003	84	29541
5.	Деражнянський	жовт. 1937	162	19061	2005	127	18270
6.	Дунаєвецький	1932	123	14524	10.06.2010	108	22425
7.	Ізяславський	сер. 30-х	134	22650	2004	123	12520
8.	Кам'янець-Подільський	лют. 1932	174	18221	20.03.2003	220	31088
9.	Красилівський	берез. 1935	151	11513	трав. 2005	104	4502
10.	Полонський	1935	103	14216	черв 2005	104	10072
11.	Славутський	27.07.1930	140	12567	лют. 2007	203	12965
12.	Старосинявський	1935	84	6531	2004	59	8678
13.	Старокостянтинівський	1936	137	13677	2004	79	12665
14.	Теофіпольський	1937	101	9461	груд. 2003	88	7073
15.	Хмельницький	1936	166	11224	2004	98	12706
16.	Чемеровецький	1936	142	19053	2004	99	14320
17.	Шепетівський	1932	98	7469	2005	82	13744
18.	Летичівський	1932	90	10364	2004	164	11817
19.	Новоушицький	1935	96	9860	07.11.2006	67	16845
20.	Ярмолинецький	1932	131	12659	2004	135	15367

(Архівні установи Хмельниччини. –
Хмельницький: ТОВ «Поліграфіст-2», 2012. – 64 с.)

Замість післямови

Думаю у шановного читача змінилося враження про архів. Це – не просто кількасот погонних метрів стелажів з десятками тисяч папок. Насправді архіви, зібравши документальні свідчення повсякденного життя поколінь, є оберегами історичної пам'яті. Адже районні та міські архіви, територіально й адміністративно ближчі до фондоутворювачів, є важливою ланкою в структурі архівних установ, впливають на формування, упорядкування й збереження документального масиву, що відкладається в процесі трудової, правової взаємодії членів колективів.

Історія Дунаєвецького райархіву, який, як і сотні інших, невинно наближається до свого 85-річчя, є типовою. Дослідження відображує процес створення й розвитку архіву, безперервного удосконалення усіх напрямів архівного будівництва, пошуку інноваційних форм і методів накопичення, зберігання і, особливо, використання документального фонду.

Зміна форм власності породила перманентні трансформації і в цій ланці архівних установ. З ліквідацією низки підприємств, колгоспів, установ і організацій саме районні та міські архіви поставили заслін розпорошенню і втраті документів особового походження, без яких у найближчі десятиліття неможливо регулювати життєдіяльність їх колишніх працівників, а також відтворити діяльність як колективів, так і окремих осіб. Саме в лоні архівних відділів райдержадміністрацій, міських рад сформувався фонд особового походження й зародилася ідея виокремлення його в так званий трудовий архів.

У ногу з часом ідуть районні та міські архівісти, використовуючи сучасні технічні засоби і методи навчання відповідальних за ведення архівної справи на місцях. Інформацію про джерельне багатство своїх установ поширюють не тільки традиційними способами – документальні виставки, огляди, лекції, публікації в газетах і журналах, а й все частіше використовуються електронні носії, сайти архівних установ, вміщуючи на них віртуальні виставки, довідки тощо. Власне, зважаючи на постійні зміни, що відбуваються і очікуються у зв'язку

з майбутньою адміністративно-територіальною реформою, досвід попередників й здобутки сучасних архівістів, що знайшли відображення в книзі, матимуть практичне значення.

Нині у багатьох вишах, у тому числі територіально ближчому до нас Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, вивчається архівна справа. Для магістрантів-архівістів видання стане настольною книгою з історії архівної справи.

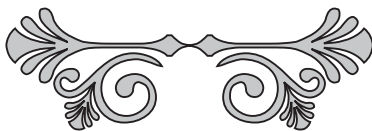
Аналіз засвідчив, що самі райміськархіви, як уже зазначалося, недостатньо попрацювали над формуванням джерельної бази власної історії. На наш погляд, слід утворити фонди постійного зберігання документів, їх копій, спогадів ще живих архівістів різних поколінь, фотографій приміщень, працівників, подій, пов'язаних з діяльністю архівів. І, звичайно, прорватись за межі традиційної архівної довідки, написати історію кожної архівної установи, життя і праці багатьох творців цієї неоціненної скарбниці. Тепер це зробити можна, адже очолюють архівні відділи на відміну від 30-х років, люди з вищою освітою, які знають фонди, популяризують їх, мають досвід підготовки і публікації статей, повідомлень. У такому випадку історія архіву стане складовою історії району, міста, і в період, коли розпочинається написання і видання історії населених пунктів у новій історіографічній редакції, органічно ввіллється в канву нового літопису.

Чимало резервів має використання архівних фондів районних і міських відділів з дослідницькою метою. Щодня райархіви відвідує чимало людей, щоб отримати підтвердження своїх прав на отримання пенсії, володіння майном тощо. А ось дослідників не видно. Склалося враження, що дослідницькі фонди не тут, на місці, а десь там, у Києві, в обласному центрі. Звичайно, у центральних та обласних архівах зберігаються давніші за часом створення документи, їх джерельні можливості глибші і ширші. Але й тут, у районних архівах, є чимало цікавого. Наприклад, документи про колгоспи, відомі свого часу підприємства, організації. У свідомості нинішнього покоління завдяки багатьом критичним публікаціям поступово формується образ колгоспу як такого собі страшного монстра, який не тільки поглинув власність селян, а й перетворив їх на рабів. Але ж ми не можемо не бачити, що за майже 25 років незалежності на зміну їм не прийшло такої ефективної форми господарювання, яка б позмагалася з колгоспами, особливо в питанні вирішення соціальних проблем громад – підтримки освіти, культури, охорони здоров'я, житлового будівництва, облаштування доріг тощо. Тобто, цей досвід варто узагальнити поки не

пізно, зібрати документи, фотографії, свідчення ще живих керівників господарств, колишніх передовиків виробництва, орденоносців, Героїв Праці. І, звичайно, писати історію про колгоспне життя дідів, батьків упродовж п'яти–шести десятиріч. Це під силу учителям, учням-старшокласникам-членам МАН, краєзнавцям.

Урок у тому, що архівістам треба посилити спілкування з громадою кожного району різними способами, у тому числі шляхом проведення спеціальних архівних уроків у школах, як це свого часу робила одна із героїнь цього видання Надія Андріївна Севастьянова. Традиційними могли б стати екскурсії для учнів та й дослідників до архівосховищ.

Історія Дунаєвецького райархіву – один із прикладів того, як можна використати джерельний потенціал установи для відтворення її минулого. І було б непогано, якби поява цієї книги стала мотивацією для інших районів і міст, де діють архівні установи з не менш цікавою історією.

Для заміток

Зміст

Чому з'явилося це дослідження?	3
Розділ I. Так починалося	7
Розділ II. На зламі епох	16
Розділ III. Одержавлення архівної справи в умовах становлення радянської влади	27
Розділ IV. Формування та організація діяльності райархівів у 30-ті роки ХХ ст.	37
Розділ V. Відбудова архівної справи у повоєнний час (40–50-і роки ХХ ст.)	50
Розділ VI. Дунаєвецький районний архів у 60–80-і роки ХХ ст.	62
Розділ VII. У добу незалежності України	72
Розділ VIII. Трудовий архів	87
Розділ IX. Творці архівної справи	94
Список використаних джерел	123
Додатки	133
Замість післямови	195

Наукове видання

Прокопчук Віктор Степанович

Дунаєвецький районний архів

Редактор

А. С. Панькова

Комп'ютерне верстання

В. О. Фаріона

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 11,63.

Тираж 150 пр. Зам. № 615.

Видавництво «Аксиома»,

пров. Північний, 5, м. Кам'янець-Подільський, 32300.

Тел./факс: (03849) 3-90-06. E-mail: aksiomakp@rambler.ru.

Друк ПП «Аксиома».

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 1808 від 26.05.2004.